

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Nové trendy v pěstounské péči

The New Trends in Foster Care

Diplomová práce

Vedoucí práce:

prof. PhDr. Beáta Krahulcová, CSc.

Autor:

Bc. Tereza Čápová

Praha 2018

Poděkování:

Mé poděkování patří prof. PhDr. Beátě Krahulcové, CSc. za odborné vedení při zpracování mé diplomové práce, za připomínky, za její zkušenosti a cenné rady. Také děkuji všem mým respondentům za jejich ochotu, čas a otevřenost při rozhovorech.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací „Nové trendy v pěstounské péči“ vypracovala samostatně s použitím níže uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne:

Bc. Tereza Čápková

Anotace

Diplomová práce na téma „Nové trendy v pěstounské péči“ je zaměřena na změny po novelizaci zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí v roce 2013. Práce popisuje různé změny v novelizaci, charakterizuje jednotlivé formy náhradní rodinné péče, nábor pěstounů a jejich přípravu. Dále také charakterizuje jednotlivé děti, které prochází procesem náhradní rodinné péče.

Součástí diplomové práce je i průzkum, který řeší otázky změn v novelizaci a soužití pěstounů se změnami.

Annotation

The thesis on „The New Trends in Foster Care“ is focused on the changes after the amendment of the Act No. 359/1999 Sb., on social and legal protection of children, in 2013. The thesis describes various changes in the amendment, characterizes the single forms of alternative family care, recruitment and preparation of the foster parents. Furthermore the thesis characterizes individual children who are undergoing the process of alternative family care.

Other part of the diploma thesis is also a survey, which deals with changes in the amendment and cohabitation of fosters with changes made.

Klíčová slova

Novelizace zákona, náhradní rodinná péče, pěstounská péče, zprostředkování pěstounské péče, pěstoun

Keywords

Amendment of the law, substitute family care, foster care, intermediation of foster care, fosterer

Obsah

Obsah	5
Seznam zkratk	6
Úvod	7
1. Novela o pěstounské péči	9
1.1 Změny / novinky v pěstounské péči	9
2. Formy náhradní rodinné péče	17
3. Nábor pěstounů a jejich příprava	26
3. 1 Proces zprostředkování	30
4. Sžívání dítěte s novou rodinou	38
4. 1 Specifické potřeby dětí v náhradní rodinné péči	41
4. 1. 1 Dítě týrané a zneužívané	43
4. 1. 2 Dítě jiného etnika	44
4. 1. 3 Dítě s handicapem	45
5. Problematika pěstounské péče v současné praxi	47
5.1 Cíl výzkumného šetření	47
5.2 Metoda a metodika sběru dat	48
6. Analýza a interpretace získaných dat	50
6. 1 Závěry výzkumného šetření	84
Závěr	87
Seznam použité literatury	88
Seznam tabulek a grafů	90
Přílohy	91
Abstrakt	93

Seznam zkratk

OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
SPO	Sociálně-právní ochrana
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
PPPD	Pěstounská péče na přechodnou dobu
ÚMPOD	Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí
NRP	Náhradní rodinná péče
ÚP	Úřad práce

Úvod

Téma mé diplomové práce „Nové trendy v pěstounské péči“ jsem si zvolila z několika důvodů. Prvním důvodem je, že v mém okolí potkávám děti, které žijí v pěstounských rodinách. Velice mě zajímalo, co všechno se musí udělat proto, aby se děti dostaly do pěstounské rodiny a obecně do pěstounské péče. Druhý důvod, proč jsem si zvolila toto téma, je, že studuji vysokoškolský obor sociální práce a do budoucna uvažuji o tom, že děti budou cílovou skupinou mého zaměření. Pokud se tak stane, ráda bych informace zabývající se touto problematikou využila v budoucím zaměstnání. Posledním a nejdůležitějším důvodem je, že v současné době žije mimo svoji vlastní rodinu a biologické rodiče velké množství dětí, které vyrůstají v kojeneckých ústavech, dětských domovech, případně v pěstounské péči. Právě o pěstounské péči nemá širší veřejnost stále tolik povědomí. Proto se v rámci své diplomové práce věnuji tomuto tématu.

Je důležité, aby dítě za všech okolností cítilo, že je milováno, chápáno a vědělo, že se na nejbližší okolí může vždy spolehnout. Pod ochranou svého okolí se učí vše potřebné pro budoucí život, zejména jak překonávat strach, krize či překážky. Bohužel ne každé dítě má to štěstí, že vyrůstá v tomto prostředí a především v milující rodině. Za zdravý, kvalitní a zdárný vývoj dítěte vždy odpovídají rodiče a jejich výchova. Pokud ale rodiče výchovy schopni nejsou a nemohou tak dítěti zajistit podmínky k rozvoji, musí přijít někdo další, kdo se o dítě řádně postará.

Dítě je proto z biologické rodiny odebráno a umístěno do ústavní výchovy. Tato výchova, ale nezajišťuje přirozené a zdravé prostředí pro dítě, a proto by se jim mělo umožnit vyrůst v náhradní rodinné péči, tedy v náhradní rodině.

Současný systém náhradní rodinné péče má několik forem, kam se dítě může dostat. Může být svěřeno do péče jiné fyzické osoby, do poručenství, do osvojení nebo právě do pěstounské péče. Nejvíce se ale mluví o osvojení a pěstounské péči.

V pěstounské péči jsou převážně děti, které mají nepříznivý zdravotní stav, jsou již starší, etnicky odlišné nebo děti, které nejsou úředně volné, tedy jejich biologičtí rodiče odmítají udělit souhlas k osvojení. Tyto děti proto nejsou vhodné k osvojení.

Cílem mé diplomové práce je zjistit, jak pěstouni reagují na novelizaci zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dítěte, která proběhla v roce 2013.

Co pěstounům nejvíce pomohlo, či naopak nepomohlo? Byly změny stávajícího zákona potřebné a nutné? Jak celkově hodnotí pěstouni celý systém náhradní rodinné péče? Je pěstounská péče na přechodnou dobu potřebná? Téma novelizace příslušného zákona v sobě ukrývá ještě více otázek. Mou upřímnou snahou je, aby tato diplomová práce přinejmenším částečně vnesla světlo do této problematiky.

Diplomová práce je rozdělena do šesti kapitol. Její struktura odpovídá cílům a výzkumným otázkám, kterými se zabývá.

V první kapitole popisují novelu zákona o pěstounské péči a změny, které v roce 2013 proběhly. Za důležitou změnu je považována především úprava dávek pěstounské péče, u kterých došlo ke zvýšení. V dalších částech této kapitoly popisují konkrétní přínosy a případná rizika, které novelizace zákona přinesla. V kapitole druhé popisují veškeré formy náhradní rodinné péče. Věnují se tedy svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby, pěstounské péči, poručenství a osvojení. Ve třetí kapitole popisují nábor pěstounů a jejich přípravu. Důležité body kapitoly jsou odpovědi na otázky, co vše je potřebné k tomu, aby se žadatel stal pěstounem a jaké povinnosti a práva mu z toho vznikají. Následně zde popisují celý systém zprostředkování pěstounské péče. V kapitole čtvrté popisují, jak se dítě sžívá s novou rodinou a jaké jsou náležitosti, aby dítě v rodině prospívalo. Jsou zde popsány základní pojmy jako prvokontakt, adaptace, deprivace, projevy, vývojová regrese či jak dítě má oslovovat pěstouna. Dále zde definují různé specifické potřeby dětí v náhradní rodinné péči nebo konkrétní případy pěstounské péče, kdy je přítomno dítě s postižením, dítě jiného etnika či dítě, které bylo týrané nebo zneužívané. V páté kapitole popisují problematiku pěstounské péče v současné praxi. Definují zde cíle svého výzkumného šetření a celkovou metodu a metodiku sběru dat. Věnují se zejména popisu pěstounů, kterým jsem položila předem připravené otázky. Tyto otázky byly zaměřené na jejich názor na systém pěstounské péče v České republice před novelizací zákona v roce 2013, ale zejména na období po této novelizaci, která se jich přímo dotkla a ovlivnila životy celých rodin. V šesté kapitole všechna sebraná data analyzuji a interpretuji. Zabývám se výsledky konkrétních rozhovorů s respondenty a mou snahou je vytvořit z jejich výpovědí ucelený soubor informací. V závěru této diplomové práce shrnuji veškeré informace a poznatky, s nimiž jsem při realizaci pracovala a které z výsledků této práce vplynuly.

1. Novela o pěstounské péči

Novela zákona o sociálně právní ochraně dětí prošla dvakrát mezirezortním připomínkovým řízením. Vláda předložila Poslanecké sněmovně návrh zákona 28. 12. 2011. Definitivně byla schválena Poslaneckou sněmovnou 7. 11. 2012. Účinnost novely je od 1. 1. 2013.

1.1 Změny / novinky v pěstounské péči

Dříve stát podporoval pěstouny jen minimálně. Pěstouni dostávali symbolické dávky pěstounské péče. Pěstounky, které se kvůli dítěti vzdaly zaměstnání, byly v totožném postavení jako ženy v domácnosti a měly tak stejné znevýhodnění v rámci důchodového zabezpečení.

V průběhu let proběhlo velké množství změn v oblasti pěstounské péče a aktuální novela z roku 2013 je definuje.

Změny nastaly ve *vyhodnocení situace dítěte*. Obecní úřady jsou povinny pravidelně vyhodnocovat situaci kolem dítěte a jeho rodiny a poskytovat rodině pomoc za výchovu dítěte. Obecní úřad je povinen na základě tohoto vyhodnocení vytvořit ve spolupráci s rodiči, pěstouny, dítětem a odborníky individuální plán ochrany dítěte. Tento individuální plán musí být v souladu s dohodou o výkonu pěstounské péče.

Změny rovněž nastaly u *osob pověřených výkonem sociálně právní ochrany*. Tyto osoby mohou uzavírat dohody o výkonu pěstounské péče, zajišťují a realizují přípravy žadatelů o zprostředkování pěstounské péče. Mohou poskytovat odborné poradenství.

Změny nastaly také u *přípravy žadatelů*. Nyní je nutné, aby žadatel byl připravován již před přijetím dítěte a to přípravných 48 hodin. Pěstouni na přechodnou dobu musí absolvovat 72 hodin přípravy.

Nově upravené jsou i *práva pěstounů*. Pěstouni mají právo na pomoc při zajištění péče o dítě v době nemoci nebo při vyřizování neodkladností. Mají právo na respitní péči alespoň na 14 dní v roce u dětí starších dvou let. Dalším právem je zprostředkování odborné pomoci a bezplatné vzdělávání pěstounů alespoň jednou za půl roku. Mají právo na pomoc při udržování sounáležitosti dítěte s jeho rodinou.

K novelizačním změnám došlo i v části *povinnosti pěstounů*. Pěstouni jsou povinni se vzdělávat v rozsahu 24 hodin ročně. Mají za povinnost podporovat udržování a rozvíjení

kontaktů dětí s rodiči a jeho blízkými osobami. Pěstouni musí umožnit sledování, jak je naplňována dohoda o pěstounské péči.

Dohody o výkonu pěstounské péče. Tato dohoda musí být uzavřena do 30 dní a dohoda stanovuje práva a povinnosti obou stran.

Sledování výkonu pěstounské péče. Pověřený pracovník je povinen minimálně jednou za dva měsíce být v osobním kontaktu s dítětem i pěstounem. A jednou za půl roku je povinen podat zprávu o situaci OSPOD, pokud není uzavřená dohoda přímo s OSPOD. V rámci *poradenství* je upraven vyhláškou minimální rozsah poradenství.

Pěstounská péče na přechodnou dobu. Novela umožnila širší aplikaci do praxe, jasně nastavila pravidla jejího využívání a vyřešila se otázka sociálního zabezpečení.

Výpověď dohody o výkonu pěstounské péče. Pěstoun může vypovědět dohodu bez udání důvodu a uzavřít dohodu s jiným subjektem. Organizace, se kterou je dohoda uzavřena, může vypovědět dohodu pouze za závažných a opakovaných porušení povinností.

Změny směřují hlavně k výraznější finanční i odborné podpoře pěstounských rodin (Pazlarová, 2016, s. 12-16).

Předním hlediskem sociálně-právní ochrany se nově stává vedle zájmu a blaha dítěte také ochrana rodičovství, rodiny, práva na rodičovskou výchovu a péči s ohledem na širší sociální prostředí (Pazlarová, 2016, s. 12-16).

Novela nastavuje nový kvalitnější systém sociálně-právní ochrany dětí.

Stanovuje závazné postupy pro činnost orgánů sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) a dalších účastníků systému:

- ukládá OSPOD nést odpovědnost za řízení případu, koordinovat činnosti subjektů se vztahem k ochraně práv dítěte
- pověřuje OSPOD vytvářením individuálních plánů ochrany dítěte, objednáváním a zajišťováním služeb, pořádáním případových konferencí
- pověřuje OSPOD pravidelným vyhodnocováním práce s rodinou
- klade důraz na potřebu dítěte vyrůstat v rodinném prostředí s cílem postupného utlumení ústavní péče (pokud bude dítě umístěno v ústavní péči, pak jen na dobu nezbytně nutnou, soud ve svém rozhodnutí označí konkrétní ústavní zařízení,

do kterého má být dítě umístěno, každé tři měsíce bude situace dítěte znovu vyhodnocena)

- upravuje kuratelu péče o děti vyžadující zvýšenou pozornost (výchovní opatření musí být v souladu se zájmem dítěte; pokud bude dítě umístěno v ústavu, pak co nejlíže rodičům nebo osobám jemu blízkým)
- přináší zkvalitnění práce s biologickou rodinou (prevence sociálního osíření)
- upravuje podmínky v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc – stanovení nových povinností (Co nového přináší novela zákona o sociálně-právní ochraně, 2012).

Novela také zavádí standardy kvality práce a nastavuje minimální rámec činnosti pro všechny subjekty v systému

Standardy jsou souborem kritérií, jejichž prostřednictvím je určena úroveň kvality poskytované sociálně-právní ochrany při postupu orgánů SPO ve vztahu k dětem, rodičům a jiným osobám odpovědným za výchovu (Co nového přináší novela zákona o sociálně-právní ochraně, 2012).

Novela přináší rozvoj náhradní rodinné péče a celkově zvyšuje podporu pěstounské péče, zvyšuje odměny pěstounům, zkvalitňuje hmotné zabezpečení pěstounské péče na přechodnou dobu, nově jsou pěstounské dávky ze systému státní sociální podpory, přináší diferenciaci příbuzenské pěstounské péče prarodičů v oblasti hmotného zabezpečení, mění způsob příprav pěstounů, ruší zařízení pro výkon pěstounské péče, vytváří podmínky pro zřízení podpůrných a odlehčovacích služeb pro nové a stávající pěstounské rodiny, přináší změny v systému svěřování dětí do náhradní rodinné péče (nově přednost příbuzný či osoba dítěti, nebo rodině blízká), ruší centrální evidenci dětí a žadatelů na MPSV zároveň posiluje kontrolní činnost MPSV, mění se funkce poradních sborů, přináší změny ve lhůtách při postupování dokumentace žadatelů a dětí do evidence krajů a ÚMPOD, upravuje kontrolu a inspekci poskytování SPO (MPSV a ÚP), stanovuje nové povinnosti úřadů i pověřených organizací v souvislosti se zprostředkováním NRP, zavádí nové pojmy jako je osoba pečující a osoby v evidenci, novým orgánem SPO se stává Úřad práce (Co nového přináší novela zákona o sociálně-právní ochraně, 2012).

Novelizace zákona mimo úprav dávek pěstounské péče také definovala osobu, která se může starat o dítě v náhradní rodinné péči.

Jako pěstounská péče se pro účely dávek pěstounské péče posuzuje péče o dítě

poskytovaná osobou v evidenci (osoba vedená v evidenci osob, která může vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu) a osobou pečující, tedy osobou, která je pěstounem (nikoli na přechodnou dobu), dále osobou, která byla do dosažení zletilosti dítěte jeho pěstounem nebo poručníkem a to po dobu, po kterou má nezaopatřené dítě nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Dále osobou, která je před rozhodnutím soudu o svěřením dítěte do pěstounské péče rozhodnutím soudu nebo orgánu sociálně-právní ochrany dítěte dočasně svěřeno do péče osoby, která má zájem stát se pěstounem a to po dobu trvání takové péče (tzv. předpěstounská péče). Dále osobou, která je poručníkem dítěte, jestliže o dítě osobně pečuje. A nebo osobou, která má osobní péči dítě, k němuž nemá vyživovací povinnost a to po dobu, po kterou probíhá soudní řízení o ustanovení této osoby poručníkem (Co nového přináší novela zákona o sociálně-právní ochraně, 2012).

Další důležitá ustanovení z oblasti náhradní rodinné péče:

Mezi důležitá ustanovení patří úprava pěstounské péče na přechodnou dobu (max. jednoho roku, výjimka při přijetí sourozenců) a úprava práv a povinností pro osoby pečující (pěstouny a poručníky) a osoby v evidenci (pěstouny na přechodnou dobu).

Osoby pečující nebo osoby v evidenci mají právo na poskytování trvalé nebo dočasné pomoci při zajištění osobní péče o svěřené děti (při vyřizování nezbytných osobních záležitostí, při ošetřování osoby blízké, dočasné pracovní neschopnosti, narození dítěte, úmrtí osoby blízké). Mají právo na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené děti v rozsahu alespoň 14 dní v kalendářním roce u dětí starších dvou let. Dále mají právo na zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci alespoň jednou za šest měsíců. Mají právo na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti. A jako poslední mají právo na pomoc a asistenci při kontaktu s biologickou rodinou a zajištění vhodného prostoru.

Mezi jejich povinnosti patří povinnosti zvyšovat si kvalifikaci a dovednosti v oblasti péče o dítě v rozsahu 24 hod za jeden rok. Dále mají za povinnost sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče a spolupracovat se zaměstnancem pověřeným sledováním vývoje dětí. A jako poslední mají za povinnost v souladu s individuálním plánem udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami jemu blízkými, zejména rodiči, umožnit styk rodičů s dítětem, pokud soud rozhodnutím nestanoví jinak (Co nového přináší novela zákona o sociálně-právní ochraně, 2012).

Dávky pěstounské péče

Nově se mění způsob uplatňování nároku (formulář MPSV, žádosti vyřizuje nový orgán SPO příslušný Úřad práce). Od 1. ledna 2013 se řídí zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a ne zákonem o státní sociální podpoře. Vznik nároku je vždy podmíněn svěřením dítěte do péče osoby pečující nebo osoby v evidenci na základně rozhodnutí soudu. O dávkách pěstounské péče rozhodují krajské pobočky Úřadu práce ČR. Místní příslušnost poboček se řídí místem trvalého pobytu žadatele.

Další výraznou změnou je, že k dosavadním dávkám přibyla nová – příspěvek na ukončení pěstounské péče (Pazlarová 2016, s. 97).

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte má nezletilé nezaopatřené dítě svěřené do pěstounské péče. Nárok je zachován i po dosažení zletilosti dítěte, nejdéle však do dvacátého šestého roku jeho věku, jde-li o nezaopatřené dítě podle zákona upravujícího státní sociální podporu, které trvale žije a společně uhrazuje náklady na své potřeby s osobou, která byla do dosažení jeho zletilosti osobou pečující (Dávky pěstounské péče, 2012).

Následná tabulka ukazuje výše příspěvků na úhradu dítěte v pěstounské péči. Ukazuje příspěvek zdravého dítěte či dítěte se zdravotním postižením, tedy dítěte závislého na péči jiné osobě. První stupeň závislosti je mírná závislost, druhý stupeň závislosti je středně těžká závislost, třetí stupeň závislosti je těžká závislost a čtvrtý stupeň závislosti je úplná závislost.

Tab. 1: Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte v pěstounské péči podle věku a zdravotního stavu dítěte (stupně závislosti dítěte na pomoci jiné osoby) měsíčně v Kč					
Nezaopatřené dítě ve věku	zdravé dítě	ve stupni závislosti I	ve stupni závislosti II	ve stupni závislosti III	ve stupni závislosti IV
do 6 let	4 500 dříve 4 002 změna + 498	4 650 dříve 4 089 změna + 561	5 550 dříve 5 046 změna + 504	5 900 dříve 5 394 změna + 506	6 400 dříve 5 394 změna + 1006
od 6 do 12 let	5 550 dříve 4 922 změna + 628	5 650 dříve 5 029 změna + 621	6 800 dříve 6 206 změna + 594	7 250 dříve 6 634 změna + 616	7 850 dříve 6 634 změna + 1216
od 12 do 18 let	6 350 dříve 5 635 změna + 715	6 450 dříve 5 758 změna + 692	7 800 dříve 7 105 změna + 695	8 300 dříve 7 595 změna + 705	8 700 dříve 7 595 změna + 1105
od 18 do 26 let	6 600 dříve 5 635 změna + 965	6 750 dříve 5 758 změna + 992	8 100 dříve 7 105 změna + 995	8 600 dříve 7 595 změna + 1005	9 000 dříve 7 595 změna + 1405

Zdroj: © 2011 Vhled. o.s. <http://www.cijedite.cz>.

Příspěvek při převzetí dítěte

Tento příspěvek se vyplácí osobě pečující, která převzala dítě do pěstounské péče. Pokud se převzetí opakuje a dítě se vrací ke stejné osobě pečující, tak se příspěvek znovu nevyplácí. Příspěvek se opětovně vyplácí pouze, pokud se jedná o jinou osobu pečující. Pokud se jedná o pěstounskou péči na přechodnou dobu, tak se příspěvek osobě v evidenci při svěřeni dítěte nevyplácí.

Výše příspěvku je od 8 000 Kč do 10 000 Kč. Pro dítě do šesti let je 8 000 Kč, pro dítě ve věku od šesti do dvanácti let je 9 000 Kč a pro dítě od dvanácti do osmnácti let je 10 000 Kč (Pazlarová 2016, s. 103-104).

Příspěvek při ukončení pěstounské péče

Příspěvek na ukončení pěstounské péče je novou dávkou. Podobný příspěvek dostávají děti, když odcházejí z dětských domovů, pouze tato částka je o 10 000 Kč nižší.

Tento příspěvek náleží dítěti v pěstounské péči (jak osoby pečující, tak osoby v evidenci) ke dni dosažení plnoletosti a zároveň zaniká nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Náleží pouze jednou a to ve výši 25 000 Kč (Pazlarová 2016, s. 104).

Odměna pěstouna

Nárok na odměnu pěstouna má osoba pečující a osoba v evidenci (osoba pečující i po dosažení zletilosti dítěte, pokud má dítě nárok na *příspěvek na úhradu potřeb dítěte*). Dříve se rozlišovala odměna pěstouna, odměna pěstouna ve zvláštních případech a odměna pěstouna v zařízení pro výkon pěstounské péče. Pokud jsou oba manželé osobou pečující nebo osobou v evidenci, náleží odměna pěstouna pouze jednomu z nich.

Pěstouni dostávají odměnu, protože vychovávají dítě se složitou minulostí a prokazují tak státu službu. Dítě, které vyrůstá v láskyplném prostředí pěstounské rodiny, má mnohem více šancí uplatnit se v budoucím životě (Pazlarová 2016, s. 99).

V tabulce jsou znázorněné odměny pěstouna za kalendářní měsíc. Jsou zde rozepsané všechny částky, které pěstouni za pečování o děti dostanou. Prvním stupeň závislosti je mírná závislost, druhý stupeň závislosti je středně těžká závislost, třetí stupeň závislosti je těžká závislost a čtvrtý stupeň závislosti je úplná závislost.

Tab. 2: Výše odměny pěstouna činí za kalendářní měsíc

Počet dětí v pěstounské péči	Výše odměny pěstouna v Kč měsíčně
1	8 000 dříve 3 410 změna + 4 590
2	12 000 dříve 6 820 změna + 5 180
alespoň 3 nebo 1 závislé na pomoci jiné osoby ve stupni II, III, IV nebo jde-li o osobu v evidenci, a to i v případě, že nepečuje o žádné dítě	20 000 dříve 18 755 změna + 1 245
1 dítě na přechodnou dobu a toto dítě je závislé na pomoci jiné osoby ve stupni II, III nebo IV	24 000
každé další dítě	+ 4 000

Zdroj: © 2011 Vhled. o.s. <http://www.cijedite.cz>.

Jsou situace, kdy nárok na odměnu nevznikne. Odměna osobě pečující nenáleží, pokud je přerušeno zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu a to na žádost pěstouna či rozhodnutím soudu. Další situací, kdy odměna osobě pečující nenáleží, je, pokud je dítě na základě rozhodnutí soudu v plném přímém zaopatření zařízení pro péči o děti a mládež nebo na základě rozhodnutí příslušného orgánu o svěřeni dítěte do péče nahrazující péči rodičů v péči jiné osoby.

Pokud je osoba pečující nebo osoba v evidenci prarodičem dítěte a nestará se alespoň o tři děti nebo alespoň o jedno dítě ve stupni závislosti II., III. Nebo IV., nemusí odměnu pěstouna získat. V těchto případech se přihlíží na jejich sociální a majetkové poměry a zdravotní stav dítěte.

Odměna pěstouna se pro účely zákonů upravující daně z příjmů, pojistné na sociální zabezpečení, pojistné na úrazové pojištění a pojistné na všeobecné zdravotní pojištění považuje za příjem ze závislé činnosti (Pazlarova 2016, s. 100).

Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla

Na příspěvek má nárok osoba pečující, která má v pěstounské péči nejméně tři děti nebo má nárok na odměnu pěstouna z důvodu péče o tři děti, včetně zletilých nezaopatřených dětí, které zakládají osobě pečující nárok na odměnu pěstouna. Příspěvek je na zakoupení motorového vozidla nebo na nezbytnou celkovou opravu motorového vozidla. Výše příspěvku na zakoupení motorového vozidla činí 70 % pořizovací ceny motorového vozidla nebo prokázaných výdajů na opravy, nejvýše však 100 000 Kč. Podmínkou dále je, že osoba pečující nesmí motorové vozidlo používat k výdělečné činnosti a součet těchto příspěvků za posledních deset let nesmí překročit 200 000 Kč. Dříve byl tento příspěvek pouze pro rodinu se čtyřmi dětmi (Pazlarová 2016, s. 104).

Přínosy a rizika novely

Od vydání novely se zjistilo, že se zvýšil počet dětí v pěstounské péči. Na tomto nárůstu se podílel i nárůst dětí v příbuzenské pěstounské péči, zejména v péči prarodičů. V otázce příbuzenské pěstounské péči to není ještě zcela jasné. Příbuzní jsou v péči preferováni, ale není vždy jasné, že tato péče je vhodnější, protože příprava je zcela minimální. Také byl zjištěn velký nárůst počtu dětí umístěných v přechodné pěstounské péči. Praxe ukazuje, že tento typ péče chyběl.

Byla provedena Analýza fungování dohod o výkonu pěstounské péče v ČR. Velmi dobře bylo hodnoceno bezplatné vzdělávání, odborné poradenství, krátkodobá i dlouhodobá odlehčovací péče a pomoc při kontaktu dítěte s jeho vlastní rodinou. Mnoho věcí se nově zavádí a proto si pěstouni, kteří již několik let mají v péči děti, nejsou zvyklí na využívání nabízených služeb a nevidí v novinkách potenciál. V praxi se mnoho organizací potýkalo s motivovaností pěstounů k průběžnému vzdělávání. Dále se méně čerpají služby, než by pěstouni mohli. Více než polovina pěstounů čerpá pouze jednu nebo dvě služby. Kladně se hodnotí existence státního příspěvku na výkon pěstounské péče. Stát přiznal svou zodpovědnost za podporu výkonu pěstounské péče, za nabídku služeb pro pěstouny. Dále se realizovala inspekce kvality dodržování standardů. Díky vyššímu počtu dětí v pěstounských rodinách vznikají i noví poskytovatelé služeb, avšak ne všichni mají stejně kvalitní služby (Pazlarová, 2016, s. 17-21).

2. Formy náhradní rodinné péče

Prámem a povinností rodičů je výchova dětí a péče o jejich příznivý vývoj. Bohužel ne všichni rodiče se mohou o své děti postarat. V případě, kdy děti nemohou zůstat a vyrůstat u své vlastní rodiny, je potřeba hledat optimální formu náhradní výchovy.

Formy náhradní rodinné péče dle § 94/1963 Sb., o rodině:

- svěřením dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče
- pěstounská péče
- poručenství, pokud poručník o dítě osobně pečuje
- osvojení (Formy náhradní rodinné péče, 2013).

Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče

Jednou z možností, které zákon o rodině upravuje, je svěřením dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče. Soud v tomto případě rozhoduje, pokud to je v nejlepším zájmu dítěte a fyzická osoba poskytuje záruku jeho řádné výchovy a se svěřením souhlasí. Při výběru se nejčastěji dává přednost příbuznému. Pokud není možné rodičům stanovit vyživovací povinnost, nelze dítě do této formy rodinné péče svěřit.

Pokud je dítě svěřeno do společné výchovy manželů a jeden z nich zemře, dítě zůstává ve výchově druhého z manželů. V případě rozvodu společná výchova manželů zaniká a musí se udělat nová úprava práv a povinností manželů k dítěti. O svěřením dítěte do výchovy pouze jednoho z manželů rozhoduje soud a může tak učinit jen se souhlasem druhého manžela. Tohoto souhlasu není třeba, jestliže druhý z manželů není plně způsobilý k právním úkonům nebo je souhlas spojen s těžko překonatelnou překážkou.

Soud při svěřením dítěte do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče vždy vymezí rozsah práv a povinností k dítěti. Hlavní z práv a povinností je zajistit péči o osobu dítěte a zastupovat dítě v běžných záležitostech. Pro osobu, do jejíž výchovy je dítě svěřováno, je důležité vymezit právo přijímat pro dítě výživné od rodičů, hospodařit s výživným a v případě neplacení výživného právo vymáhat výživné po rodičích. Není-li soudem stanoveno jinak, zůstává rodičům zachována také rodičovská zodpovědnost k dítěti a rodiče jsou nadále zákonnými zástupci dítěte (Formy náhradní rodinné péče, 2013).

Pěstounská péče

Další formou náhradní rodinné péče je svěření dítěte do pěstounské péče, do které se svěřují děti, jejichž výchova není u rodičů zajištěna a v nejlepším zájmu dítěte je toto svěření vyžadováno.

Pěstounská péče je obvykle pro starší děti, které nejsou vhodné k adopci. Děti, které nejsou zcela zdravé, děti z odlišných etnických skupin, děti ze sourozeneckých skupin a děti, o které se rodiče zajímají, ale nemají dlouhodobé podmínky pro jejich výchovu.

Pěstounská péče je formou smlouvy, která je uzavřena mezi státem, který má nad dítětem dohled a rodinou, která přijímá dítě do výchovy (Zezulova, 2012, s. 16).

Práva a povinnosti pěstouna:

Pěstoun má právo na poskytnutí trvalé nebo dočasné pomoci při zajištění osobní péče o svěřené dítě, právo na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě nebo dětí (rozsah alespoň 14 kalendářních dnů v kalendářním roce, jestliže dítě dosáhlo věku alespoň dvou let), právo na zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci alespoň jednou za šest měsíců a dále také právo na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o svěřené dítě. Mezi jejich povinnosti patří povinnost zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče v rozsahu 24 hodin v době 12 měsíců po sobě jdoucích. Další povinností je spolupracovat se zaměstnancem pověřeným sledovat vývoj dětí. A také povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči.

Pěstoun musí o dítě osobně pečovat a vykovávat tak přiměřeně práva a povinnosti rodičů, nemá vyživovací povinnosti k dítěti a právo zastupovat dítě, spravuje jeho záležitosti jen v běžných věcech, protože tato práva nadále náleží rodičům. Pěstounská péče vzniká rozhodnutím soudu a končí zletilostí dítěte. Pěstounská péče může být také zrušena rozhodnutím soudu, který ji může zrušit jen z důležitých důvodů nebo když o to požádá pěstoun (Formy náhradní rodinné péče, 2013).

Předpěstounská péče

Dítě z ústavu nebo ze zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc může být před rozhodnutím soudu o svěřeni dítě do pěstounské péče dočasně svěřeno do péče osoby, která má zájem stát se pěstounem a splňuje zákonem stanovené podmínky. Do péče budoucích pěstounu může být svěřeno i dítě, které není v ústavní výchově, pokud rodiče s pěstounskou péčí souhlasí. Toto rozhodnutí určuje orgán sociálně-právní ochrany dětí.

Pokud do tří měsíců od právní moci tohoto rozhodnutí nebude u soudu zahájeno řízení o svěřeni dítěte do pěstounské péče, toto rozhodnutí o dočasném svěřeni dítěte pozbude právní účinky (Formy náhradní rodinné péče, 2013).

Pěstounská péče na přechodnou dobu

Pěstounská péče na přechodnou dobu je dočasná péče o děti, kdy se předpokládá, že se dítě rychle navrátí do původní rodiny nebo bude umístěno do dlouhodobé formy náhradní rodinné péče. Pěstounská péče je jako jediná považována za prevenci citové deprivace, protože respektuje práva biologických rodičů, tak i umožňuje vytvoření pocitu bezpečného světa. Tato péče by měla pomoci i při dočasné nepřítomnosti rodičů, při dlouhodobé či opakovatelné léčbě, výkonu trestu apod. V případě nemoci by dítě mělo být stále v kontaktu se svou biologickou rodinou. Pěstounská a biologická rodina by měla mít týmový charakter (Zezulova, 2012, s. 174-175).

Soud může také dítě svěřit do pěstounské péče na přechodnou dobu osobám, které jsou dle zákona o sociálně-právní ochrany dětí zařazeny do evidence osob vhodných k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu, po kterou se nemůže rodič starat o své dítě. Dále po dobu, po jejímž uplynutí podle § 68a zákona, může dát rodič souhlas s osvojením, nebo dobu do pravomocného rozhodnutí soudu o tom, že tu není třeba souhlasu rodičů k osvojení podle § 68 zákona o rodině.

Soud je povinen nejméně jednou za tři měsíce přezkoumat, zda stále trvají důvody pro svěřeni dítěte do pěstounské péče. Za tímto účelem si vyžaduje také zprávy od příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Soud rozhoduje o výchově dítěte vždy, odpadnou-li důvody, kvůli kterým bylo dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu svěřeno.

Pěstounská péče na přechodnou dobu může trvat maximálně jeden rok. To neplatí v případech, kdy do pěstounské péče byli svěřeni sourozenci, kteří byli do této péče svěřeni

později, ne však déle než jeden rok od svěření posledního ze sourozenců.

Vyživovací povinnost mají stále rodiče dětí nebo osoby povinné výživou dítěte, které byly svěřené do pěstounské péče. Tuto výživu určí soud. Soud těmto lidem určí poukazovat výživné příslušnému orgánu státní sociální podpory – úřadu práce, který pak vyplácí pěstounovi nebo zletilému dítěti příspěvek na úhradu potřeb dítěte (Formy náhradní rodinné péče, 2013).

Institut pěstounské péče na přechodnou dobu se v legislativě poprvé objevil v roce 2006, ale až do roku 2013 byl využíván jen minimálně. Využíván minimálně byl kvůli tomu, že to nebylo dostatečně promyšlené a nebylo zajištěno finanční a sociální zabezpečení pěstounů. Po novele zákona v roce 2013 se to razantně změnilo a již během prvního roku využilo přechodnou pěstounskou péči přes 200 dětí (Pazlarová 2016, s. 153).

Příbuzenská pěstounská péče

V České republice příbuzenská pěstounská péče zaujímá přední místa, protože péče příbuzných má dlouhou tradici. Zhruba polovina pěstounů jsou prarodiče, tento nárůst je díky novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která vstoupila v platnost v roce 2013. Velký nárůst příbuzných pěstounů je i díky tomu, že příbuzní neprocházejí standardním procesem zpracovávání jako nepřibuzní pěstouni. Příbuzných se skoro netýká proces posuzování jejich kompetencí a nemusí se zúčastnit příprav před přijetím dítěte. Bohužel z praxe se ukazuje, že ne vždy je to dobře, protože příbuzenský vztah často ke kvalitní péči nestačí. Odlišností je i přiznání odměny pěstouna, na kterou mají nepřibuzní pěstouni automaticky nárok. U příbuzných je tato odměna podmíněna individuálním posouzením.

I v příbuzenské pěstounské péči je povinné vzdělávání. Pěstouni mají za povinnost, od roku 2013 pravidelné každoroční vzdělávání a to v rozsahu 24 hodin. Tuto povinnost vnímá úkorně řada příbuzných, kteří mají dítě v péči již nějakou dobu a teď je na nich vyžadována určitá účast na vzdělávání.

Dítě může být s rodinou i jinak než příbuzenskou pěstounskou péčí. Příbuzní si mohou dítě nechat svěřit do péče. Tato forma v sobě nezahrnuje podmínku povinné pravidelné spolupráce s odborníky, není třeba uzavírat dohody a veškerá péče je v kompetencích pečujících osob.

Jsou různé výhody a nevýhody v příbuzenské pěstounské péči. Z pohledu pěstounů jsou výhody hlavně v již vytvořených vztazích s dítětem a vzájemná znalost. Mají více

informací o dítěti, znají rodinnou historii dítěte, osobní anamnézu i případné zdravotní omezení. Pro příbuzné také nebývá problém kontakt dítěte s rodičem a můžou čerpat podporu v širší rodině. Nevýhodou u příbuzenských pěstounů může být nastavování hranic pro rodiče, rodiče můžou narušovat život dítěte nebo nemusí dodržovat pravidla. Z pohledu pracovníků může být výhodou rychlé vyřešení situace dítěte a dále také to, že řada věcí lze vyřešit mezi pěstouny a rodiči neformálně. Nevýhodou bývá, že nemusí dobře proniknout do rodinných vazeb či neochota sdílet některé informace s pracovníkem.

Zhruba dvě třetiny všech pěstounů jsou příbuzní. Téměř 80 % příbuzenských pěstounů jsou prarodiče a asi pětinu tvoří jiní příbuzní. V roce 2015 pečovalo o děti více než 13 tisíc příbuzných (Pazlarová 2016, s. 129-147).

Robert P. Hawkins (1989) ve své knize charakterizuje profesionální pěstounskou péči, kde uvádí devět bodů, které by pěstoun měl mít. V knize uvádí, že pěstouni jsou profesionálové, kteří pečují o jedno či maximálně dvě děti. Pěstouni musí absolvovat speciální výcvik, musí se řídit individuálním plánem terapií dítěte, rehabilitací a nápravou dítěte. Pěstoun zase dostává emocionální a profesionální podporu, kterou pro výkon pěstounství potřebuje. Dále pěstounské rodiny mají k dispozici 24 hodinovou krizovou intervenční službu. Velký důraz je kladen na potřeby dítěte a jejich naplnění. Práce o dítě je koordinovaná.

Poručenství

Poručenství nastává tehdy, když oba rodiče nezletilého dítěte zemřeli, dále když byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, výkon jejich rodičovské zodpovědnosti byl pozastaven nebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu.

Poručník dle zákona o rodině bude nezletilé dítě vychovávat, zastupovat a spravovat jeho majetek místo rodičů.

Pokud poručník bude o dítě osobně pečovat a naplňovat všechny složky rodičovské zodpovědnosti, nastupuje na místo rodičů téměř v celém rozsahu. Pokud tedy poručník nastupuje místo rodičů v téměř celém rozsahu, pak je možné řadit poručenství do forem náhradní výchovy a to do forem náhradní rodinné péče. Poručník i dítě jsou zabezpečeni dávkami pěstounské péče.

Soud většinou ustanoví poručníkem především toho, koho doporučili rodiče, pokud to není v rozporu se zájmy dítěte. Pokud rodiče nikoho nestanoví, soud stanoví poručníkem někoho z příbuzných nebo osob blízkých. Poručníkem může být i manželský pár.

Pokud poručníkem nemůže být fyzická osoba, ustanoví soud poručníkem orgán sociálně-právní ochrany dětí. Pokud se dítěte neujme poručník, tak orgán sociálně-právní ochrany dětí činí neodkladné úkony v zájmu dítěte (Formy náhradní rodinné péče, 2013).

Práva a povinnosti poručníka

Poručník odpovídá soudu za řádné plnění funkce poručníka a podléhá jeho pravidelnému dozoru. Poručník je povinen dodávat soudu zprávy o poručenci a předkládat účty ze správy jeho jmění. Pokud výnosy nepřesahují náklady na výchovu a výživu poručenice, může ho soud zprostit této povinnosti. Soud též může poručníkovi přiznat přiměřenou odměnu ze jmění dítěte, pokud je jeho správa spojena se značnou námahou.

Poručník, který o dítě osobně pečuje, má podobná práva a povinnosti jako pěstoun a též uzavírá dohodu o výkonu pěstounské péče.

Důležité rozhodnutí poručníka v podstatné věci týkající se dítěte vyžaduje schválení soudem. Soud také může poručníka zprostit jeho funkce, pokud již déle nechce poručenství vykonávat. Totéž platí, pokud je poručník již nezpůsobilý pro výkon poručenství nebo porušuje svoje povinnosti, které má k dítěti. V případě rozvodu musí soud rozhodnout, zda můžou rozvedení nadále vykonávat svojí funkci, nebo jestli má jednoho z rozvádějících se poručenství zprostit.

Po skončení poručenství je poručník povinen soudu předložit závěrečný účet ze správy jmění dítěte. Soud může poručníka této povinnosti zprostit. Tento závěrečný účet musí být předložen nejdéle do dvou měsíců po skončení daného poručenství (Formy náhradní rodinné péče, 2013).

Osvojení

Osvojením vznikají mezi osvojitelem a osvojencem vztahy jako vztahy mezi rodiči a dětmi a mezi osvojencem a příbuznými osvojitele vztahy příbuzenské. Osvojitelé mají v plném rozsahu rodičovskou zodpovědnost. Na základě rozhodnutí soudu o osvojení se zapíše osvojitel do knihy narození matriky na místo rodiče.

Dítě získává osvojení příjmení osvojitele a jeho vztahy k původní rodině zanikají. Mezi osvojiteli a osvojenci musí být přiměřený věkový rozdíl a lze osvojit jen nezletilé dítě. Nelze osvojení mezi sourozenci a mezi příbuznými v pokolení přímém.

Pokud je osvojitel v manželském svazku, tak se osvojit dítě může pouze se souhlasem toho druhého. Pokud tedy druhý z manželů nepozbyl způsobilost k právním

úkonům nebo je opatření souhlasu spojeno s těžkou překonatelnou překážkou (Formy náhradní rodinné péče, 2013).

Osvojení neboli adopce je pro děti, které jsou právně volné. To znamená, že se jich rodiče vzdali hned po narození. Tito rodiče mají ještě ochrannou lhůtu, kdy mohou své rozhodnutí vrátit. Tato ochranná lhůta trvá šest týdnů. Další možností je doba kvalifikovaného nezájmu, ta je u novorozenců dva měsíce a u starších dětí šest měsíců.

Dítě v osvojení se stává dítětem nových rodičů. Proto o osvojení žádají především bezdětné páry, kteří si chtějí splnit svojí rodičovskou roli. O osvojení žádají třeba i rodiče, kteří si přejí pro své dítě sourozence. Výjimkou nejsou ani rodiče, kteří o své dítě přišli a osvojením chtějí toto dítě nahradit. Dále o osvojení žádají rodiny, které se tolik neliší od pěstounských rodin, ale chtějí zamezit negativním zásahům do výchovy od biologické rodiny. Noví rodiče si ale musí uvědomit, že dítě má někde i své první rodiče, které nelze přepisem v rodném listě zcela vymazat. Dítě má vždy geny svých původních rodičů (Zezulova, 2012, s. 15-18).

Podmínky pro osvojení

K osvojení je třeba souhlasu zákonného zástupce dítěte. K osvojení je také třeba souhlasu nezletilého rodiče, i když není zákonným zástupcem dítěte. Pokud je dítě také dostatečně staré na posouzení dosahu osvojení, je třeba i jeho souhlasu. Pokud má dojít k osvojení do ciziny, musí být souhlas Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně.

Pokud rodiče nemají zájem o dítě, není třeba jejich souhlasu, pokud tento nezájem trvá alespoň tři měsíce od posledního projeveného opravdového zájmu. Rodič však musí být orgánem sociálně-právní ochrany dětí poučen o možných důsledcích svého jednání. Od této formy poučení musí uplynout alespoň tři měsíce. Toto poučení není potřeba, pokud rodič opustil místo, kde se dříve zdržoval, aniž by sdělil, kde se nyní zdržuje a nepodařilo se ani za tři měsíce zjistit místo, kde se rodič nachází.

O podmínkách, kdy není potřeba souhlasu rodičů z důvodu jejich nezájmu o dítě, rozhoduje na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí jako opatrovníka dítěte, popřípadě na návrh rodiče dítěte soud. Souhlasu rodičů, kteří jsou zákonnými zástupci osvojovaného dítěte, není třeba, pokud dají souhlas k osvojení předem bez vztahu k určitým osvojitelům.

Souhlas musí být předem dán písemně rodičem před soudem nebo příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí a může být dán nejdříve šest týdnů po narození

dítěte. Tento souhlas může rodič odvolat pouze do doby, než dítě je dítě umístěno do péče budoucích osvojitelů, do tzv. předadopční péče (Formy náhradní rodinné péče, 2013).

Předadopční péče

Před rozhodnutím soudu musí být dítě nejméně po dobu tří měsíců v péči budoucího osvojitele a to na jeho náklady. Pokud se dítě nachází v pěstounské péči na přechodnou dobu, v ústavu nebo v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc z rozhodnutí soudu nebo z rozhodnutí rodičů, rozhodne o svěřeni dítěte do péče orgán sociálně-právní ochrany. V ostatních případech rozhoduje soud. Pokud pěstoun chce osvojit dítě mu svěřené, zákon o rodině nevyžaduje, aby dítě pobývalo v předadopční péči pěstouna na jeho náklady. To samé platí i v případech, kdy se rozhodne jiná fyzická osoba než rodič osvojit si dítě svěřené mu do výchovy. Platí to i u poručníka, který o dítě osobně pečuje. (Formy náhradní rodinné péče, 2013).

Kdo může dítě osvojit

Osvojitelem se může stát fyzická osoba, která se zaručí způsobem svého života, že osvojení bude prospěšné pro dítě a společnost.

Soud má povinnost zajistit potřebná vyšetření zdravotního stavu osvojitelů a na jejich základech zjistit jejich osobnostní dispozice a motivaci k osvojení a posoudit, zda může vykonávat tuto pozici. S výsledky šetření se musí seznámit osvojitel a zákonný zástupce dítěte.

Dítě nemůže být osvojeno, dokud nenabude právní moci rozhodnutí soudu v řízení o určení otcovství, zahájené na návrh muže, který tvrdí, že je otcem osvojovaného dítěte (Formy náhradní rodinné péče, 2013).

Druhy osvojení

Zákon o rodině určuje dva druhy osvojení. Osvojení zrušitelné a nezrušitelné. O nezrušitelném osvojení může rozhodnout pouze soud a to u dítěte, které je starší jednoho roku. Zrušitelné osvojení může soud zrušit jen ze závažných důvodů na návrh osvojence nebo osvojitele. Zrušením tohoto osvojení vznikají opět vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a jeho původní rodinou a osvojenec získává své staré příjmení.

Nezrušitelně mohou osvojit dítě pouze manželé nebo alespoň jeden z manželů, který žije s některým z rodičů dítěte v manželství. Dítě může osvojit i osamělá osoba,

ale za předpokladu, že jsou splněné zákonné podmínky a osvojení bude ku prospěchu dítěte. V tomto případě se z matriky vypouští zápis o druhém rodiči dítěte (Formy náhradní rodinné péče, 2013).

Mezinárodní osvojení

Dítě může být osvojené také v cizí zemi jako náhradní způsob péče o dítě. Toto osvojení je za podmínky, že v zemi původu nemůže být dítě předáno do výchovy v zařízení péče o děti nebo rodině osvojitele nebo o ně nemůže být pečováno jiným vhodným způsobem. Toto osvojení je chráněno Úmluvou o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení. Cílem této úmluvy je vytvořit záruky, aby se mezinárodní osvojení uskutečňovalo v zájmu dítěte a také zaručit subsidiaritu osvojení do ciziny. Dle této úmluvy je každý smluvní stát povinen určit ústřední orgán, který je odpovědný za plnění úkolů stanovených v Úmluvě. V České republice je ústředním orgánem Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně (Formy náhradní rodinné péče, 2013).

Hostitelská péče

Je vhodná pro starší děti žijící v ústavní výchově. Často se jedná o děti ze sourozeneckých skupin, které potřebují zůstat v kontaktu, ale potřebují žít i ve funkčních rodinách, kde se budou učit o mezilidských vztazích a získávat pocit jistoty. Hostitelská rodina bere hostitelkou péči jako způsob dobrovolnictví. Tyto rodiny vynaloží spoustu energie i finančních prostředků. Bohužel hostitelská péče není dosud právně ukotvena. Stále chybí jasná kritéria k propouštění dětí na hostitelské pobyty. Další problém je s informovaností o dítěti a dále zde jsou finanční otázky, kdy je dítěti kráceno kapesné a tím ztrácí zájem o pobyt v hostitelské rodině (Zezulova, 2012, s. 172-173).

3. Nábor pěstounů a jejich příprava

Aktivní oslovení zájemců může probíhat na třech úrovních. První je národní úroveň. Kampaň probíhá plošně, často je spojena se zvyšováním povědomí o tématu. Využívá se médií, billboardů a webových stránek. Příkladem mohou být kampaně: „Právo na dětství“ od MPSV, „Hledáme rodiče“ od nadačního fondu J&T nebo kampaně SOS vesniček. Další úrovní jsou regionální a lokální kampaně. Tyto kampaně jsou již více zaměřené na získávání konkrétních pěstounů v daném místě. Příkladem jsou kampaně: „Hledá se rodina do každého počasí – Moderní rodič může být i pěstoun“ z Moravskoslezského kraje, „Staňte se pěstounem“ z Karlovarského kraje. Nejbližší úrovní pro pěstouna je individuální oslovení prostřednictvím nejrůznějších aktivit na místní úrovni. (Pazlarova, 2016, s. 23-24).

Děti, které jdou do pěstounské péče, jsou svým způsobem poškozené. Nezáleží jim na ničem jiném než na vlastním přežití, ubližují si, v noci křičí ze spaní, pomočují se, kradou jídlo a jsou kdykoliv připravené se bránit.

Je důležité, aby se na tyto možné projevy pěstouni připravili. K tomu slouží povinná příprava o NRP. Tuto přípravu vytváří každý kraj podle svého, a tak má každý kraj odlišnou úroveň. Žádná příprava však pěstouny nepřipraví na konkrétní dítě. Každé dítě je jiné a každé potřebuje jiný přístup, protože mají jiné potřeby.

Další důležitou možnou přípravou je osobní kontakt s ostatními pěstounskými rodinami, které mají své zkušenosti. S těmi to rodinami jim může pomoci organizace, která organizuje setkávání pro rodiny s dětmi v náhradní rodinné péči (Zezulová, 2012, s. 21-22).

U osvojení to je jasné, dítě po právní stránce patří novým rodičům. U pěstounů to je však jinak. Děti do adopce je málo a žadatelů o osvojení mnohonásobně víc. Bohužel většina dětí v ústavní péči není vhodná pro adopci a návrat do původní rodiny je mizivý. Proto je pro tyto děti vedle ústavní výchovy i možnost pěstounské péče.

Přijaté děti mají velký problém rozpoznávat emoce, a proto v některých případech mohou nesprávně reagovat. Je důležité, aby dítě vědělo, že když se rodič zlobí, tak to neznamená, že dítě nechce a že bude muset znovu odejít. Proto je důležité, aby byl pěstoun připraven na všechny možnosti (Zezulova, 2012, s. 72-75).

Pokud je vyvolán zájem u potenciálního pěstouna, je důležité být připraven na jejich doprovázení v dalším procesu. Základním prostředkem jsou informační materiály

pro zájemce, které jsou dostupné v tištěné i elektronické podobě. Zájemci by se z těchto materiálů měli dozvědět základní informace, popis práv a povinností pěstouna, přehledný popis prověření a přípravy zájemců, sociální a finanční zabezpečení pěstounské péče apod. Součástí materiálů musí být i kontaktní údaje osoby, na kterou se můžou zájemci obrátit.

Pro zájemce o pěstounskou péči je velmi důležitý pracovník, který ho bude mít na starosti. Pracovník by měl mít dostatek informací, přehled o aktuální situaci v daném regionu, organizacích a službách pro pěstouny. Pracovník by měl vyjadřovat pozitivní postoje k pěstounské péči a měl by klienta podporovat v jeho cestě. Je nutné se zájemci pracovat s respektem, protože bez pěstounů není pěstounská péče. Pracovník by také měl mít vytipované a domluvené pěstounské rodiny, se kterými se zájemci můžou setkat.

Pracovník také vypracovává vzdělávací plán. Tento dokument obsahuje okruhy, které klíčový pracovník společně s pěstouny uznají jako důležité pro rozvoj profesních kompetencí pěstouna. Sestavuje se zpravidla na jeden rok, kdy je pěstoun povinen zvyšovat svoji znalost v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin. Tento dokument se přikládá při podpisu dohody o výkonu pěstounské péče (Pazlarová, 2016, s. 26-28 a s. 80).

Základním předpokladem úspěšné pěstounské péče je, že pěstoun bude mít dostatečné rodičovské kompetence. Nejčastěji to jsou kompetence fyzického, psychického a sociálního vývoje dítěte od dětství až po dospělost. Další kompetence jsou např. v péči o zdraví a naplňování vývojových potřeb, upřednostňování potřeb dítěte, stabilní a konzistentní péče, schopnost rozeznat problémy a využít odpovídající služby. Důležitou složkou rodičovských kompetencí jsou emočně vztahové aspekty, kam patří emocionální vřelost, povzbuzení, stabilita a schopnost stanovit hranice. Při hodnocení rodičovských kompetencí se musí vycházet z dosavadních informací o životě žadatele a jeho schopnosti pečovat o nezletilé dítě. Důležité je také pozorovat žadatele v průběhu přípravy, která může o jeho kvalitách hodně vypovědět.

Další důležitou věcí u žadatelů je jejich charakter a aktuálnost jejich dosavadních a sociálních integrací. Pokud se u žadatele o pěstounskou nacházíme stabilní vzorce sociálního chování, můžeme předpokládat, že tomu tak bude i v budoucnosti. Do sociální integrace patří např. dodržování právních a sociálních norem, vzdělání, udržet si práci, kvalitní a dlouhodobé mezilidské vztahy apod.

U zájemců je důležité soustředit se i na rizikové faktory, které mají význam v sociální integraci. Mezi rizikové faktory žadatele patří poruchy chování, násilné chování, nestálost ve vztazích, problémy v zaměstnání, problémy s užíváním návykových látek,

předchozí selhávání spolupráce, nedostatek osobní podpory, stres, nedostatek vhledu, negativní postoje apod. (Pazlarová 2016, s. 50-54).

Tohle téma řeší i Škoviera. Tvrdí, že náhradní rodičovství nemůžou vykonávat amatéři. Je důležité, aby věděli, co mají dělat a nevytvářeli si přehnané iluze o dítěti. Dle Škovierky je odborná příprava prevencí před zklamáním z nenaplněných snů. Rodič také může dítěti nevědomky ublížit, když nerozumí tomu, co dítě prožívá. Zejména proto je důležitá odborná příprava a vzdělání, aby rodič lépe rozuměl adaptačním a vývojovým problémům dítěte (Škoviera 2007, s. 61).

Příprava na PPPD

Z krajského úřadu potencionálního pěstouna vyzvou k psychologickému posouzení a absolvování přípravy. Pěstouni na přechodnou dobu musí absolvovat 72 hodin přípravy, je to ale pouze povinný základ a vzhledem k obrovské zodpovědnosti pěstouna by měl pro doplnění vyhledávat další možnosti vzdělávání mimo rámec povinné přípravy. Pokud potencionální pěstoun vyhoví všem požadavkům, bude zařazen do evidence jako vhodný pěstoun na přechodnou dobu. Od této doby pěstoun čeká na telefon z OSPOD, že se někde našlo dítě, které může využít této služby. V době, když se čeká na dítě, by se pěstoun měl začít chystat na jeho příchod jak po materiální stránce, tak i psychicky. Dítě od telefonátu dorazí již za pár dní (Příprava na PPPD, bez vrocení).

Pohotovost PPPD

Pokud pěstoun vyhoví všem požadavkům na osoby schopné poskytovat PPPD, bude zařazen do evidence jako vhodný pěstoun. Do třiceti dnů by měl pěstoun uzavřít s OSPOD nebo s neziskovou organizací, která má pověření k provázení pěstounů, dohodu o výkonu pěstounské péče. Je důležité vybrat si dobrou organizaci, aby pak pěstoun měl skutečnou pomoc, aby mohl s někým skutečně probrat všechny své problémy a pochybnosti. V době čekání na dítě je důležité si vše připravit a promyslet. Je třeba, aby i širší rodina pěstouna byla o všem informována a mohla tak vytvořit dobré prostředí pro dítě. Další důležité rozhodnutí je, jakým způsobem bude pěstoun zajišťovat dokumentaci období života dítěte. Jedná se o fotografie, videozáznamy a písemné informace. Činí se tak z toho důvodu, že zpětné dohledání jde obvykle velmi složitě (Jak vypadá pohotovost PPPD, bez vrocení).

Převzetí dítěte do PPPD

Po převzetí dítěte si pěstoun musí uvědomovat, že PPPD je péče přechodná, tedy že vrcholem péče je úspěšné a bezproblémové předání dítěte do další rodiny (náhradní či biologické dle rozhodnutí soudu). Pěstouni nerozhodují o dalším osudu dítěte, taková rozhodnutí jsou na zodpovědnosti pověřených úřadů a soudů. Dítě potřebuje plynule navázat tam, kde se pohybovalo před přijetím do nové rodiny. Důležité je, aby mělo dítě zachované informace o původní rodině. Proto musí pěstoun spolupracovat s OSPOD a domluvit se, kdo vytvoří Knihu života, kde budou veškeré důležité informace o původní rodině zachované (Převzetí dítěte do PPPD, bez vrocení).

Průběh PPPD

Pěstoun by měl každý den pobytu dítěte vědět, proč dítě nemůže jít do definitivní rodiny. Pěstoun by měl mít přehled, na co se čeká, kdy a od koho dostane další informace. Péče může trvat maximálně rok, aby dítě nebylo tak dlouho v právní nejistotě. Je důležité zajišťovat již zmíněnou dokumentaci celého období, které dítě stráví v rodině pěstouna. Je třeba tomu dát nějaký interval a třeba minimálně jednou týdně dokumentaci doplňovat. Zapsat vše, co dítě za daný týden prožilo, jaké mělo úspěchy, případně vývojové změny. Záznamy poslouží přebírající rodině a v budoucnu i dítěti samotnému. K povinnostem pěstouna patří zajistit dítěti veškeré zdravotní prohlídky a další vyšetření, které navrhne ošetřující lékař. Dítě by pěstoun měl odvézt k pediatrovi do 48 hodin od převzetí dítěte. Pěstoun a další členi rodiny by měli dítěti zajistit nepřetržitou osobní péči, která dítěti zajistí okamžitou odezvu na jeho potřeby a podporuje zdravý citový, psychomotorický i sociální vývoj. Stabilita hlavních pečujících osob pěstounů i širšího sociálního prostředí umožní dítěti naučit se od nejranějšího věku vytvářet pevné a stabilní vazby. Kromě péče o svěřené dítě jsou pěstouni povinni spolupracovat s orgány sociálně-právní ochrany, ale také jsou povinni se každý rok 24 hodin dále vzdělávat (Průběh PPPD, bez vrocení).

Jak probíhá předání dítěte z PPPD?

Předání dítěte do definitivní rodiny je vrcholným a také nejnáročnějším obdobím PPPD. Když pomínou důvody pro umístění dítěte do PPPD (soud rozhodne o jeho dalším osudu), OSPOD informuje pěstouna o tom, komu bude pěstoun dítě předávat. Pěstounovi by měla být k dispozici organizace, se kterou má pěstoun uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péči. Měla by pomáhat s naplánováním procesu přechodu, frekvenci schůzek s definitivní rodinou, místo schůzek apod. Toto období je velice náročné jak pro rodinu

pěstouna, ale především i pro dítě. Je důležité naslouchat jeho potřebám, dle toho jde také zrychlit či oddálit předání do definitivní rodiny. Nové rodině se předávává vytvořená dokumentace dítěte. Další kontakt s pěstounem záleží na definitivní rodině. Je však vhodné, aby pěstoun nezmizel dítěti ze života ze dne na den. Dítě by zažívalo pocity osíření. Proto by definitivní rodina měla v dalších dnech pozvat pěstouny na několik návštěv (Jak probíhá předání dítěte z PPPD, bez vrocení).

3. 1 Proces zprostředkování

Pokud si je rodina jistá, že se chce stát pěstounskou rodinou, musí začít podnikat konkrétní kroky. Musí hlavně absolvovat úřednické kolečko od podání žádosti přes absolvování povinných vyšetření až po organizovanou přípravu. Rodina se musí vyrovnat s dohledem úřadů po celou dobu výkonu pěstounské péče.

Zájemci, kteří byli osloveni a prošli úvodní informační fází, stojí před zahájením procesu zprostředkování, prověření a následné přípravy před přijetím dítěte. Pro celý proces je důležitá dobrá komunikace, protože to je pro zájemce velmi náročné a je to velký zásah do jejich soukromí.

Proces zprostředkování spočívá ve vyhledávání dětí, kterým je potřeba zajistit náhradní rodinnou péči, ve vyhledávání fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny, v odborné přípravě vhodných osob stát se osvojiteli nebo pěstouny, ve výběru vhodné osoby pro určité dítě a v zajištění osobního kontaktu dítěte s touto osobou.

Na zprostředkování se mohou podílet pouze zákonem definované orgány a instituce (obecní úřady s rozšířenou působností, krajské úřady, MPSV a Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí). Zprostředkování pěstounské péče zajišťují krajské úřady.

Proces se provádí pouze na základě žádosti osoby, která je občanem ČR a má na území trvalý pobyt. O proces může zažádat i cizinec, který má na našem území trvalý pobyt nebo je hlášen k pobytu na území ČR po dobu nejméně 365 dnů.

V případě, že se jedná o příbuzenskou pěstounskou péči, se zprostředkování neprovádí. V tomto případě žádost podává přímo soudu (Pazlarová, 2016, s. 31-35).

Zprostředkováním začíná proces zajišťování náhradní rodinné péče pro dítě. Proces zprostředkování zaručuje dětem i žadatelům potřebnou právní jistotu a ochranu jejich

zájmů. Tento proces zprostředkování má několik fází a podle § 19a zákona o sociálně-právní ochraně dětí spočívá v několika částech. První fáze spočívá ve vyhledávání dětí, kterým je potřeba zajistit péči v náhradní rodinné péči a to formou pěstounské péče nebo osvojení. Druhá fáze tkví ve vyhledávání osob, které jsou vhodné stát se pěstouny. Třetí fáze spočívá v odborné přípravě vhodných osob stát se pěstouny. Poslední fáze spočívá ve výběru určité osoby, která se stane pěstounem určitého dítěte, jemuž se pěstounská péče zprostředkovává a v zajištění jejich seznámení (Proces zprostředkování, 2013).

Zprostředkování se provádí jen na žádost té osoby, která má zájem dítě přijmout do pěstounské péče. Tato osoba dává svou žádost obecnímu úřadu s rozšířenou působností podle místa trvalého pobytu žadatele.

Tuto žádost může podat osoba, která je občanem České republiky a má zde trvalý pobyt. Cizinec může žádost podat v případě, že na území České republiky má povolený trvalý pobyt nebo je podle zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na území České republiky hlášen k pobytu na území ČR po dobu nejméně 365 dnů. Vnitrostátní zprostředkování v rámci ČR zajišťují krajské úřady, osvojení dětí ve vztahu k cizině zprostředkovává Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně.

Zprostředkování pěstounské péče se neprovádí v případě, kdy návrh na svěřeni dítěte do pěstounské péče podala fyzická osoba k dítěti příbuzná nebo blízká dítěti nebo jeho rodině. V případě, kdy se zprostředkování neprovádí, může případný pěstoun podat návrh na svěřeni dítěte do pěstounské péče přímo u soudu, při tom nemusí uplatňovat žádost o zprostředkování u orgánů sociálně-právní ochrany (Proces zprostředkování, 2013).

Zprostředkování náhradní rodinné péče - spisová dokumentace dítěte:

Pro dítě, pro které je třeba zprostředkovat pěstounskou péči, se nejdříve založí spisová dokumentace. Tuto dokumentaci založí obecní úřad s rozšířenou působností podle místa trvalého pobytu. Je zakládána pro účely zprostředkování náhradní rodinné péče na základě vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny a na základě individuálního plánu ochrany dítěte. Spisovou dokumentaci je třeba založit, pokud bylo zahájeno řízení soudu, které může vést k odebrání dítěte z péče rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte (Proces zprostředkování, 2013).

Spisová dokumentace o dítěti obsahuje osobní údaje dítěte. Dále obsahuje doklad o státním občanství, o povolení k trvalému pobytu na území ČR nebo doklad o hlášení k pobytu na území ČR po dobu nejméně 90 dnů podle zvláštního právního předpisu upravující pobyt cizinců na území ČR nebo doklad o oprávnění trvale pobývat na území ČR podle zvláštního právního předpisu anebo doklad o podání žádosti na zahájení řízení o udělení mezinárodní ochrany. Dále obsahuje údaje o sociálních poměrech dítěte, rodičů, dalších členů bližší rodiny. Součástí je i doklad, že dítě splňuje podmínky pro osvojení a informace o zdravotním stavu a vývoji dítěte (Proces zprostředkování, 2013).

Žádost o zprostředkování náhradní rodinné péče a spisová dokumentace žadatelů

Jak pro dítě, tak i pro žadatele se zakládá spisová dokumentace. Ta je založena obecním úřadem obce s rozšířenou působností. Do této spisové dokumentace se shromažďují potřebné podklady pro zprostředkování pěstounské péče.

Spisová dokumentace o žadateli obsahuje osobní údaje žadatele, doklad o státním občanství nebo o povolení k trvalému pobytu na území ČR nebo o nepřetržitém přechodném pobytu na území ČR po dobu nejméně 365 dnů podle zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na území České republiky, výpis z Rejstříku trestů, zprávu o zdravotním stavu, údaje o ekonomických a sociálních poměrech. Dále písemné vyjádření žadatele, zda souhlasí po třech letech se zařazením do evidence Úřadu pro zprostředkování osvojení dětí z ciziny nebo zda žádá výlučně o osvojení dítěte z ciziny. Poté obsahuje i písemný souhlas s tím, že orgán sociálně-právní ochrany je oprávněn zjišťovat další údaje potřebné pro zprostředkování, zejména zda žadatel zajistí vhodné výchovné prostředí pro dítě nebo je oprávněn zjišťovat, zda nedošlo ke změně některých skutečností uvedených ve spisové dokumentaci. Jako poslední obsahuje i stanovisko obecního úřadu k žádosti o zprostředkování pěstounské péče (Proces zprostředkování, 2013).

Krajský úřad zařazuje žadatele do své evidence pro účely zprostředkování pěstounské péče na základě předchozího odborného posouzení.

Odborné posouzení pro zprostředkování pěstounské péče

Toto odborné posouzení zahrnuje posouzení dítěte a žadatele, zhodnocení přípravy dítěte k přijetí do rodiny a i zhodnocení speciální přípravy k přijetí dítěte pěstounem na přechodnou dobu. Dále jsou k dispozici vyjádření dítěte/dětí žadatele k přijetí dítěte

svěřeného do pěstounské péče do rodiny, pokud je to možné. K dispozici jsou i schopnosti dětí žadatele přijmout dítě do rodiny. Zahrnuje také zjištění bezúhonnosti žadatele a celé jeho rodiny, která se nachází ve společné domácnosti. Bezúhonný není ten, který byl pravomocně odsouzen za trestný čin, který směřoval proti životu, zdraví, lidské důstojnosti, mravnímu vývoji nebo jmění dítěte nebo za jiný trestný čin – takovýto čin může mít vliv výchovu dítěte. U žadatelů o zařazení do evidence osob vhodných pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu posouzení schopnosti pečovat o děti vyžadující speciální péči a schopnost spolupráce s rodiči těchto dětí (Proces zprostředkování, 2013).

U dětí se posuzuje úroveň tělesného a duševního vývoje dítěte, včetně jeho specifických potřeb a nároků a vhodnost náhradní rodinné péče a jejich forem. U žadatelů se posuzuje jeho osobnost, psychický stav, zdravotní stav. Posouzení je důležité hlavně proto, zda zdravotní stav žadatele z hlediska duševního, tělesného a smyslového nebrání dlouhodobé péči o dítě. Dále se posuzují jeho předpoklady vychovávat dítě. Posuzuje se také jeho motivace, která vede žadatele ke svěření dítěte do pěstounské péče, stabilita jeho manželského vztahu, vztahy a prostředí v rodině.

Tyto odborné posudky provádí krajský úřad. Posudky se dělají před zařazením dětí nebo žadatelů do evidence. Žadatelé o pěstounskou péči mají povinnost se podrobit vyšetření zdravotního stavu a sdělit údaje o svém zdravotním stavu (Proces zprostředkování, 2013).

Příprava na přijetí dítěte do rodiny

Jednou z podmínek pro zprostředkování pěstounské péče je, že se žadatel musí účastnit přípravy k přijetí dítěte do rodiny, kterou zajišťuje krajský úřad. Časový rozsah příprav je nejméně 48 hodin pro žadatele o pěstounskou péči a 72 hodin pro žadatele o zařazení do evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu. Pro žadatele, kteří již jednou přípravu dokončili, může těmto žadatelům krajský úřad přípravu snížit (Proces zprostředkování, 2013).

Obsah a rozsah odborné přípravy žadatelů

Příprava žadatelů stát se pěstounem spočívá v sebezpoznání jejich rodinného systému i sociálních kontaktů, dále v poznání a naplňování práv a potřeb dítěte v náhradní rodinné péči, ve spolupráci s dalšími odborníky, v komunikaci s dítětem a jeho přístupem k němu, v rozvoji schopností a zájmů dítěte, v uspokojování citových, vývojových,

sociálních a vzdělávacích potřeb dítěte a péče o jeho zdraví, ve styku dítěte s jeho rodiči či dalšími blízkými osobami, případně i v práci s dětmi žijícími v rodině žadatele.

Příprava žadatelů stát se pěstounem na přechodnou dobu dále obsahuje dovednosti žadatelů potřebné pro spolupráci s rodinou dítěte, proces předání dítěte a obsah a formu pravidelného vyhodnocování situace dítěte (Proces zprostředkování, 2013).

Příprava žadatelů vhodných stát se pěstounem

Příprava žadatelů probíhá individuální a skupinovou formou. Individuální forma je zaměřena hlavně na sebezpoznání. Patří sem motivace k náhradní rodinné péči, fungování rodinného systému, mapování sociálních kontaktů či očekávání od dítěte svěřeného do péče. Skupinová forma spočívá hlavně v osvojení znalostí a dovedností v oblasti náhradní rodinné péče a související právní úpravy, v osvojení znalostí a dovedností v oblasti vývoje a potřeb dítěte včetně specifických potřeb dítěte v náhradní rodinné péči. Příprava dále spočívá v osvojování práv dítěte včetně práv dítěte v náhradní rodinné péči a práva dítěte na udržování a rozvoj rodinných vazeb. Spočívá i v podpoře dítěte při uplatňování jeho práva vyjádřit svůj názor a účastnit se rozhodování, která se ho týkají, spočívá v osvojování práv a povinností rodičů dítěte, nebo spočívá v osvojování práv a povinností pěstounů.

Krajský úřad dále zajišťuje přípravu dětí žadatele, které žádají o zprostředkování náhradní rodinné péče. Příprava se provádí na základě jejich věku a rozumové vyspělosti.

Zhodnocení přípravy k přijetí dítěte do rodiny včetně speciální přípravy k přijetí dítěte pěstounem na přechodnou dobu je součástí odborného posouzení pro zprostředkování pěstounské péče (Proces zprostředkování, 2013).

Zprostředkování osvojení Úřadem pro mezinárodně právní ochranu dětí

Pokud se krajskému úřadu nepodaří zprostředkovat pro dítě pěstounskou péči ve lhůtě šesti kalendářních měsíců od zařazení do evidence dětí nebo po dobu tří let pro žadatele zařazení do evidence žadatelů, zpřístupní krajský úřad tyto údaje Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí v Brně. Tyto údaje se však zpřístupní pouze tehdy, když žadatel vyjádřil souhlas s pěstounskou péčí dítěte z ciziny. Přesto se však krajský úřad stále snaží o zprostředkování dítěte z ČR, protože to má přednost před osvojením dítěte do ciziny (Proces zprostředkování, 2013).

Výběr pěstouna pro dítě

Krajský úřad při zprostředkování pěstounské péče přihlíží k výsledkům odborného posouzení dítěte, k výsledkům odborného posouzení žadatele, k vyhodnocení situace dítěte jeho rodiny nebo k plnění opatření vyplývajících z individuálního plánu ochrany dítěte.

Pokud je z evidence žadatelů vybrán vhodný žadatel, který se má stát pěstounem, je neprodleně písemně obeznámen s touto skutečností krajským úřadem. Na základě tohoto písemného oznámení má žadatel právo na seznámení s dítětem. Ten, u kterého se dítě nachází, je povinen toto seznámení umožnit. Žadatel, který se seznámí s dítětem, má možnost podat žádost o svěření dítěte do péče budoucích pěstounů, a to nejpozději do 30 dnů ode dne, kdy mu bylo písemně doručené oznámení o tom, že je pro konkrétní dítě vybrán jako vhodný pěstoun. Krajský úřad může v odůvodněných případech tuto lhůtu prodloužit a to nejvýše o 30 dnů (Proces zprostředkování, 2013).

Vyjádření orgánů sociálně-právní ochrany dětí pro soud

O svěření dítěte do pěstounské péče rozhoduje soud. Podle § 45b a § 70 zákona o rodině je soud při rozhodování o svěření dítěte do pěstounské péče povinen vyžádat si stanovisko orgánu sociálně-právní ochrany dětí (Proces zprostředkování, 2013).

Jak postupovat v případě nezařazení žadatelů o náhradní rodinnou péči do evidence osob vhodných stát se pěstounem při podání odvolání:

Může se stát i to, že žadatel nebude zařazen do evidence. V tomto případě krajský úřad vydá správní rozhodnutí s nedoporučujícím závěrem k jejich zařazení do evidence.

Žadatel o náhradní rodinnou péči má možnost se proti tomuto zamítavému rozhodnutí odvolat. Vyjádřit se proti tomu, s čím nesouhlasí, popřípadě doložit nové skutečnosti. Toto odvolání žadatel podává u správního orgánu, který napadené rozhodnutí vydal, a to do lhůty uvedené v poučení rozhodnutí.

Odvolacím správním orgánem je Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, kterému je postoupeno k řešení celé odvolání včetně kompletní spisové dokumentace s vyjádřením krajského úřadu.

Ministerstvo práce a sociálních věcí musí provést nové odborné posouzení žadatele. Toto ministerstvo poté vydá buď kladné či zamítavé rozhodnutí k projednávané věci a proti tomuto rozhodnutí se již nedá odvolat (Proces zprostředkování, 2013).

Doprovázení a služby pro pěstounské rodiny

Doprovázení je služba poskytovaná pěstounské rodině. Tato služba obsahuje jednotlivé dílčí služby, které mají za cíl podpořit pěstounskou rodinu v péči o svěřené dítě a má především podpůrnou funkci. Doprovázení v kontextu služeb pro pěstouny je vnímáno převážně jako podpora náhradní rodiny, nikoliv její kontrola, či dozor. Klíčový pracovník doprovázející organizace úzce spolupracuje se sociálním pracovníkem OSPOD a jsou průběžně v kontaktu.

Doprovázení se skládá z několika částí. První částí je podpora pěstounů, kdy se s nimi pracovník pravidelně setkává v jejich domácnosti i mimo ni v daném intervalu v případě jakýchkoliv změn v rodině. Pracovník se s pěstounem věnuje zvyšování kompetencí, plánuje služby pro dítě a rodinu, hledají řešení vzniklých problémů apod. Druhou částí je podpora dítěte. Pro klíčového pracovníka je nejdůležitější s dítětem navázat vztah. Dále pomáhá při naplňování potřeb dítěte a hledají cesty v konkrétní situaci, zajišťuje spokojenost dítěte v rodině apod. Podpora se týká všech dětí v rodině. Poslední částí je podpora rodiny jako celku. Pracovník podporuje a oceňuje nejen rodinu, ale i její sociální okolí, širší rodinu.

Klíčový pracovník je osoba pověřená k výkonu sociálně-právní ochrany dětí podle zákona a doprovázející organizace je odpovědná za výběr kvalitního pracovníka, protože na nich závisí účinná pomoc a podpora pěstounům. Klíčový pracovník pěstounům poskytuje potřebné služby nebo zajistí jejich poskytování externími pracovníky doprovodné či jiné organizace. Dále spolupracuje s pracovníky OSPOD.

V dohodě o výkonu pěstounské péče je definována základní nabídka služeb doprovázení. Je dána zákonem a měla by být pro všechny pěstounské rodiny stejná. Mezi základní zákony dané služby patří pomoc při zajištění krátkodobé pomoci při péči o svěřené dítě. Další službou je poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o dítě starší dvou let v rozsahu alespoň 14 dnů v kalendářním roce. Mezi další služby patří zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci, pomoc při naplňování povinnosti pěstounů zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě a současně právo pěstounů na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti takového vzdělávání. Další služby jsou také pomoc při povinnosti pěstounů udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči, a současně právo pěstounů na pomoc při zajišťování kontaktu dítěte s jeho vlastní rodinou.

Poslední důležitou službou je sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče (Pazlarová 2016, s. 83-87).

Mezi další služby patří i možnosti podpory pro příbuzenské pěstouny. Pro prarodiče je zde podpora ve výchově, protože to bývá nejčastější problém a nejčastější příčinou předčasného ukončení pěstounské péče. Další pomocí pro prarodiče je respitní péče, podpora v kontaktu s dalšími subjekty nebo v emocionální podpoře. Pro podpory tet a strýců je zde podpora ve výchově a praktická pomoc, kdy je hlavně vítáno poradenství a pomoc se zařizováním věcí okolo přijetí dítěte. Největší podpora pro příbuzenské pěstouny je podpora pěstounů-sourozenců. Je zde nejen důležitá podpora ve výchově, ale i podpora vedení domácnosti, podpora finančního hospodaření, podpora v kontaktu s dalšími subjekty, podpora respitní péče a emocionální podpora (Pazlarová 2016, s. 138-141).

4. Sžívání dítěte s novou rodinou

První kontakt

První kontakt je velmi důležitý jak pro novou rodinu, tak i pro dítě. Jsou různé způsoby prvního kontaktu.

U dětí v kojeneckých ústavech se často vyžaduje adaptační fáze. Tu lze chápat tak, že budoucí rodiče stráví v kojeneckém ústavu jeden až tři dny. Je to velmi důležité pro poznání se s miminkem, ale i pro naučení rodičů všemu potřebnému. Pracovnice v kojeneckém ústavě rodiče informují o denním režimu dítěte a jeho zvyklostech. Další důležité informace, které dostanou, jsou třeba i o biologických rodičích.

U starších dětí se do seznamování zapojuje i osobnost dítěte a jeho dosavadní zkušenosti. Některé děti nemají problém odejít s kýmkoliv a některé jsou velice bázlivé a opatrné. U starších dětí je vhodné se domluvit s jeho vychovatelem, aby je na příchod možných pěstounů připravil a dítě tak více nezatěžoval (Zezulová, 2012, s. 36).

Adaptace

U adaptace většinou platí, čím mladší dítě, tím snadněji probíhá jeho přijetí do rodiny a jeho adaptace na ni. U dětí kojeneckého věku často bývá celý proces rychlý a hladký. Je pro něj důležité udržovat dosavadní zvyky a postupně zavádět nové, proto je důležité o dítěti získat co nejvíce informací o jeho denním režimu, spánku, stravování apod. U dětí batolecího věku se musí pěstouni zajímat o oblíbených činnostech dítěte, jeho zdravotních omezeních, alergií apod. Tyto informace by pěstouni měli mít od předchozích pečovateli, aby se předešlo problémům v adaptaci. Stejná forma i u starších dětí.

Na adaptaci se musí připravit i pěstoun, který má nějaké očekávání, které je celkem náročnější, než očekával. Znamená to hlavně zásadní změnu životního stylu, musí se dítěti přizpůsobit jak v denním režimu, v trávení volného času nebo ve stravování. Často se musí upravit i domácnost pěstouna. V tomto období je důležité, aby byli s dítětem co nejvíce a vytvářely se potřebné vztahy a nové společné modely fungování.

Další důležitou adaptací je adaptace dalších dětí v rodině. Tyto děti by měly být v procesu prověřování připravovány na příchod nového dítěte, protože si často neumí představit realitu příchodu nového člena rodiny. U těchto dětí je důležitý pocit jistoty a neměly by se cítit ohrožené novým dítětem.

Adaptační fáze je pro všechny náročná, a proto je podpora pracovníka velmi důležitá. Pracovník by měl být s rodinou v kontaktu, měl by monitorovat a vyhodnocovat,

jak adaptace probíhá. Měl by pěstouny informovat o jejich možnostech a zprostředkovávat intervence dalších odborníků (Pazlarová 2016, s. 65-72).

Adaptace na nové prostředí je pro dítě velmi obtížná. Je důležité, aby se dítěti vše důkladně vysvětlilo a vymezila se různá pravidla, jinak se dítě může nevědomky dopouštět různých provinění. Adaptace má několik fází a adaptují se nejen děti, ale i rodiče.

První fází u dětí je poznávání. Dítě je více či méně nejisté a má tendence se zalíbit. V této fázi by byly schopny odejít s kýmkoliv, kdo jim dá to, co chtějí. Proto je důležité, aby v této době měly svůj klid a měly čas si na novou rodinu zvyknout. Druhou fází je u dětí uvolnění. Dítě po určité době pochopí, že tohle je jeho nový domov a začne testovat, co všechno může a nemůže, jaké jsou hranice a jaké je jeho místo v rodině. Některé děti mají strach z opětovného opuštění, a proto se chovají velmi závisle. Nerespektují život rodiče a ani intimní zónu. Tato fáze je velmi náročná a vysilující. Třetí fází je přijetí. V této fázi jsou již ujasněné všechny pozice. Dítě již ví, co může a nemůže, co může očekávat. Začínají se vytvářet vazby mezi jednotlivými členy rodiny.

První fází u rodiče je nadšení. Rodič je natěšený, protože se dozvídá, že pro něj bylo vybráno dítě. Tato fáze je doprovázena emocemi, pláčem, pocity štěstí. Tato fáze trvá různě dlouho. V druhé fázi přichází rozčarování. Rozčarování je reakcí na chování dítěte, které má své adaptační fáze. Rodiče zde zažívají nové situace, se kterými se musí vyrovnat. V poslední fázi přichází smíření. Zde se vše ustálí a rodiče pochopí, že dítě není dokonalé a že i oni měli jiné představy. Obě strany se naučí se poznávat bez nereálných očekávání a iluzí. Začíná se vytvářet vztah bezpodmínečného přijetí (Zezulová, 2012, s. 37-42).

Delaney (1998) ve své knize popisuje nejvýznamnější strategie, které pomáhají zvládnout problémové děti. Dítěti je třeba stanovit jasné hranice chování, aby byl nový rodič schopen zvládnout problémy s tímto spojené. Dítěti je potřeba jasně popsat jeho negativní chování, jestliže ve větší míře ovlivňuje celý chod rodiny. Prodiskutovat s dítětem jeho potřeby a následně vyjednávat, jakým způsobem by se tyto potřeby daly naplnit. A jako poslední je důležité pořádat společné aktivity celé rodiny, které zajistí společné pozitivní zážitky.

Vývojová regrese

Vývojová regrese přichází hned po přijetí dítěte a je reakcí na změnu. Znamená to, že dovednosti, které se již naučilo, opět neumí. Nejčastěji se začne opět pomočovat. Může

se jednat o dočasnou vývojovou regresi. Zásadní regrese přichází ve třetí fázi adaptace. Dítě rodinu přijalo a potřebuje si odžít všechny ty ztracené roky, které mu chybějí. Dítě může začít šišlat, cucat si prst, pít z lahve, chtějí být v kočárku apod. Některé děti se chtějí nové mamince narodit. Tato regrese nemá nic společného s inteligencí, ale je to důsledek chudého emočního, citového a sociálního vývoje. K vývojové regresi dochází také ve stresových situacích, kdy se objevuje již zvládnuté nežádoucí chování (Zezulova, 2012, s. 42-43).

Deprivační projevy

Tyto projevy mívají děti, které od narození či raného dětství vyrůstají v ústavní výchově. Deprivační projevy, které jim nahrazují jistotu bezpečí. Nejčastějším je usínací rituál, kdy dítě hází hlavou ze strany na stranu, houká, buší do polštáře apod. Další projevy jsou emoční nestabilita, která může být až agresivitou vůči lidem a sebepoškozování (Zezulova, 2012, s. 43).

Oslovování

Problematika oslovování se vyskytuje pouze v pěstounských rodinách. Dítě, které si již uvědomuje svět dospělých kolem sebe, může prožívat rozpaky či úzkost, jak má oslovovat ostatní v rodině. Proto je důležité, aby si rodina dopředu domluvila, jak chce, aby jí dítě oslovovalo. Každá rodina má jiné normy, může se oslovovat jmény či tykat (Zezulova, 2012, s. 49-50).

Role společnosti

Díky přijatému dítěti musí rodina navštěvovat různé instituce. Dále se rodina musí připravit na nežádanou pozornost od okolí, někdo bude chtít udílet nemístné rady či varování, někteří budou mít nemístné poznámky. Neomalené komentáře může rodina slyšet i ve školských či zdravotnických zařízeních.

Děti mohou být společností odmítány, proto je třeba dítě podporovat, aby patřily i jinam než jen do rodiny. Děti tím potřebují načerpat sebedůvěru v nejrůznějších sociálních situacích. Můžou navštěvovat různé kluby a kroužky, mít všemožné zájmy. Je dobré, aby děti byly přijímané a úspěšné i mimo rodinu (Zezulova, 2012, s. 50-52).

Biologická rodina dítěte

Většina dětí, které vyrůstají v osvojitelských či pěstounských rodinách, má alespoň jednoho žijícího biologického rodiče. Důvody, proč dítě nemůže v biologické rodině vyrůstat, jsou různé. Nejčastěji se jedná o rodiče se špatným psychosociálním zázemím. Dále rodiče, kteří jsou nemocní, trpí závislostí nebo jsou ve výkonu trestu.

Roli biologického rodiče nelze nahradit, lze ji jen převzít a rozvinout. Proto děti, které žijí v pěstounských rodinách, mají nárok na kontakt se svými biologickými rodiči. Pro děti je důležité, aby měly dostatek informací o svých rodičích a možnost kontaktu, pokud budou chtít. Není vhodné, aby se děti do kontaktu nutily, zvláště pokud byly zneužívané a týrané.

V případě kontaktu je vhodné se sejít na neutrální půdě, a když je potřeba, tak i využít prostředníka (mediátora), kterého nabízejí různé organizace. Prostředník by měl být dostatečně zkušený a vědět, kdy dítě hraje na city a zkresluje vzniklou problematickou situaci (Zezulova, 2012, s. 117-121).

4. 1 Specifické potřeby dětí v náhradní rodinné péči

Základní potřeby dítěte

Mezi základní potřeby patří potřeba stimulace – přívod dostatečných podnětů uspokojení této potřeby vede organismus k aktivitě. Dále je důležitá potřeba smysluplného světa – z jednotlivých podnětů se stávají poznatky a zkušenosti, ty musí mít nějaký řád a smysl. Uspokojením této potřeby se umožňuje učit, nabírat zkušenosti, přizpůsobovat se životním podmínkám, učení se pracovním postupům i chováním aj. Významnou je i potřeba životní jistoty. Díky této potřebě se dítě zbavuje úzkosti, dodává mu pocit bezpečí a umožňuje mu cílevědomou aktivitu poznávací, pracovní, společenskou. Je hlavně v mezilidských vztazích. Potřeba pozitivní identity je chápána jako pozitivní přijetí sama sebe a své společenské hodnoty. Potřeba otevřené budoucnosti je pak chápána jako potřeba naděje a životní perspektivy (Cesta dítěte do náhradní rodinné péče, 2010).

Dítě, které se dostane do náhradní rodinné péče si s sebou nese i svou minulost, zkušenosti a zážitky. Jeho základní psychické potřeby často nebyly dostatečně

uspokojované a dítě tedy nemělo možnost si vytvořit pevné citové pouto k jedné osobě, neví co je pořádně domov či rodina. Takové dítě často vystřídal různá výchovná prostředí a nepoznalo tak pocit bezpečí a jistoty. To často vede k tomu, že dítě přestává dávat najevo své pocity a komunikace s ostatními se pro něj stává problematickou. Toto dítě pak má strach ze své budoucnosti a neví, kam míří a často nechápe svět kolem sebe. Dítě, které žilo ve špatném prostředí, často zaostává za vývojem svých vrstevníků, kteří jsou vychováni v běžných fungujících rodinách.

U takových dětí se mluví o psychické deprivaci, poruše vzniku citové vazby a oslabené identity.

Pěstoun v pozici náhradního rodiče by se měl umět vcítit do situace dítěte. Jen díky tomu lze porozumět jeho potřebám a lze tak najít cestu ke zmírnění následků toho, co již zažilo.

V první řadě by mělo dojít k pevnému citovému připoutání k nové rodině. Dítěti by se mělo dostávat vřelého přijetí od všech členů nové rodiny a také je důležité pochopení. Dítě se potřebuje cítit bezpečně, aby mohlo nabýt ztraceného pocitu vnitřní jistoty a pocit, že se má na koho spolehnout.

Nová rodina by dítěti měla dávat podporu a budovat jeho identitu. Brát ho takové, jaké je, ať už přijímá dítě jiného etnika, se zdravotním postižením aj. (Cesta dítěte do náhradní rodinné péče, 2010).

J. Langmeier a Z. Matějček (2014) definují tři základní druhy osobnosti deprivovaných dětí. Popisují, jaké je hlavně jejich chování ve společnosti.

První druh osobnosti je typ „sociální hyperaktivity“ – tento typ dětí je možné pozorovat již v batolecích ústavech. Děti navazují kontakt bez zábran a s výraznými předvádívacími tendencemi. O všechno se zajímají, ale děti se angažují pouze povrchně. Ve škole děti většinou selhávají vzdor průměrné inteligenci a sociální zájem u nich převažuje nad zájmem o věci a úkoly. Tyto děti si velice špatně osvojují nové návyky a nové vědomosti.

Druhý druh osobnosti je typ „sociální provokace“ – tato reakce se projevuje již v prvním roce. Tyto děti se domáhají pozornosti provokací, zlověstnými výbuchy, jsou agresivní vůči ostatním dětem, chovají se žárlivě. Toto chování je způsobeno neuspokojením potřeby vztahu, protože se mu nedostává lásky, po které touží. Pokud se dospělý věnuje dítěti individuálně, může se chovat zcela jinak a být i milé. Tresty a omezování vedou k dalším provokacím, takže se stává, že někdy tyto děti končí

v nápravních ústavech.

Třetí druh osobnosti je typ „hypoaktivní“, útlumový – celková aktivita dětí je snižena, jsou nápadně pasivní, někdy až apatické. Tyto děti často nejsou schopné citové odezvy a jejich mentální vývoj se zpomaluje. (Cesta dítěte do náhradní rodinné péče, 2010).

Dítě v pěstounské péči má problémy s pocitem bezpečí a důvěry k ostatním. To může u dítěte často vyvolat agresi, sebepoškozování, nepřiměřené reakce v neznámých situacích a neochotu se vystavovat novým situacím. Některé děti se vyhýbají kontaktu s cizími lidmi a jiné zase nevědí rozdíl, kdo je jeho člověk a kdo je cizí. Tady hrozí riziko, že dítě odejde s někým neznámým.

Někdy dítě není schopné se orientovat v čase a prostoru. Stává se, že u těchto dětí se může spouštět panická reakce, když pěstoun byt' jen na chvíli opustí dítě. Tyto děti neumí rozlišit rozdíl mezi tím, co je to potom, za chvíli, doma a jinde.

Děti mívají i problém s poruchou příjmu potravy, vyměšování nebo spánku. Jsou již popsané nezdravé usínací rituály, kdy dítě bouchá hlavou do postele, dokud se tím neuspí.

Děti se drží svých naučených reakcí a vzorců chování, i když jsou to pokřivené reakce a deformované vzorce chování. Takové chování dítěti přináší určitý pocit jistoty a bezpečí.

Dítě je neschopné vyhodnotit příčinu a důsledek svého chování, není schopné uvažovat dopředu, dodržovat dohody, má nedostatek ctížádosti, ale má schopnost zajistit si své potřeby bez ohledu na druhé. U tohoto dítěte se může projevit absence citů nebo jejich silné skrývání.

Další projevy deprivace jsou uzavřenost či odmítání nebo naopak přehnaná touha po náklonnosti. Tyto projevy se také mohou střídat a to je problém pro pěstouna, který se v dítěti úplně nevyzná (Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka, 2014).

4. 1. 1 Dítě týrané a zneužívané

Jedním z důvodů ústavní výchovy je týrání a zneužívání dětí. Toto dítě pak má nemalé nároky. Takto postižené děti je velmi těžké umístit do náhradní rodiny, protože se často jedná o děti v „neatraktivním“ věku, je náročné na výchovu a jsou celkově velmi rizikové. Pokud týrání trvalo delší dobu, velice se podepisuje na chování dítěte. Je velký

problém s učením a často je problém dohnat i vývojový deficit. Jeho potřeby se často zúží pouze na pudové jevy. Některé takto postižené děti se již nenaučí smysluplně používat řeč a ani jiných komunikačních prostředků, i když se o to snaží mnoho odborníků. Odborníci, kteří by měli tomuhle dítě pomoci, jsou dětští psychologové a psychiatři, speciální pedagogové a psychoterapeuti a často pomáhá i rodinná terapie.

Rodina, která se rozhodně pro takovéto dítě, by měla být odborně připravená a měla by mít dostatek informací (Zezulova, 2012, s. 87-88).

4. 1. 2 Dítě jiného etnika

V ústavní výchově, tedy v dětských domovech a v kojeneckých ústavech, se nachází i děti etnicky odlišné. Ale i tyto děti potřebují svůj domov a svou rodinu. Je důležité, aby nová rodina měla toto etnikum ráda a nedělala to jako ústupek svým představám, protože na toto dítě nemusí tak dlouho čekat.

Etnikum a etnické znaky jsou určeny geneticky, proto jde často hned poznat, že se jedná o dítě jiného etnika. Genetická výbava kóduje nejen vzhled, ale i povahu, schopnosti či limity. V naší zemi se často jedná o děti polovietnamské a romské či poloromské. Častým důvodem proti přijetí romského dítěte je strach, že dítě takového etnika je nevychovatelné a že to dopadne špatně.

Když se rodiče rozhodnou pro etnicky odlišné dítě, je jasné, že má i jiné potřeby, které je třeba naplňovat. Je taky časté, že dítě z jiného prostředí má problémy i s pochopením obecných pravidel a to ve škole i doma (Zezulova, 2012, s. 93-99).

Dítě jiného etnika se může umístit u pěstounů stejného etnika či u pěstounů jiného etnika. Výhody umístění dětí u pěstounů stejného etnika jsou hlavně sdílené hodnoty, protože stejný etnický a kulturní původ zjednodušuje vzájemné vztahy. Dítě rozumí situacím v rodině, výchově, tradicím, rituálem atd. Dalšími výhodami je pocit bezpečí dítěte, snadnější přechod a adaptace, menší stres a více společného (Pazlarová 2016, s. 208).

4. 1. 3 Dítě s handicapem

Může se stát, že děti, které se narodily jako nechtěné, mohou mít nějaké zjevné zdravotní potíže nebo vývojové poruchy či vady. Tyto poruchy se často stávají kvůli nesledovanému těhotenství nebo rizikovému chování matky. Někdy onemocnění či postižení přichází později, tedy po přijetí zdánlivě zdravého dítěte. V ústavní výchově se často špatně stanoví diagnóza. Je to ovlivněno špatnou zdravotní péčí, mnohdy chybí snaha najít správnou diagnózu. Dítě je označené za zlobivé, nezvladatelné nebo opožděné a dále se s ním nepracuje.

Nejčastější vývojové poruchy, které se u dětí v pěstounských rodinách mohou nacházet častěji než ostatní choroby, jsou fatální alkoholový syndrom a pervazivní vývojové poruchy, které se projevují jako poruchy autistického spektra. U fatálního alkoholového syndromu může být problém s růstovou retardací, s kraniofaciální dysmorfíí, s poškozením mentálního vývoje, s poruchami chování, s vrozenými srdečními vadami a mozku či mohou mít problém s abstinenčními příznaky po narození. O tomto poškození se mluví jako o neviditelném fyzickém postižení, které nelze na první pohled zjistit. Jediný indikátor tohoto handicapu jsou problémy v učení a chování. Rovněž kouření v těhotenství má problém na plod. U těchto dětí bývá syndrom náhlého úmrtí, mají vývojové odchylky vnitřních orgánů, jsou náchylnější na nádorové a srdečně-cévní onemocnění. Mezi pervazivní vývojové poruchy patří závažné poruchy vývoje jako je autismus, Reyův syndrom, Aspergerův syndrom, atypický autismus a poruchy autistického spektra. Tyto poruchy jsou často maskovány deprivančními projevy dítěte. Takto postižené dítě zaostává v sociálním vývoji a komunikaci za celkovým vývojem. Dítě pozdě a špatně mluví, nerozumí mluvené řeči, neumí neverbálně komunikovat, nenavazuje oční kontakt apod.

Dále jsou tělesná a smyslová postižení. V takovýchto případech se rodina vědomě rozhoduje dítě s postižením přijmout. Nejčastěji se jedná o chybějící končetiny, vady obličeje, vady páteře, vady zraku a sluchu. Tyto děti bývají plně integrované mezi zdravé děti, protože není problém s intelektem.

Dalším druhem postižení jsou postižení mentální a kombinované. V ústavní výchově se nejčastěji nachází děti s mentální retardací a děti s nejrůznějšími kombinovanými vadami jako například Downův syndrom a děti s mozkovou obrnou. Mnoho dětí se dostává do pěstounských rodin, kde dobře prospívají (Zezulova, 2012, s. 101-108).

Pěstounů, kteří by přijali dítě se zdravotním znevýhodněním, není nikdy dost. V České republice je zhruba 300 dětí, které mají závažné postižení a jsou v pěstounské péči. V domovech pro osoby se zdravotním postižením bylo v roce 2014 celkem 577 dětí mladších 18 let a všechny tyto děti by měly být zařazeny do evidence dětí do náhradní rodinné péče (Pazlarová 2016, s. 217-218).

5. Problematika pěstounské péče v současné praxi

Ve své práci se zabývám novými trendy v pěstounské péči a různými změnami v novelizaci zákona, která proběhla v roce 2013 a důsledky změn, které se promítají v praxi.

Téma pěstounské péče jsem si vybrala, protože jezdím na dětské letní tábory, kde děti z dětských domovů a z pěstounské péče jsou. Mnohokrát mě zajímalo, jak se do pěstounské péče děti dostaly a jak se tam mají. Dále mě to zajímalo i z té druhé strany, co všechno pěstouni musí umět a co musí zařídit, aby dítě v pěstounské péči mohli mít a jak to zvládají.

Své výzkumné šetření jsem rozhodla zaměřit na pěstouny a na to jak vnímají změny, které jim novelizace přinesla. Zda jim změny zlepšily či zhoršily práci pěstouna, zda jim povinné vzdělávání připadá přínosné, případně co si o novelizaci myslí atp.

V této části práce stanovuji cíl a základní otázku průzkumu. Dále zde uvádím metodologii průzkumu a zkoumaný vzorek.

5.1 Cíl výzkumného šetření

Cílem mého výzkumného šetření bylo zjistit názory pěstounů na změny v systému pěstounské péče, které vznikly díky novelizaci zákona v roce 2013. Během zpracovávání mé práce mě napadaly různé otázky, které do této problematiky patří. Například jaké mají zkušenosti pěstouni s realizací nových změn, zda jsou dostatečně informováni, zda jsou dostatečně vzděláváni, zda změny jsou kvalitní či co jim schází. Tyto otázky jsem použila pro své výzkumné šetření.

Jako hlavní výzkumnou otázku jsem zvolila:

Jaký je názor pěstounů na změny v současném systému pěstounské péče?

Mezi dílčí výzkumné otázky jsem zařadila:

Jaké změny v současném systému by se daly zlepšit?

Co je největší problém ve změnách současného systému pěstounské péče?

Je dostatečné vzdělávání pěstounů v současném systému pěstounské péče?

Jaký byl a je přístup sociálních pracovníků?

5.2 Metoda a metodika sběru dat

Pro svůj průzkum jsem si zvolila metodu polostrukturovaného interview. Otázky jsem měla již předem připravené a jen jsem si je v průběhu rozhovoru upravovala či přehazovala podle potřeby, abych do odpovědí pěstouna moc nezasahovala a zajistila, aby rozhovor byl plynulý a navazoval na sebe.

„Polostrukturované interview vyžaduje oproti nestrukturovanému náročnější technickou přípravu. Vytváříme si určité schéma, které je pro tazatele závazné. Toto schéma obvykle specifikuje okruhy otázek, na které se budeme účastníků ptát. Obvykle je možné zaměňovat pořadí, v jakém se okruhům věnujeme, a dle potřeby a možností tedy toto pořadí upravujeme, abychom tím maximalizovali výtěžnost interview“ [Miovský 2006, s. 159].

Pěstouny jsem oslovila pomocí svých známých a kamarádů, kteří s pěstouny pracují či je mají jako své známé. Nejdříve jsem je oslovila pomocí emailu a následně se s nimi domluvila na schůzce. Rozhovory, které trvaly 20 až 30 minut, jsem zaznamenávala na diktafon se souhlasem respondentů a později přepsala do textové podoby. Celkem jsem získala pohled na změnu systému náhradní rodinné péče od devíti respondentů. Vybírala jsem pěstouny, kteří byli pěstouny a měli děti ve své péči již před rokem 2013, tedy před novelizací zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dítěte. Důvodem bylo, že jsem chtěla zjistit, jak je novelizace zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dítěte ovlivnila.

Rozhovor jsem oddělila na několik částí. Úvodní otázky, kdy se mi pěstouni představili a sdělili mi své zkušenosti s pěstounstvím. Tyto otázky jsem vložila do podkapitoly Respondenti, kde jsem respondenty představovala. Poté následovaly otázky na hodnocení změn v systému náhradní rodinné péče. V další části otázek respondenti zhodnocovali pěstounskou dobu na přechodnou dobu. V poslední části otázek se ptám na sociální pracovníky.

Respondenti (R)

Celkem jsem získala devět rozhovorů od pěstounů.

R1: První respondent je žena, které je 40 let a je vdaná. Má dvě biologické děti. Její vzdělání je střední škola s maturitou a v současné době studuje vyšší odbornou školu sociálně právní. Pracuje jako vedoucí Klubu náhradních rodin Routa. Pěstounem je s manželem od roku 2009, v péči má dvě děti.

R2: Druhý respondent je muž, kterému je 58 let a je rozvedený. Má dvě biologické děti. Vzdělání je vyučen. Pěstounem je od roku 2003, v péči má dvě děti.

R3: Třetí respondent je žena, které je 53 let a je vdaná. Má dvě biologické děti. Vzdělání je střední škola. Pěstounem je s manželem od roku 2003, v péči má jedno dítě.

R4: Čtvrtý respondent je žena, které je 45 let a je vdaná. Má dvě biologické děti. Vzdělání je vysokoškolské v oboru Andragogika a VOŠ v oboru specializace v pedagogice. Pěstounem je s manželem od roku 2012, v péči má jedno dítě.

R5: Pátý respondent je žena, které je 58 let a je rozvedená. Má tři biologické děti. Vzdělání je základní. Pěstounem je od roku 2012, v péči má tři děti své zesnulé dcery.

R6: Šestý respondent je muž, kterému je 52 let a je ženatý. Má jedno biologické dítě. Vzdělání je vysokoškolské v oboru Demografie. Pěstounem je od roku 2010, v péči má dvě děti.

R7: Sedmý respondent je žena, které je 50 let a je vdaná. Má tři biologické děti. Vzdělání je vysokoškolské a pracuje jako sociální pracovníce v Rodinném centru Routa. Pěstounem je od roku 2006, v péči má čtyři děti, z toho 3 poloromské.

R8: Osmý respondent je žena, které je 60 let a je vdaná. Má pět biologických dětí. Vzdělání je vysokoškolské a pracuje jako sociální pracovníce v Rodinném centru Routa. Pěstounem je od roku 1990, v péči má/měla sedm dětí.

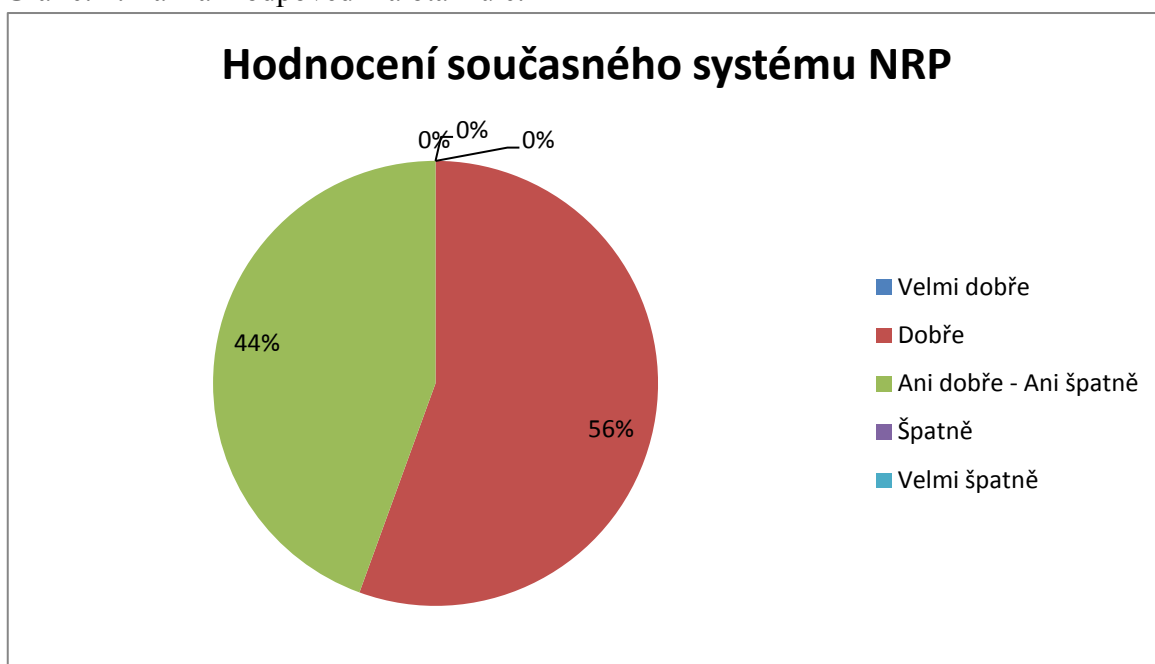
R9: Devátý respondent je žena, které je 45 let a je vdaná. Má dvě děti. Vzdělání je vysokoškolské v oboru sociální práce a pracuje jako ředitelka sociálních služeb Armády spásy. Pěstounem je s manželem od roku 2012, v péči má dvě děti.

6. Analýza a interpretace získaných dat

Hodnocení změn v systému náhradní rodinné péče

Otázka č. 1.: Jak hodnotíte současný systém náhradní rodinné péče?

Graf č. 1: Záznam odpovědí na otázku č. 1

Zdroj: vlastní úprava

R1: „Současný systém náhradní rodinné péče je asi dobrý, myslím, že celkem dobře funguje a je důkladně propracovaný.“

R2: „Dříve to moc dobré nebylo, nyní o 100% lepší.“

R3: „Myslím, že to dobře funguje. Je super, že máme více finančních prostředků na to, abychom si třeba odpočinuli a abychom zajistili vše, co děti potřebují. V tuto chvíli je současný systém mnohem lepší, ale pořád je co zlepšovat.“

R4: „Předcházející systém pěstounské péče jsem zažila velmi krátkou dobu, asi čtvrt roku. V roce 2012 jsme se s manželem začali připravovat na roli pěstounů, takže nás starý systém moc nepostihl. Co se týče změn od roku 2013, zatím jsme spokojeni, není to 100 %, nějaké výhrady jsou, ale systém funguje.“

R5: „Předtím jsem se o tento způsob nikdy nezajímala no.“

R6: „Prakticky u všeho, co je teprve na začátku, lze najít oblasti, které nejsou dotáhnuté a nefungují tak, jak by v ideálním případě měly. Proto i v této problematice lze najít řadu mezer, u kterých doufám, že se v budoucnu podaří zlepšit. Vnímám to, že spolu s novelizací došlo k tomu, že více lidí upřednostňuje pěstounskou péči na dobu přechodnou místo klasické možnosti pěstounské péče. Vyplývá to asi i z toho, že neproběhlo dostatečně informování veřejnosti v otázce novelizace zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Spousta lidí si neuvědomuje, jaké konkrétní dopady na ně může mít právě ta verze přechodné pěstounské péče. Těžko se dokážou szít s tím, že musí být připraveni každý den čelit potřebám dětí, které jsou nejrůznějšího typu. A to mluvím o věku, třídě, etniku, přirozením intelektu atp. Může taky docházet k narušení soukromí rodiny jak ze strany odborníků, tak i dalších případných žadatelů o přechodnou pěstounskou péči. Za důležitou považuji i spolupráci neziskovek s pěstouny. Mají možnost školení, vzdělávání, je to zlepšení v rámci toho systému, který tu už nějakou dobu je a nějakým způsobem vcelku dobře funguje. Pěstouni se mohou lépe připravit na konkrétní situace, které mohou v rámci pěstounské péče nastat.“

R7: „Jsem ráda za služby a doprovázení pěstounů. Bohužel nejednotný systém zůstává, například přechodných pěstounů je dostatek, ale často jsou několik měsíců volní a to přesto, že jsou plné kojenecké ústavy dětí! Také je zoufalý nedostatek dlouhodobých pěstounů! Další problém je velmi malá informovanost veřejnosti.“

R9: „Myslím, že myšlenka byla dobrá. Jako sociální pracovní jsem změnu vnímala dobře, jako pěstounovi se mi v systému v některých situacích žije hůř.“

V první části svého rozhovoru jsem se zaměřila na zhodnocení nového systému náhradní rodinné péče. Více než polovina respondentů (56%), kterých jsem se dotazovala na náhradní rodinnou péči odpověděla, že systém náhradní rodinné péče funguje dobře. Zbytek respondentů (44%) odpovědělo, že systém funguje ani dobře – ani špatně. Dle respondentů jsou zde části, které jsou dobré a části, které je třeba nějak změnit.

V otázkách systému nejsou respondenti jednotní. Část respondentů se shoduje, že systém funguje dobře, ale ještě více se shodují, že je třeba s ním dále pracovat. R1 „...je asi dobrý, myslím, že celkem dobře funguje a je důkladně propracovaný...“ R2 „... nyní je o 100% lepší...“ R3 „...dobře funguje... současný systém je mnohem lepší, ale je pořád co zlepšovat...“ R4 „... zatím jsme spokojeni, není to 100%, nějaké výhrady jsou, ale

system funguje...“. Zbytek respondentů na systém tak pozitivní náhled nemá, systém dle nich nefunguje zcela dobře a je potřeba změny. R6 *„...vše je teprve na začátku... jsou oblasti, které nejsou dotáhnuté a nefungují, jak by v ideálním případě měly...Ize najít řadu mezer...“* R7 *„...nejednotný systém zůstává...“* R9 *„...myšlenka byla dobrá... jako pěstounovi se mi v systému v některých situacích žije hůř...“*

Další větší otázkou, na kterou je i více zaměřeno dále, je, že se respondenti shodují na tom, že díky novele vzniká více pěstounů na přechodnou dobu a není úplně jasné, zda je to dobře. R6 *„...více lidí upřednostňuje pěstounskou péči na dobu přechodnou místo klasické možnosti pěstounské péče...musí být připraveni každý den čelit potřebám dětí, které jsou nejrůznějšího typu... „* R7 *„...přechodných pěstounů je dostatek, ale často jsou několik měsíců volní a to přesto, že jsou plně kojenecké ústavy dětí...nedostatek dlouhodobých pěstounů...“.*

V rámci této výzkumné otázky se respondenti dále zmínili, že jsou zde nyní lepší služby pro pěstouny a lepší propojenost služeb. R6 *„...za důležitou považují i spolupráci neziskovek s pěstouny...“* R7 *„...jsem ráda za služby a doprovázení pěstounů“.* Dále někteří mají pocit, že mají narušené soukromí R6 *„...může taky docházet k narušení soukromí rodiny jak ze strany odborníků, tak i dalších případných žadatelů o přechodnou pěstounskou péči...“.* Vzdělávání se pro někoho také zlepšilo R6 *„...školení, vzdělávání, je to zlepšení v rámci toho systému... pěstouni se mohou lépe připravit na konkrétní situace, které mohou v rámci pěstounské péče nastat...“*

Respondenti si také myslí, že by veřejnost měla být více informovaná v těchto otázkách. R6 *„...neproběhlo dostatečně informování veřejnosti v otázce novelizace zákona o sociálně-právní ochraně dětí ...“* R7 *„...další problém je velmi malá informovanost veřejnosti...“*

Otázka č. 2: Jaké jsou podle Vás jeho klady?

R1: *„Domnívám se, že je nyní velmi dobře nastavena podpora pěstounů ze strany státu a to jak po stránce finanční, tak po stránce doprovázení a další podpory jako je třeba odborná pomoc nebo odlehčovací péče. Z hlediska zákona je dobře nastaveno, že je prioritou umístění dítěte do náhradní rodiny a to přednostně před ústavní. Také se domnívám, že jsou nyní dobře nastaveny přípravy žadatelů, ve většině krajů, i pečlivost prověřování.“*

R2: „Největší klad je pro mě asi to, že se zvýšilo finanční ohodnocení a já se tak můžu lépe starat o své děti. Dále si myslím, že je dost důležité, že se teď dává větší důraz na to, aby děti mohly vyrůstat rodinném zázemí, kde nestrádají jako v ústavní péči.“

R3: „Nově zřízené doprovázení podpůrnými organizacemi, to vnímám jako pozitivní. Možnost čerpání služeb.“

R4: „Co se týče úpravy legislativy v oblasti pěstounské péče, jde o ulehčení a také vytvoření dostatečného zázemí pro nás pěstouny, kdy máme možnost povinnost pracovat s dalšími odborníky.“

R5: „Finance, to že díky tomu, že na ně máme nárok můžu mít děti ve své péči.“

R6: „Za nejpozitivnější věc vnímám to, že, dítě není hned posíláno do nějaké formy ústavní péče. Naopak, vidím preferenci toho, aby se dítě dostalo do konkrétního rodinného zázemí, což považuji za velmi vhodné řešení i z těch důvodů, že dítěti se dostane základním návykům. Není to pouze o tom, že dítě zabezpečeno po materiální stránce, ale jaksi i po stránce duševní. Žije v rodině, naučí se, jak to funguje. A následně může těžit z toho, že konkrétně vidí, jak fungují vztahy mezi jednotlivými členy rodiny, naučí se, jak se chovat v jednotlivých situacích běžného dne.“

R7: „Dohody o doprovázení pěstounů, jak jsem již uvedla. O pěstouny je velmi dobře postaráno a také dostatek pěstounů na přechodnou dobu a jejich status, že jejich péče má přednost před ústavní péčí, i když to v realu ale velmi pokulhává. Dále je kladem zvýšení odměny pro pěstouny.“

R8: „Vidím v tom několik kladů. Pro pěstouny vidím klady ve zdravotním a sociálním pojištění. Pak tu je odměna pěstouna, která umožňuje být s dětmi doma a také podpora doprovázející organizace. Pro děti jsou klady hlavně pěstounská péče na přechodnou dobu a to, že děti nemusí do kojeneckého ústavu. A také příspěvek při odchodu z rodiny.“

R9: „Klady jsou v péči o pěstouna v rámci organizace, se kterou má pěstoun smlouvu, stejně tak aktivní podpora OSPOD. Velký klad je taky v dávkách pěstounské péče a ve vzdělávání pěstounů. Klad v pěstounské péči na přechodnou dobu je ve snížení počtu dětí umístěných v ústavní péči.“

V další výzkumné otázce, která je zaměřena na nový systém náhradní rodinné péče, se respondentů ptám na to, v čem vidí největší klady.

Respondenti se nejvíce shodli na tom, že největším kladem tohoto systému je větší podpora pěstounům. Tato podpora má více stránek, je to jak financování, tak i jiné služby, které pěstouni využívají. R1 „...*podpora pěstounů ze strany státu...po stránce finanční, tak po stránce doprovázení a další podpory jako je třeba odborná pomoc nebo odlehčovací péče.*“ R2 „... *finanční ohodnocení...*“ R3 „...*nově zřízené doprovázení podpůrnými organizacemi...možnost čerpání služeb...*“ R4 „...*ulehčení a také vytvoření dostatečného zázemí pro nás pěstouny, kdy máme možnost povinnost pracovat s dalšími odborníky...*“ R5 „...*finance...můžu mít děti ve své péči...*“ R7 „...*dohody o doprovázení pěstounů...*“ R7 „...*zvýšení odměny pro pěstouny...*“ R8 „...*pro pěstouny vidím klady ve zdravotním a sociálním pojištění...pak je tu odměna pěstouna...a také příspěvek při odchodu z rodiny...*“ R9 „...*klady jsou v péči o pěstouna v rámci organizace, se kterou má pěstoun smlouvu...aktivní podpora OSPOD...klad je taky v dávkách pěstounské péče a ve vzdělávání pěstounů...*“

Dalším velkým kladem je snaha o umístění dítěte do rodiny a nedávat přednost ústavní výchově. R1 „...*je prioritou umístění dítěte do náhradní rodiny a to přednostně před ústavní...*“ R6 „...*dítě není hned posláno do nějaké formy ústavní péče...aby se dítě dostalo do konkrétního rodinného zázemí...dostane základním návykům...dítě je zaopatřeno po materiální stránce, ale jaksí i po stránce duševní...*“ R7 „...*dostatek pěstounů na přechodnou dobu...přednost před ústavní péčí, i když to v realu ale velmi pokulhává...*“ R8 „...*pro děti jsou klady hlavně pěstounská péče na přechodnou dobu a to, že děti nemusí do kojeneckého ústavu...*“ R9 „...*snížení počtu dětí umístěných v ústavní péči...*“

Klad je i v přípravě žadatelů. R1 „...*dobře nastaveny přípravy žadatelů, ve většině krajů, i pečlivost prověřování...*“ R9 „...*vzdělávání pěstounů...*“

Otázka č. 3: A jaké jsou jeho zápory?

R1: „*Neexistuje podpora osvojitelů, a to ani v případě, že by o to stáli. Také není pokryt podporou a péčí žadatel od okamžiku, kdy ukončí přípravy a je schválen, až do okamžiku, kdy je mu dítě svěřeno pravomocným rozhodnutím. Příprava žadatelů je často nejednotná, závisí na jednotlivých krajích. Proces prověřování je v některých případech neúměrně dlouhý. Špatně spolupracují jednotlivé kraje, není vždy umísťováno dítě do jiného kraje,*

i když kraj nemá své pěstouny pro dítě. Celý proces umisťování dětí je neúměrně dlouhý, zdrhává se na ospodech, na soudech. A jako nejzávažnější považuji skutečnost, že jsou stále plné kojenecké ústavy, ačkoliv je v některých krajích dostatek volných pěstounů, například nyní středočeský kraj má 30 volných pěstounů na přechodnou dobu.“

R2: „*Já teď tak nějak nevím.“*

R3: „*Složitost systému, nikdo pořádně nic neví a je fajn, že máme svého klíčového pracovníka, ale procesní věci pořádně neznají ani soudci natož on. Je zákon, ale i podle jednoho zákona si každý soud jak chce. Chybí tu jednota.“*

R4: „*Nehodnotila bych přímo slovem zápor, ale dost mě limituje povinnost školení. Jakožto sociální pracovník, mám svá povinná školení v rámci působnosti profese v určitém časovém rozsahu. Navíc k tomu musím absolvovat školení jakou pěstounka. Také mě dost omezuje, že já i manžel musíme tento povinný časový rámeček školení absolvovat každý zvlášť, tudíž že se nám povinné hodiny nescítají. Také mi přijde zábavné, že mě školí mladí lidé, kteří sami pěstouni nejsou, popř. nemají takový základ praktického nadhledu na tuto problematiku.“*

R5: „*Neochota pracovníků, ne všech, na státní sociální podpoře, také na vlastně angažovanost jiných služeb, které mi chtějí poradit.“*

R6: „*S několika ne zrovna pozitivními případy jsem se setkal. Stává se to, není to nic neobvyklého, i když samozřejmě pro vývoj toho konkrétního dítěte to pak není nejlepší řešení. Dítě se v rámci pěstounské péče může dostat i do rodin, kde ten vztah není tak dobrý, prostě není takový, jaký by měl být. Ty lidi přijímací testy zvládnou, v tomhle ohledu je vše v pořádku, ale jednoduše každý jsme nějaký a máme nějak nastavené priority a životní hodnoty. A tak nějak to logicky i chtějí předat tomu dítěti, které mají v péči, ale jak jsem řekl, každý jsme nějaký a dítě to nemusí přijmout. Z toho pak plynou ty nepříjemnosti. To zažívám zejména u těch starších dětí ve věku okolo puberty. Jejich osobnost se formuje a zejména v tomto citlivém věku je pro ně kolikrát obtížné přijímat věci, které nepřicházejí od nich samých. A pak může dojít i k tomu, že pěstouni jednoduše nezvládnou situaci a dítě může skončit v té zmiňované ústavní péči. Nikdy prostě nemáte jistotu, jak se s těmito situacemi pěstouni vyrovnají, zda-li je zvládnou a především, jaký ve finále zaujmou postoj k dané situaci.“*

R7: „*Jak jsem již řekla, tak největší zápor je nejednotný systém. Dále zdlouhavá soudní řízení a i zde nejednotnost v postupu soudů. Právně volné dítě vhodné do adopce se tak k osvojitelům dostane z naší zkušenosti cca v půl roce života a déle! To je samozřejmě hodně pozdě, když uvážíme, že se jedná o dítě, které si přechodný pěstoun přiveze z porodnice a rodina se vůbec nezajímá! Další zápor je zdlouhavý proces u pěstounské péče, kdy pěstouni na dítě čekají více než rok. Biologičtí rodiče dětí mají a znají své práva, ale povinností mnoho nemají, i oni by měli mít nějaké sankce, když nebudou spolupracovat s úřady apod. Na druhou stranu je málo nebo spíš nejsou! Sanační služby pro bio rodinu, tak by se předešlo umístění dítěte mimo rodinu!*“

R8: „*Zápory jsou hlavně v tom, že o všem rozhodují soudy a dlouho jim to trvá. A taky to, že jsou smíchané pojmy pěstounská péče a příbuzenská pěstounská péče.*“

R9: „*Není dostatečná odbornost pracovníků, kteří poskytují podporu pěstounům. Co si nezajistím sama nebo od jiných zkušenějších pěstounů, to mi ani organizace se kterou mám smlouvu a ani OSPOD neřeknou. Mám podezření, že z důvodu přidělení práce. Například nyní před prázdninami a dovolenými mě ni jedna z uvedených organizací neupozornila, že je změna ve způsobu vydávání cestovních pasů dětem v pěstounské péči. V loňském roce jsem si zařídila plnou moc jednoho z rodičů a na základě něho mi vystavili pas. Nyní to již nejde a pěstoun nemůže ani na základě plné moci nechat vyhotovit pas. O tomto mě dopředu nikdo neinformoval. Dceři propadl pas a já musím kontaktovat sociální pracovníci své organizace, ta kontaktuje OSPOD pod který spadáme, ti kontaktují OSPOD kde by se měli nacházet biologičtí rodiče s tím, že budou zjišťovat zájem biologických rodičů s pomocí vystavit pas. Chci podotknout, že rodiče po celou dobu pěstounství nejeví zájem o děti a neviděli je. Pokud rodiče nedají souhlas, nebo nebudou mít vůli pomoci vystavit pas, pak přichází na řadu soud, který rozhodne, takže letošní dovolená asi padá, nenecháme přece jedno dítě doma. Na prvním místě je vždy biologický rodič a jeho práva, ale nejhůř dopadne to dítě, to je ponecháno vůli úředníkům a biologickým rodičům. Rovněž jsme se dozvěděli, že lze požádat soud o rozšíření pravomocí pěstouna. Tohle mi také řekl jiný pěstoun. Nemusela bych tak s každým nutným podpisem běhat za sociálními pracovníky, aby sháněli podpisy a souhlasy rodičů. Na vše prostě musí být souhlas biologického rodiče. Další zápor vidím v tom, že se musí oba pěstouni vzdělávat 24 hodin. Je to časově náročné, musíme si brát dovolenou nebo brát si náhradní volno místo toho, abych si vzala dovolenou a trávila čas s dětmi, měl by na to být aspoň paragraf nebo něco takového. Navíc se mi stalo, že pouze jednou pro mne vzdělávání bylo přínosné. Nejvíce se*

dovím v rámci sdílení se s jinými pěstouny. Další zápor. Pěstounská péče na přechodnou dobu, s tím, jak ji popisovali v zákoně, nefunguje a dětské domovy jsou pořád plné. A každá organizace si nárokovost některých dávek vysvětluje jinak.“

V předchozí výzkumné otázce jsem se ptala na klady v novém systému náhradní rodinné péče. V této otázce se ptám opačně na jeho zápory. Respondenti zde byli celkem rozdílní. Ale všichni mají k novému systému nějaké výhrady.

Podle respondentů jsou největší problémy v přípravě žadatelů a také v povinném vzdělávání. Není to zcela jednotné, hodně záleží na jednotlivých krajích a na odbornosti pracovníků, kteří mají pěstouny či žadatele na starosti. R1 „ *...příprava žadatelů je často nejednotná, závisí na jednotlivých krajích. Proces prověřování je v některých případech neúměrně dlouhý. Špatně spolupracují jednotlivé kraje, není vždy umístováno dítě do jiného kraje, i když kraj nemá své pěstouny pro dítě...“* R4 „*...mě limituje povinnost školení...také mě dost omezuje, že já i manžel musíme tento povinný časový rámec školení absolvovat každý zvlášť, tudíž že se nám povinné hodiny nesčítají...školí mladí lidé, kteří sami pěstouni nejsou...“* R6 „*...dítě se v rámci pěstounské péče může dostat i do rodiny, kde ten vztah není dobrý...přijímací testy zvládnou...ale jednoduše každý jsme nějaký a máme nějak nastavené priority...a dítě to nemusí přijmout...pěstouni jednoduše nezvládnou situaci a dítě může skončit v té zmiňované ústavní péči...“* R9 „*Není dostatečná odbornost pracovníků, kteří poskytují podporu pěstounům, co si nezjistím sama nebo od jiných zkušenějších pěstounů, to mi ani organizace se kterou mám smlouvu ani OSPOD neřeknou...oba pěstouni se musí vzdělávat 24 hodin, je to časově náročné, musíme si brát dovolenou nebo brát si náhradní volno...pouze jednou pro mne bylo vzdělávání přínosné...nejvíce se dovím v rámci sdílení s jinými pěstouny...“*

Další velké problémy jsou, dle respondentů, v celkovém systému náhradní rodinné péče, který je nich zbytečně složitý a nepropojený. R1 „*...neexistuje podpora osvojitelů...“*

R3 „*...složitost systému...chybí tu jednota...“* R5 „*...neochota pracovníků...na státní sociální podpoře...angažovanost jiných služeb, které mi chtějí poradit...“* R7 „*...nejednotný systém...“* R9 „*...dceři propadl pas a já musím kontaktovat sociální pracovníci své organizace, ta kontaktuje OSPOD pod který spadáme, ti kontaktují OSPOD kde by se měli nacházet biologičtí rodiče s tím, že budou zjišťovat zájem*

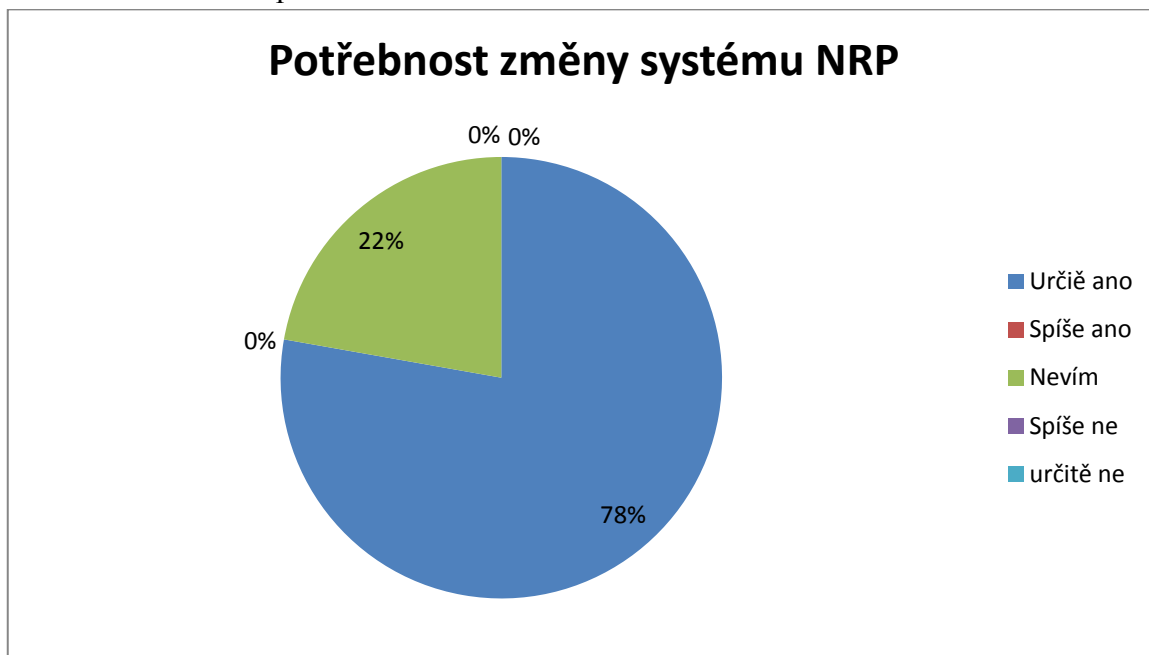
biologických rodičů s pomocí vystavit pas...pokud rodiče nedají souhlas... přichází na řadu soud...rovněž jsme se dozvěděli, že můžeme požádat soud o rozšíření pravomocí pěstouna...tohle mi také řekl jiný pěstoun, nemusela bych tak s každým nutným podpisem běhat za sociálními pracovníky, aby sháněli podpisy a souhlasy rodičů...každá organizace si nárokovost některých dávek vysvětluje jinak...“.

Respondenti se také shodují, že celý proces umístování dětí do rodiny soudem je zbytečně zdlouhavý. R1 „...celý proces umístování dětí je neúměrně dlouhý, zadržává se na ospodech, na soudech...“ R7 „...zdlouhavá soudní řízení...nejednotnost v postupu soudů...právně volné dítě vhodné do adopce se tak k osvojitelům dostane z naší zkušenosti cca v půl roce života a déle...zdlouhavý proces pěstounské péče, kdy pěstouni na dítě čekají více než rok...“ R8 „...o všem rozhodují soudy a dlouho jim to trvá...“. Pro některé respondenty jsou zápory ve vyřešení plnosti kojeneckých ústavů a dětských domovů. R1 „... plné kojenecké ústavy, ačkoliv je v některých krajích dostatek volných pěstounů...“ R9 „...pěstounská péče na přechodnou dobu, s tím, jak jí popisovali v zákoně nefunguje a dětské domovy jsou pořád plné...“.

Respondenti se také shodují, že v systému pár věcí chybí. R7 „...biologičtí rodiče mají a znají své práva, ale povinností mnoho nemají...měli by mít nějaké sankce, když nebudou spolupracovat s úřady...je málo nebo spíš nejsou sanační služby pro bio rodinu, tak by se předešlo umístění dítěte mimo rodinu...“ R8 „...jsou smíchané pojmy pěstounská péče a příbuzenská pěstounská péče...“ R9 „...na prvním místě je vždy biologický rodič a jeho práva...ale nejhůř dopadne to dítě, to je ponecháno vůli úředníkům a biologickým rodičům...“.

Otázka č. 4: Byla podle Vás změna systému v roce 2013 potřebná?

Graf č. 2: Záznam odpovědí na otázku č. 4

Zdroj: vlastní úprava

R1: „Domnívám se, že tato novela byla velkým krokem vpřed v podpoře pěstounů a zejména podpora přechodné pěstounské péče prospěla i dětem samotným.“

R2: „Změna byla velice zapotřebí. Sociálka více spolupracuje a zlepšilo se i finanční ohodnocení.“

R3: „Určitě, jak jsem říkal dříve, změna byla velice potřebná.“

R4: „Minulý systém se mě skoro nedotkl, takže úplně nevím, ale v tuhle chvíli jsem spokojená.“

R5: „Tím, že jsem jí nezažila delší dobu, vzpomínám, že děcka jsem dostala někdy dva měsíce před reformou tak nevím, co jiného, no vlastně jak jsem řekla nezajímala jsem se o to. Ale jsem ráda, že ke změně došlo.“

R6: „To je poněkud ošemetné téma. Sám jsem před novelou většinou nemíval žádné problémy a systém jsem považoval za dostatečný. Za mě věci fungovaly dobře. Na druhou stranu uznávám, že situace se neustále vyvíjí, a pokud chceme to nejlepší pro dítě, někdy ke změnám musí dojít. Ty změny by však neměly být nijak radikální, měly by být funkční a v rámci systému lehce uchopitelné. Nedokážu tedy jednoznačně odpovědět, zda-li novela byla opravdu potřeba, nebo ne.“

R7: „*Před novelou péče o pěstouny byla spíše nahodilá a jen když pěstouni chtěli, nyní mají i povinnost se vzdělávat a pravidelně konzultovat péči o děti. Nově je i status přechodných pěstounů a taky to, že mají řádný plat ve chvíli, kdy nemají dítě. To vše vidím jako výhody. Pěstounská péče se více profesionalizovala.*“

R8: „*Bylo také potřeba vzbudit zájem veřejnosti o tuto problematiku.*“

R9: „*Určitě se změnilo k lepšímu podmínky pro pěstounskou péči. Přibyli pěstouni a zároveň byla pěstounská péče postavena na jinou profesionálnější úroveň, alespoň v jejím záměru. Je zapotřebí ovšem spoustu věcí pořád ještě dotáhnout, nastavit pravidla, popřípadě ještě změnit.*“

V následující výzkumné otázce jsem se respondentů dotazovala, zda si myslí, že byla změna systému náhradní rodinné péče v roce 2013 potřebná. Většina respondentů (78%) odpověděla, že změna byla určitě potřebná. Zbytek respondentů (22%) neví, zda změna v roce 2013 byla potřebná.

Respondenti odpovídali spíše kladně. Změna byla, dle respondentů, potřebná a postavila pěstounskou péči na profesionálnější úroveň. Není to však celé dotáhnuté a je třeba na pěstounské péče stále pracovat. R1 „*...novela byla velkým krokem vpřed...*“ R2 „*...změna byla velice zapotřebí...*“ R3 „*...změna byla velice potřebná...*“ R7 „*...před novelou péče o pěstouny byla spíše nahodilá a jen když pěstouni chtěli...pěstounská péče se více profesionalizovala...*“ R8 „*...bylo také potřeba vzbudit zájem veřejnosti o tuto problematiku...*“ R9 „*...určitě se změnilo k lepšímu podmínky pro pěstounskou péči, přibyli pěstouni a zároveň byla pěstounská péče postavena na jinou profesionálnější úroveň...je zapotřebí ovšem spoustu věcí pořád ještě dotáhnout, nastavit pravidla, popřípadě ještě změnit...*“

Našli se však i respondenti, kteří změnu až tak nepotřebovali. R6 „*...za mě věci fungovaly dobře, na druhou stranu uznávám, že situace se neustále vyvíjí a pokud chceme to nejlepší pro dítě, někdy ke změnám musí dojít...*“

Otázka č. 5: Která/é ze změn v systému náhradní rodinné péče jsou podle Vás nejvíce zásadní?

R1: „Zásadní je větší podpora pěstounů na přechodnou dobu, tak aby děti nemusely být umístovány do kojeneckých ústavů. Pak také větší podpora dlouhodobých pěstounů, která by mohla pomoci při selhávání, nebo mu i předcházet.“

R2: „Proškolení pěstounů, financování táborů, škol v přírodě a zajištění finanční a hlavně se zlepšil přístup sociálky k pěstounům, ale teda jak kde, není to všude stejné, co mám informace.“

R3: „Asi uzavření dohody o pěstounské péči, to dřív nebývalo. Moc tomu nerozumím, ale jsem ráda, že díky tomu máme klíčáka, na kterého se můžeme obrátit. Na druhou stranu je to trochu divný, místo jednoho pracovníka máme dva. Klíčáka a pani z OSPODu.“

R4: „Především spolupráce s dalšími odborníky, především pracovníci státní sociální podpory a OSPOD. I když občas jsou sami pracovníci zahlcení a nabízejí další spolupráci za využití organizací z nestátního sektoru a to může být občas problém. V čem? Ze začátku výkonu pěstounské péče k nám docházela sociální pracovnice SAS a ta se zajímala o jiné záležitosti, než ve své službě a svých kompetencích měla, především využití finančních odměn. I ty byly zajisté dobrým přínosem pro nás pěstouny.“

R5: „Spolupráce, další sociální pracovnice, zprávy, kontroly, finanční prostředky pro mě, ale i pro děcka.“

R6: „Jako nejzásadnější vnímám to, že došlo k přesunutí hlavní zodpovědnosti v otázce přebrání dítěte na soudy. V minulosti to měly na starost městské úřady, které se tímto procesem zabývaly, dokud celý případ nedošel k soudu. Dítě tedy mohlo být v pěstounské péči ještě před daným soudním rozhodnutím. Soudy samozřejmě chápu jako vyšší instanci a jejich rozhodnutí má jaksí větší váhu než právě u městských úřadů. Každý OSPOD de facto může fungovat trochu odlišně ve smyslu rozhodování konkrétních lidí atp. Na druhou stranu, víme, jak soudy v naší republice fungují. Kolikrát se velmi dlouho vlečou, což může být problém zejména v takto citlivém tématu, jako je umístění dítěte. Kdyby to fungovalo tak, že je rozhodnuto během chvíle a pro dítě by tak mohly odpadnout stresové okamžiky, asi by to lepší. V tomhle fungovaly městské úřady lépe, rychleji.“

R7: „Asi vznik přechodné pěstounské péče. Může se tím urychlit zánik ústavní péče a to hlavně ústavy pro děti do tří let věku, zároveň to však pravděpodobně negativně ovlivnilo

počet klasických pěstounů, ti zaznamenali velký pokles. Dle mého názoru ti, co nad pěstounskou péčí uvažovali, se v dnešní době stávají spíše přechodnými pěstouny. Není to pro ně takový závazek jako pěstounská péče, která je do 18 let věku dítěte i více.“

R8: *„Myslím, že nejzásadnější je asi pěstounská péče na přechodnou dobu, to je nová šance pro miminka. A taky zdravotní a sociální pojištění pro pěstouny.“*

R9: *„Myslím, že to měla být hlavně ta změna, aby ubylo dětí v dětském domově a kojeneckých ústavech, ale to se moc nepovedlo. To, aby děti nevyrostaly v ústavech je hodně důležité. Lásku rodiče, zázemí rodiny nenahradí žádná tetička nebo systém menších skupin v domovech.“*

Dále jsem se respondentů dotazovala, která ze změn byla nejvíce zásadní. Nejvíce respondentů se shodlo na tom, že nejzásadnější změnou byla větší podpora pěstounů. Zlepšil se celý přístup k pěstounům. A celkově jsou rádi, že vznikla pěstounská péče na přechodnou dobu. R1 *„...větší podpora pěstounů na přechodnou dobu, tak aby děti nemusely být umíst'ovány do kojeneckých ústavů, pak také větší podpora dlouhodobých pěstounů, která by mohla pomoci při selhávání, nebo mu i předcházet...“* R2 *„...se zlepšil přístup sociálky k pěstounům...“* R5 *„...zprávy, kontroly...“* R7 *„...vznik přechodné pěstounské péče...může urychlit zánik ústavní péče...zároveň to však pravděpodobně negativně ovlivnilo počet klasických pěstounů, ti zaznamenali velký pokles...ti, co nad pěstounskou péčí uvažovali, se v dnešní době stávají spíše přechodnými pěstouny...“* R8 *„...nejzásadnější je asi pěstounská péče na přechodnou dobu...a taky zdravotní a sociální pojištění pro pěstouny...“* R9 *„...myslím, že to měla být hlavně ta změna, aby ubylo dětí v dětském domově a kojeneckých ústavech, ale to se moc nepovedlo...“*

Dále je, dle respondentů, zásadní změna ta, že se můžou setkávat s více odborníky. Nebo mají k pomoci dalšího pracovníka, který jim pomáhá s jejich pěstounskou péčí. R3 *„...uzavření dohody o pěstounské péči...díky tomu máme klíčáka, na kterého se můžeme obrátit... místo jednoho pracovníka máme dva, klíčáka a paní z OSPODu...“* R4 *„...především spolupráce s dalšími odborníky, především pracovníci státní sociální podpory a OSPOD...“* R5 *„... spolupráce, další sociální pracovnice...“* R6 *„...došlo k přesunutí hlavní zodpovědnosti v otázce přebrání dítěte na soudy...na druhou stranu víme, jak se soudy v naší republice fungují...velmi dlouho se vlečou...v tomhle*

fungovaly městské úřady lépe, rychleji...“.

Podle některých respondentů je také zásadní změna v proškolení pěstounů či ve financování R2 „...financování táborů, škol v přírodě a zajištění finanční...“ R5 „...finanční prostředky pro mě, ale i pro děcka...“

Otázka č. 6: Jak Vás tyto změny ovlivnily?

R1: *„Osobně velmi, jako rodina jsme získali podporu své doprovázející organizace, zároveň jsem sama začala pracovat v organizaci pro doprovázení pěstounů, tuto práci zde nyní vedu.“*

R2: *„Ovlivnili tak, že mám více možností rozvíjet děti.“*

R3: *„Člověk si zvykne na všechno.“*

R4: *„Větší přístup k finančním prostředkům napomáhá k dostupnějším prostředkům na jejich osobní rozvoj.“*

R5: *„Tím, že jsem získala prostředky jsem mohla zajistit sobě, tehdy jsem žila na ubytovně, a samozřejmě i děckám kvalitní zázemí, navíc úmrtí dcery, jejich mámy, bylo náhlé a jako rodina jsme i před smrtí spolu trávili všechnen volný čas. Jsem ráda, že nám to vyšlo a děcka mohly vyrůstat se mnou, kdyby nedošlo k navýšení odměn, kdo ví jak by to s námi dopadlo.“*

R7: *„Museli jsme uzavřít dohodu o doprovázení, vzděláváme se pravidelně, oddech pro pěstouny.“*

R8: *„Začaly se mi započítávat odpracované roky pro starobní důchod.“*

R9: *„Docela mi vadí, že i když zrovna nemám vzdělávací potřebu nebo spíš na mou potřebu není kurz, tak i přesto se musím 24 hodin vzdělávat. Tedy i manžel. I když je to někdy ztráta času a dovolené. Měly by se více realizovat setkávání pěstounů, kteří se mnou budou sdílet své problémy a mělo by jim to být započteno do vzdělávání, protože to jsou pro nás ty nejcennější informace. Návštěv sociálního pracovníka podporující organizace je jednou za dva měsíce, tedy dochází každý druhý měsíc, ač máte nebo nemáte potřebu něco řešit a tráví u nás dvě až tři hodiny, i když nic neřeší a více méně pije čaj a sleduje, co se děje v rodině. Celé to narušuje rytmus rodiny. Myslím si, že pokud pěstoun prošel*

náročnou přípravou, nemusí být tato podpora až tak intenzivní, když se zrovna nic neděje. Rovněž dochází 1x za půl roku sociální pracovník OSPOD. Pokud by měla rodina v krizi, kde hrozí odebrání dětí, takovou podporu jako pěstoun nemuselo by tolik dětí končit v náhradní péči.

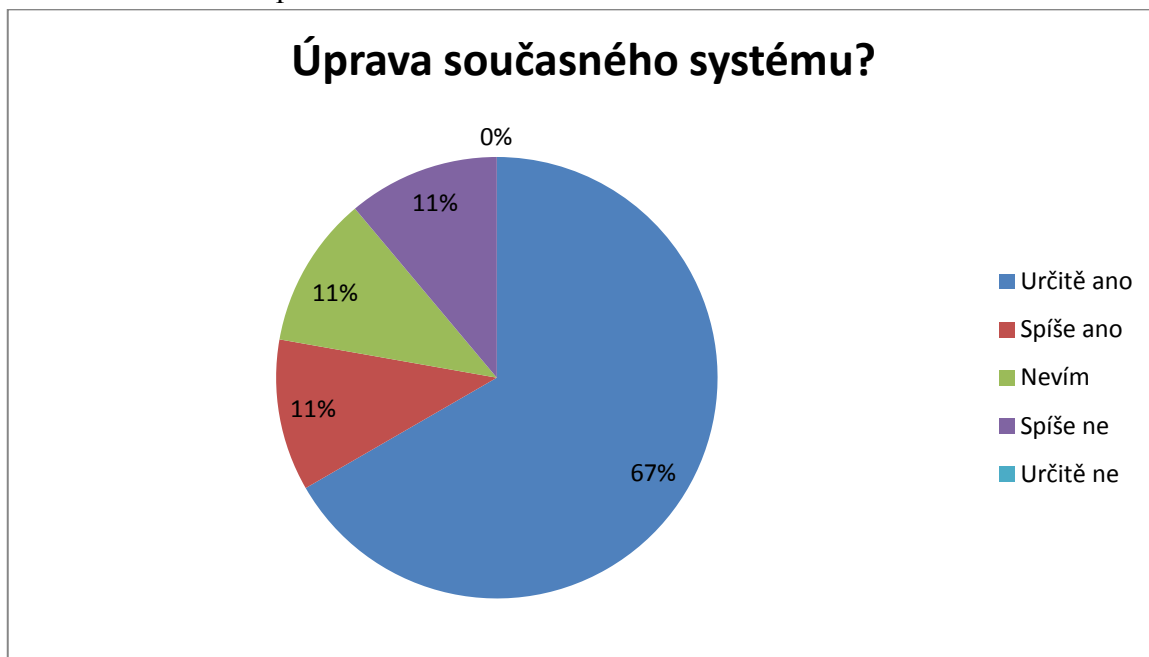
V předchozí otázce jsem se ptala respondentů na změny, které vznikly s příchodem nového systému v roce 2013. V této otázce jsem se respondentů zeptala na to, jak je tyto určité změny ovlivnily.

Respondenti, dle odpovědí, získali více možností. Získali podporu v doprovázející organizaci. R1 *„...jsme získali podporu své doprovázející organizace...“* R7 *„...museli jsem uzavřít dohodu o doprovázení...oddech pro pěstouny...“* Někdo je za nové pracovníky rád, někdo je k tomu kritický a vadí jim narušení soukromí. R9 *„...návštěv sociálního pracovníka podporující organizace je 1x za dva měsíce, tedy dochází každý druhý měsíc, ač máte nebo nemáte potřebu něco řešit...celé to narušuje rytmus rodiny...rovněž dochází 1x za půl roku sociální pracovník OSPOD...“* Dále je ovlivnila změna ve financích, která respondentům pomáhá rozvíjet děti. R2 *„... mám více možností rozvíjet děti...“* R4 *„...větší přístup k finančním prostředkům napomáhá k dostupnějším prostředkům na jejich osobní rozvoj...“* R5 *„...jsem získala prostředky...navýšení odměn...“* R8 *„...začaly se mi započítávat odpracované roky pro starobní důchod...“*

Vznikla pravidelnost i ve vzdělávání. Někdo je za ně rád, někomu tato povinnost vadí. R7 *„...vzděláváme se pravidelně...“* R9 *„...vadí mi, že i když zrovna nemám vzdělávací potřebu nebo spíš na mou potřebu není kurz, tak i přesto se musím 24 hodin vzdělávat...ztráta času a dovolené...“*

Otázka č. 7: Změnil/a byste v současném systému něco?

Graf č. 3: Záznam odpovědí na otázku č. 7

Zdroj: vlastní úprava

R1: „Nejzásadnější pro mě je, aby bylo znemožněno umisťovat děti do tří let do ústavní péče. V současné době je stále řada dětí v kojeneckých ústavech, zejména na žádost rodičů. Jsou jich stovky. To by podle mého nemělo být možné. Důležité je také aby se celý proces co nejvíce zrychlil a děti i z přechodné pěstounské péče odcházely co nejdříve. Dále vnímám jako důležité, aby podporu měli i osvojitelé, pokud o ni budou stát, například při doprovázení, poradenství, kluby osvojitelů, a také žadatelé v době mezi ukončením příprav a pravomocným rozhodnutím o svěřeni dítěte.“

R2: „Nejvíce bych změnil individuální přístup, nejsou všichni pěstouni stejní. Dále si myslím, že by měli pěstouni mít větší práva vůči svěřeným dětem.“

R3: „Jednotnost postupů, když musíme k soudu, víme, že to co projde u jednoho, neprojde u druhého a naopak.“

R4: „Přístup některých sociálních pracovníků, ale z mého pozice vím, že je tato profese občas náročná, i přesto s námi nemusí jednat jako s příživníky systému, kteří využívají jinou možnost toho jak zajistit dítěti dostačující a podnětné dětství a dospívání. Nejde jenom o finanční prospěch z toho být pěstoun.“

R5: „Některé paní sociální pracovnice jsou dost náročné a myslí si, že nevím jak vychovat děcka. Já vychovala sama svoje tři a tady ti jsou moje všechno.“

R6: „Tak na to skutečně nedokážu odpovědět. Do daného tématu nevidím tak do hloubky, abych mohl jasně říct, co a jak je nutno konkrétně změnit nebo zrušit a případně i za jakých podmínek. Navíc ty změny, které s tou novelizací proběhly, jsou v tuto chvíli v procesu teprve chvíli. Podle mě rozhodně ne natolik dlouho, aby šlo jasně a bez řeči říct, že něco nefunguje a že je nutné to změnit. Každá změna potřebuje čas, než si sedne a zejména to platí v problematice, která se týká dětí a pěstounské péče.“

R7: „Sjednotila bych je pod jedno ministerstvo nebo jednotlivé instituce jako jsou krajské úřady a sociální odbory. Kojenecké ústavy a dětské domovy bych propojila tak, aby se efektivně děti umísťovaly a nestávalo se, že se někdy děti suší v ústavu!! Přejichodní pěstouni by měli mít skutečně přednost před institucí. Také příbuzenští pěstouni a klasičtí jsou v jenom pytli, nevím, zda je to ideální. Přejichodné pěstouny by bylo dobré časem specializovat, ti kteří chtějí malé děti, ti kteří preferují náctileté apod. A pěstouni sami to často žádají. Dále bych změnila soudní praxi, zkrátila lhůty, do kdy soud musí ve věci rozhodnout, myslím, že je to nyní půl rok a to je fakt moc dlouho! Důležitá je také podpora rodiny obecně. A také bych medializovala důležitost pěstounské péče, slogan typu: Jedno opuštěné dítě do každé rodiny. A samozřejmě dlouhodobá a opakovaná příprava společnosti na to, jak se stát dobrým rodičem-pěstounem.“

R8: „Zrychlila bych rozhodování soudu a zavedla pojem příbuzenská pěstounská péče.“

R9: „Co mě mrzí v rámci novely zákona je to, že veřejnost více méně bere pěstounskou péči jako dobrý přívýdělek. Museli jsme s tím hodně bojovat, protože bydlíme na malé vesnici. Veřejnost si nedokáže uvědomit, že to co prožíváme s dětmi, to co s nimi řešíme, jaké překážky vůči úřadům a organizacím musíme zdolávat, není vůbec zaplácena a nelze to dělat v žádném případě z důvodu peněz. Domnívám se, že stát by měl více pracovat i s širokou veřejností.“

V následující výzkumné otázce jsem se respondentů dotazovala, zda by něco v současném systému změnili. Většina respondentů (67%) odpověděla, že určitě ano. Zbytek respondentů (33%) se nemůže úplně shodnout. Část respondentů (11%) by spíše něco změnili, další respondenti (11%) neví, zda by něco změnili a stejný počet respondentů

(11%) by spíše nic nezměnili.

Nejvíce se respondenti shodují v tom, že by změnili postup soudů a různých organizací, které spolupracují s pěstouny. R1 „...*aby se celý proces co nejvíce zrychlil a děti i z přechodné pěstounské péče odcházely co nejdříve...*“ R2 „...*větší práva vůči svěřeným dětem...*“ R3 „...*jednotnost postupů...*“ R7 „...*sjednotila bych je pod jedno ministerstvo nebo jednotlivé instituce jako jsou krajské úřady a sociální odbory...příbuzenští pěstouni a klasičtí jsou v jednom pytli, nevím zda je to ideální... přechodné pěstouny by bylo dobré časem specializovat, ti kteří chtějí malé děti, ti kteří chtějí náctileté apod...změnila bych soudní praxi, zkrátila lhůty do kdy soud musí ve věci rozhodnout...*“ R8 „...*zrychlila bych rozhodování soudu a zavedla pojem příbuzenská pěstounská péče...*“

Další potřebnou změnou, dle pěstounů je, aby změnili svůj přístup sociální pracovníci. R2 „...*individuální přístup...*“ R4 „...*přístup některých sociálních pracovníků...s námi nemusí jednat jako s příživníky systému...nejde jenom o finanční prospěch z toho být pěstounem...*“ R5 „...*některé paní sociální pracovnice jsou dost náročné a myslí si, že nevím jak vychovat děcka...*“ R7 „...*podpora rodiny obecně...*“

Důležitou změnou by měla být i práce s veřejností. R7 „...*také bych medializovala důležitost pěstounské péče...dlouhodobá a opakovaná příprava společnosti na to, jak se stát dobrým rodičem-pěstounem...*“ R8 „...*veřejnost více méně bere pěstounskou péči jako dobrý přivýdělek...stát by měl více pracovat s širokou veřejností...*“

A také úplně zamezení umisťování dětí do ústavní péče. R1 „...*aby bylo znemožněno umisťovat děti do tří let do ústavní péče, v současné době je stále řada dětí v kojeneckých ústavech, zejména na žádost rodičů...*“ R7 „...*přechodní pěstouni by měli mít skutečně přednost před institucí...*“

Zhodnocení pěstounské péče na přechodnou dobu

Otázka č. 1: Co si myslíte o institutu pěstounské péče na přechodnou dobu?

R1: „*Považuji jej za velmi dobrý a jsem za něj opravdu vděčná.*“

R2: „*Nemám tuhle zkušenost, ale konkrétně já když k někomu přilnu, tak bych se těžko mohl s dítětem rozloučit.*“

R3: „*Myslím, že je fajn.*“

R4: „Osobní zkušenost nemám, z tohoto důvodu nelze na tuto otázku objektivně odpovědět. I přesto jsou to určitě silní jedinci, kteří dokáží být tady pro dítě v krizové situaci a v ten pravý okamžik toto dítě posunout dál. V současné době bych toho nebyla schopná.“

R5: „Netuším, nezažila jsem.“

R6: „Vnímám to v několika rovinách. Vidím na tom jak pozitivní věci, tak i negativní.“

R7: „Je prospěšná.“

R8: „Myslím, že je to dobrý.“

R9: „Tento institut je opravdu zásadní. Vnímám ho pozitivně, jen není dotažen. Nefunguje tak, jak byla představa. V ústavech je pořád spousta odebraných dětí.“

V druhé části svého rozhovoru jsem se zaměřila na zhodnocení pěstounské péče na přechodnou dobu.

Na otázku, co si respondenti myslí, o tomto institutu a pěstounské péči na přechodnou dobu, mi více než polovina respondentů odpověděla, že je dobře, že takový institut a péče pro děti tu je. R1 „...*velmi dobrý a jsem za něj opravdu vděčná...*“ R3 „...*je fajn...*“ R7 „...*je prospěšná...*“ R8 „...*je to dobrý...*“ R9 „...*je to opravdu zásadní, vnímám ho pozitivně, jen není dotažen...v ústavech je pořád spousta odebraných dětí...*“

Zbytek respondentů s tímto institutem nebo péčí nemají více zkušeností. Avšak shodují se, že to musí být náročná práce a ještě náročnější se s dítětem po určité době rozloučit.

Otázka č. 2: Jaká v něm spatřujete pozitiva a negativa?

R1: „Největší pozitivum je, že o dítě pečuje jedna pečující osoba, která ho naučí vytvářet citovou vazbu, bude odpovídat na jeho potřeby tak, jak je vhodné a přirozené a předejde tak deprivaci a ranému traumatu, nebo jej pomůže zmírnit. Negativem by mohlo být, pokud se nepodaří vyřešit včas situaci dítěte a setrvá v přechodné péči příliš dlouho, poté bude těžší jej předávat, nebo pokud by bylo nutné předávat jej do další přechodné rodiny.“

R2: „Pozitiva, nejsou opuštěné, ale stres z rozloučení to nevím. Musí se to brát profesionálně.“

R3: „Negativa vidím v tom, že si dítě za rok může na pěstouny hodně zvyknout a pěstouni na dítě také. A odloučení musí být pro obě strany těžké. Já bych to dělat nemohla, ale kamarádka pracuje jako přechodná pěstounka a nestěžuje si. Vždycky si pobřečí a jede dál.“

R4: „Pozitivní stránka, dítě není předáno do instituce, ale do rodiny, kde má podněty, sourozence a nebyrokratický přístup. Negativní stránka, především pro dítě, které to zažívá opakovaně, určitě stres z přesunu na omezenou dobu.“

R5: „No nedokážu asi říct.“

R6: „Pěstounská péče na přechodnou dobu je dobrá věc, ale zásadní problém vidím v tom, že následně se ta péče nikam neposouvá a dítě dost dobře může skončit v ústavní péči, což si vzájemně dost protirečí. Početní stav těch běžných pěstounů není bohužel takový, aby kompletně pokryl děti, které vychází z přechodné pěstounské péče. Pak bohužel nastávají ty případy ústavní péče. Na druhou stranu si myslím, že pro každé dítě je dobré, aby zažilo život v rodině. Alespoň na tu časově omezenou dobu v rámci přechodné rodinné péče.“

R7: „Dítě tak nemusí prožít citovou ani jinou deprivaci, rané trauma a poruchy citové vazby.“

R8: „Jako klady asi, že je to vhodné pro malé děti. A jako negativa? Že pro děti v pubertě to je jen v odůvodněných případech.“

R9: „Jako pozitivum je, že dítě není umístěno v ústavu, ale v rodině. Situace, do které se dostalo ne vlastní vinou, může alespoň díky stabilnímu zázemí přechodných pěstounů lépe zvládnout. Obzvláště když se jedná o ty nejmenší děti. Jako negativum je, že systém zatím nefunguje tak jak by měl a ústavy jsou pořád plné.“

Dále jsem se svých respondentů ptala na to, jaká v tomto institutu a pěstounské péči na přechodnou dobu vidí pozitiva a negativa.

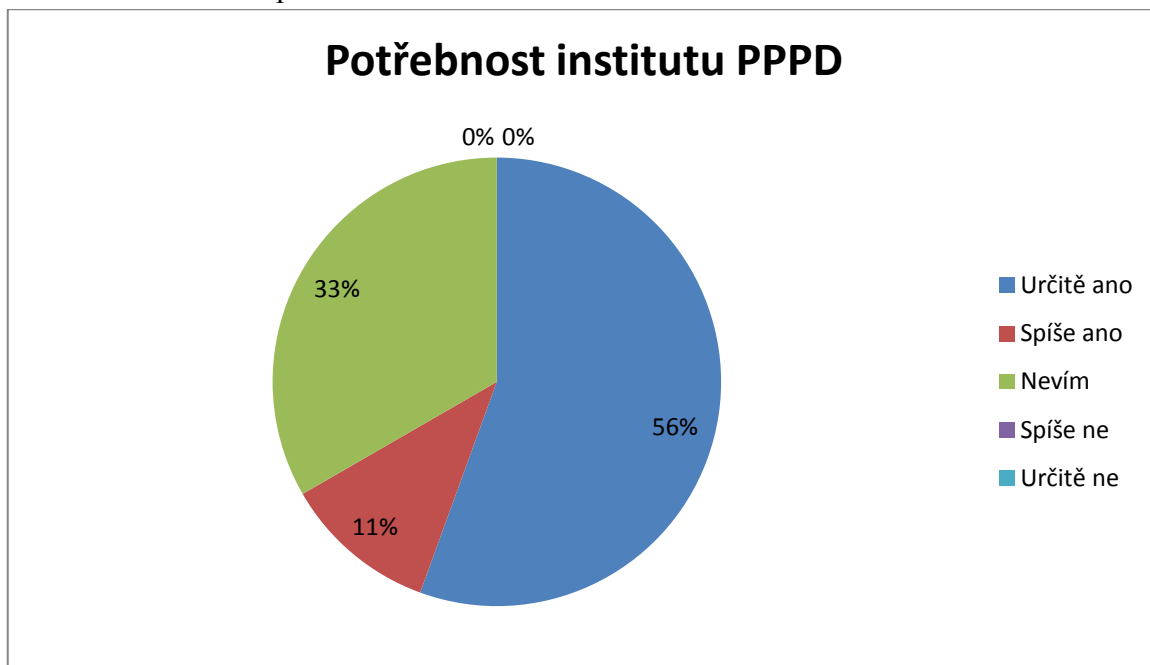
Největší pozitiva vidí v tom, že dítě má nějaký vzor, má někoho kdo se stará o jeho potřeby a předchází tak jeho případné deprivaci a traumatu. R1 „...o dítě pečuje jedna pečující osoba, která ho naučí vytvářet citovou vazbu, bude odpovídat na jeho potřeby

tak, jak je vhodné a přirozené a předejde tak deprivaci a ranému traumatu, nebo jej pomůže zmírnit...“ R2 „...nejsou opuštěné, ale ten stres z rozloučení to nevím...musí se to brát profesionálně...“ R4 „...dítě není předáno do instituce, ale do rodiny, kde má podněty, sourozence a nebyrokratický přístup...“ R6 „...dobrá věc...pro každé dítě je dobré, aby zažilo život v rodině, alespoň na tu časově omezenou dobu v rámci přechodné rodinné péče...“ R7 „...dítě tak nemusí prožít citovou ani jinou deprivaci, rané trauma a poruchy citové vazby...“ R8 „...je to vhodné pro malé děti...“ R9 „...dítě není umístěno v ústavu, ale v rodině...situace lépe zvládnou...“

Mezi negativa se řadí to, že to není zcela vyřešené, že ne vždy je dítě předáváno do trvalé rodiny a že děti mohou prožívat velký stres z odloučení. R1 *„...pokud se nepodaří vyřešit včas situaci dítěte a setrvá v přechodné péči příliš dlouho, poté bude těžší jej předávat, nebo pokud by bylo nutné předávat jej do další přechodné rodiny...“* R3 *„...dítě si za rok může na pěstouny hodně zvyknout a pěstouni na dítě také...a odloučení musí být pro obě strany těžké...“* R4 *„...především pro dítě, které to zažívá opakovaně, určitě stres z přesunu na omezenou dobu...“* R6 *„...zásadní problém vidím v tom, že následně se ta péče nikam neposouvá a dítě dost dobře může skončit v ústavní péči...stav těch běžných pěstounů není bohužel takový, aby kompletně pokryl děti, které vychází z přechodné pěstounské péče...“* R8 *„...že pro děti v pubertě to je vhodné jen v odůvodněných případech...“* R9 *„...systém zatím nefunguje, tak jak by měl a ústavy jsou pořád plné...“*

Otázka č. 3: Myslíte si, že byl tento institut potřebný?

Graf č. 4: Záznam odpovědí na otázku č. 3

Zdroj: vlastní úprava

R1: „Mám dítě z kojeneckého ústavu, po převzetí mělo těžké hospitalizační příznaky, bušení hlavou do polštáře, a dodnes má určité problémy jako jsou noční enuréza, nejistoty, nízké sebevědomí či horší motivovatelnost. Vyrůstal ve skupině osmi dětí, zdravotní sestra mohla skutečně jen přebalovat a krmit, v noci byla jedna sestra na tři takové skupiny a jeho potřeby nebyly naplňovány. Když pak mohu u našich přechodných sledovat, jak dítě chovají, opečovávají, jak bojují o jeho další osud a snaží se urychlit co nejvíce hledání nové rodiny, vždy znovu mě to přesvědčí o smysluplnosti. Mnohokrát jsem viděla také to, že se skutečně daří překlopit citovou vazbu na nové rodiče. Děti takto předané jsou sebevědomější, jistější, je zřejmé, že jejich potřeby byly dostatečně sanovány.“

R2: „Nevím, ale myslím si, že spíše potřebný není.“

R3: „Určitě je to lepší, než dát dítě do ústavu.“

R4: „Jediný důvod proč říkám spíše ano, je že systémy dětských domovů mohou být přeplněny a dítě se může dostat na delší vzdálenost od biologické rodiny.“

R5: „*Jo je to lepší než aby byly děcka v děčáku. Víím, jak ti moji tři než se vyřešil soud, byli tam půl roku. Nejstarší byl věčně celý domlácený a vychovatelky to neřešily. Tím, že jsem si je mohla brát na víkendy domů tak jsem se starala a samozřejmě jsem chtěla vědět víc.*“

R6: „*Určitě ano, znovu ale zdůrazním, že jako problém skutečně vidím to, že ta péče se nemá mnohdy kam posunout. Z toho mohou vzniknout další problémy, k jejichž řešení máme v současné době mnohdy příliš málo zkušeností.*“

R7: „*Jak jsem odpověděla v předchozí odpovědi. Tento institut je velmi potřebný, protože dítě nemusí prožít citovou ani jinou deprivaci. Nějaké rané trauma či poruchy citové vazby.*“

R8: „*Určitě ano.*“

Celkově jsem se ptala i respondentů na to, zda si myslí, že je tento institut a pěstounská péče na přechodnou dobu potřebná.

Většina respondentů (56%) odpověděla, že ten to institut je velmi potřebný. Část respondentů (11%) si myslí, že je spíše potřebná. A více než čtvrtina (33%) respondentů neví, zda je tento institut a tato pěstounská péče na přechodnou dobu potřebná. Zatím o tom neměli možnost tolik přemýšlet.

Respondenti, kteří si myslí, že je tento institut velmi potřebný, se shodují na tom, že dítě, které jde do pěstounské péče na přechodnou dobu, je na tom psychicky i fyzicky mnohem lépe, než kdyby zůstalo v kojeneckém/dětském domově. V ústavu na ně často nemají čas a je jich mnoho. R1 „*...mám dítě z kojeneckého ústavu, po převzetí mělo těžké hospitalizační příznaky, bušení hlavou do polštáře, a dodnes má určité problémy jako jsou noční enuréza, nejistoty, nízké sebevědomí či horší motivovatelnost... jeho potřeby nebyly naplňovány...mohu u našich přechodných sledovat, jak dítě chovají, opečovávají, jak bojují o jeho další osud a snaží se urychlit co nejvíce hledání nové rodiny, vždy znovu mě to přesvědčí o smysluplnosti...děti takto předané jsou sebevědomější, jistější, je zřejmé, že jejich potřeby byly dostatečně sanovány...*“ R3 „*...určitě je to lepší, než dát dítě do ústavu...*“ R4 „*...spíše ano...systém dětských domovů mohou být přeplněny a dítě se může dostat na delší vzdálenost od biologické rodiny...*“ R5 „*...je to lepší než, aby byly děcka v děčáku...*“ R6 „*...určitě ano, znovu ale zdůrazním, že jeho problém skutečně vidím to, že ta péče se nemá mnohdy kam posunout...mohou vzniknout další problémy, k jejichž řešení máme v současné době mnohdy příliš málo zkušeností...*“

R7 „...tento institut je velmi potřebný, protože dítě nemusí prožít citovou ani jinou deprivaci...nějaké rané trauma či poruchy citové vazby...“ R8 „...určitě ano...“

Otázka č. 4: Jaký máte názor na profesionální pěstouny?

R1: „Jsem za ně opravdu velice vděčná.“

R2: „Vychovávat se musí srdcem a ne pro peníze.“

R3: „Mají můj obdiv, je to velká zodpovědnost. Nemůžou to dělat lidi jen jako práci. Je to podle mě poslání.“

R4: „Jde o jedince, kteří musí být neustále připraveni na dítě, otázkou je v jak velkém míře poskytují dítěti kvalitní a na podněty bohaté prostředí a zda nejde právě o zmiňované příživnictví na dávce odměna pěstouna.“

R5: „Lidi, kteří jsou zapotřebí, lepší jak děcák pro děcka, co nic neprovedly.“

R6: „Jak jsem již řekl, myslím si, že je potřeba, aby tu byli lidé, kteří se o děti dokážou postarat i v krátké době a děti pak nemusí být v ústavní péči.“

R7: „Přechodňáky doprovázím při své profesi sociálního pracovníka pro náhradní rodiny a považuji jejich práci za velmi přínosnou. Musí se samozřejmě hodně učit a to i my, aby dokázali profesionálně předat dítě a naučit se vyrovnat se s předáním a rozloučením se s dítětem, ke kterému mají přirozeně vztah.“

R8: „Hodně záleží na člověku“.

R9: „Setkáváme se spoustou pěstounu, většinou jsou to manželé, kterým odrostly vlastní děti, máme mezi nimi i kamarády a myslím, že to jsou skvělí lidé, kteří udělali něco i pro druhé, navzdory problémům se kterými se pak každodenně setkávají. Mám rovněž již vlastní děti dospělé, mohla bych si žít spokojený život bez problémů a starostí, jezdit pouze s manželem po dovolených, po večerech si nezávisle na tom, zda nás někdo doma čeká, užívat kulturního života, ale neměnili bychom.“

Dále jsem se svých respondentů ptala na to, jaký mají názor na profesionální pěstouny.

Většina respondentů se shodují na tom, že jsou tito lidé velice potřební, i když to musí mít mnohem těžší, protože děti po určité době zase musí pustit dále, musí být stále připraveni a být připraveni na každý problém. R1 *„...jsem za ně opravdu velice vděčná...“* R3 *„...mají můj obdiv, je to velká zodpovědnost...nemůžou to dělat lidi jen jako práci, je to podle mě poslání...“* R4 *„...musí být neustále připraveni na dítě...“* R5 *„...lidé, kteří jsou zapotřebí, lepší jak děcák pro děčka...“* R6 *„...je potřeba, aby tu byli lidé, kteří se o děti dokážou postarat i v krátké době a děti pak nemusí být v ústavní péči...“* R7 *„...považuji jejich práci za velmi přínosnou, musí se samozřejmě hodně učit a to i my, aby dokázali profesionálně předat dítě a naučit se vyrovnat se s předáním a rozloučením se s dítětem, ke kterému mají přirozeně vztah...“*

Někteří pěstouni si nejsou plně jisti. R2 *„...vychovávat se musí srdcem a ne pro peníze...“* R8 *„...hodně záleží na člověku...“*

Otázka č. 5: Dokážete si sám/a představit, že byste měl/a dítě v pěstounské péči na přechodnou dobu?

R1: *„Ano, ne v tomto časovém období, ale obecně ano.“*

R2: *„NE, já už bych je nemohl opustit.“*

R3: *„NE.“*

R4: *„Jak jsem dříve uvedla ne, nedokázala bych dítě opustit.“*

R5: *„Já??? V žádném případě.“*

R6: *„Ano, určitě si to dokážu představit.“*

R7: *„Ano, dokážu. Uvažovali jsme o tom s manželem i seriózně.“*

R8: *„Dokážu, ale nechtěla bych jít touto cestou.“*

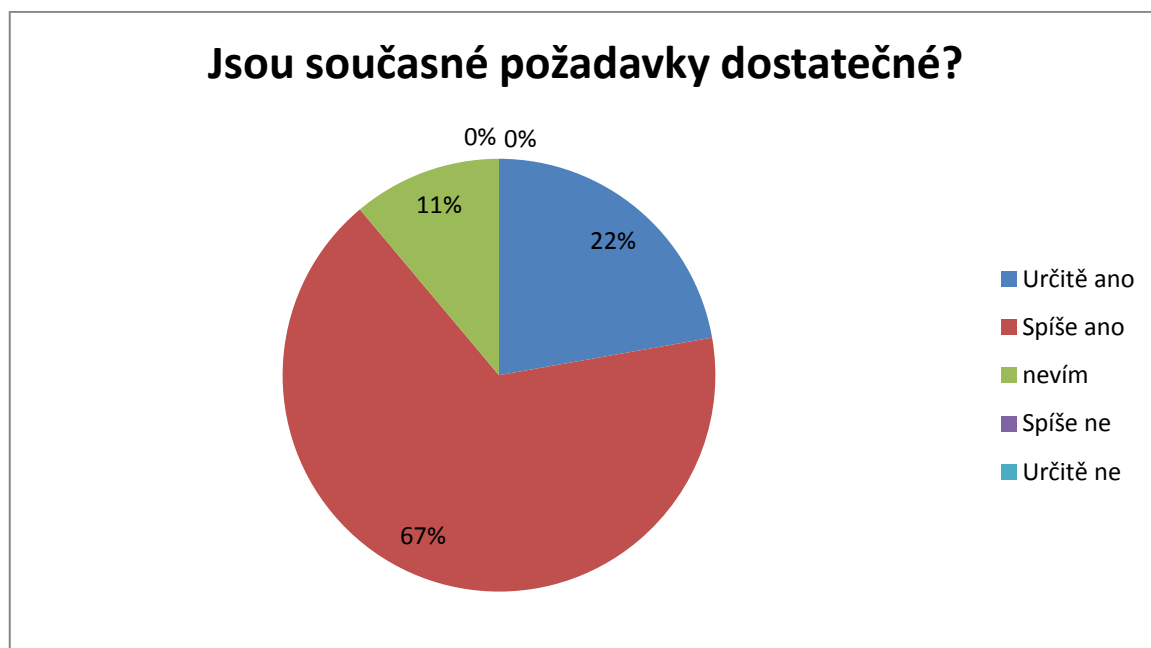
R9: *„NE, na děti které mám v péči, jsem již citově navázána. Víím, že by odchody dětí k trvalým pěstounům traumatizovaly.“*

Většina respondentů se shoduje na tom, že institut a pěstounská péče na přechodnou dobu je velmi potřebná. Při otázce, zda jsou si schopni představit, zda by se z nich stali pěstouny na přechodnou dobu, nejsou již tak pozitivní. Většina pěstounů si to nedokážou představit, protože by již dítě nemohli opustit. R2 „...ne, já už bych je nemohl opustit...“ R3 „...ne...“ R4 „...jak jsem dříve uvedla ne, nedokázala bych dítě opustit...“ R5 „...já? V žádném případě...“ R9 „...ne, na děti které mám v péči jsem již citově navázána...vím, že by odchody dětí k trvalým pěstounům traumatizovaly...“

Zbytek pěstounů si to dokáže celkem dobře představit. R1 „...ano, ne v tomto časovém období, ale obecně ano...“ R6 „...ano, určitě si to dokážu představit...“ R7 „...ano dokážu, uvažovali jsme o tom s manželem...“ R8 „...dokážu, ale nechtěla bych jít touto cestou...“

Otázka č. 6: Jaké by podle Vás měla být kvalifikace, vzdělání pěstounů? Co si myslíte o současných požadavcích, jsou dostatečné?

Graf č. 5: Záznam odpovědí na otázku č. 6

Zdroj: vlastní úprava

R1: „Domnívám se, že důležitější než kvalifikace jsou osobnostní předpoklady, samozřejmě jako vhodné považuji přípravy i další vzdělávání přechodných pěstounů, sama škola je ale pro tuto práci nevybaví. Někdy je zdravý rozum důležitější.“

R2: „Uřítě to musí být kvalitní lidé, kteří to mají nastavené, tak že to je ku prospěchu dítěte. Není to jednoduché. Špatný člověk může být ze základním vzdělání i vysokoškolák a naopak. A proto asi jsou ty čtvrtletní kontroly. A zda jsou dostatečné? Asi jak u koho, to musí posoudit sociálka.“

R3: „Co vím, tak u normálních pěstounů je to v pohodě, ale příbuzní snad žádným školením neprochází a to mi přijde škoda. Potýkají se podle mě se stejnými problémy jako my.“

R4: „Za mě a mé poznatky z praxe pěstouna, je třeba se zamyslet nad časovou náročností, kdy musíme oba s manželem procházet zvlášť časový rámec na naše vzdělání. Také bych uvítala, kdyby školení a vzdělávání pěstounů bylo více o praktických zkušenostech, kdy mám pocit, že více informací získám v rámci obce, tedy v rámci církve, kde nás je větší množství pěstounů, než od odborníka, který zná pouze teoretické koncepty. Neříkám, že je to zcela špatně nastaveno, i přesto ráda bych uvítala nějakou formou schůzky s dalšími pěstouny, se kterými se mohu podělit o své poznatky. Já to štěstí díky církvi mám, ale netuším, jaké to musí být pro pěstouny, kteří jsou osamoceni a nemají ve svém okolí nikoho takového.“

R5: „Ano je to důležité. Když jsem se k tomu všemu dostala, nikdo mi nechtěl pomoci, poradit. Využila jsem tady v městě snad všechny sociální služby i město i OSPOD jsem zburcovala. No nakonec mi pomohla jedna paní sociální pracovnice tady v poradně, která mi pomohla vše zařídit a pak to šlo honem. Školení pomohly ze začátku určitě, kdy jsem nevěděla co a jak s nějakou zprávou a proč mám někomu něco sdělovat.“

R6: „Myslím si, že u pěstouna není důležité jeho vzdělání, ale je důležité, jaký je jako člověk. Současné požadavky jsou velmi přísné, ale to je kvůli tomu, že je toto poslání velmi potřebné a důležité. Pěstoun by měl být vyzrálá osobnost, která má již nějaké zkušenosti a určitě je velmi kladné, když má již nějaké odrostlé děti.“

R7: „Vzdělání asi vyhovuje, nemusí být dle mě nutně profesionálně vystudovaní sociální pracovníci a podobně, ale povinné vzdělávání průběžné určitě. Více supervizí pro pěstouny a aby byly pravidelné. Chtělo by to větší síť odborníků specializujících se na děti v náhradní péči, tedy více psychologů, psychoterapeutů a eventuelně více vhodných pobytových zařízení.“

R8: „Hodně záleží na kvalitě příprav. Pěstounství není jen profese, zde to není o kvalifikaci. Vhodnější je doprovázení konkrétní rodiny, konkrétní dítě.“

R9: „Skvělým pěstounem může být i člověk s nižším vzděláním. Myslím si, že přehnanými požadavky je můžeme odradit nebo přijít o úžasné pěstouny. K výchově dětí musí být i něco víc, než získané vzdělání či kvalifikace, mnohdy je to dar od Boha.“

Další důležitou otázkou, kterou jsem položila ve svém rozhovoru, bylo, zda respondentům přijde kvalifikace a vzdělání pěstounů na přechodnou dobu dostačující. Většina respondentů (67%) si myslí, že požadavky jsou spíše dostačující a něco by případně upravili. Skoro čtvrtina respondentů (22%) si myslí, že požadavky jsou určité dostatečné. A zbytek respondentů (11%) si nejsou úplně jistí, zda a co je potřeba změnit.

Většina respondentů se shoduje na tom, že vzdělání je důležité, ale důležitější je člověk a jeho vlastnosti. R1 „...**důležitější než kvalifikace jsou osobnostní předpoklady, samozřejmě jako vhodné považují přípravy i další vzdělání přechodných pěstounů, sama škola je ale pro tuto práci nevybaví...někdy je zdravý rozum důležitější...**“ R2 „...**kvalitní lidé...není to jednoduché...špatný člověk může být ze základním vzděláním i vysokoškolák a naopak...proto asi jsou ty čtvrtletní kontroly...**“ R6 „...**není důležité jeho vzdělání, ale je důležité, jaký je jako člověk...současné požadavky jsou velmi přísné, ale to je kvůli tomu, že je toto poslání velmi potřebné a důležité...pěstoun by měl být vyzrálá osobnost...**“ R9 „...**skvělým pěstounem může být i člověk s nižším vzděláním...přehnanými požadavky je můžeme odradit nebo přijít o úžasné pěstouny... k výchově dětí musí být i něco víc, než získané vzdělání či kvalifikace...**“

Respondenti, kteří si myslí, že vzdělání je určité potřebné. R5 „...**ano je to důležité...školení pomohly ze začátku určitě, kdy jsem nevěděla co a jak s nějakou zprávou a proč mám něco někomu sdělovat...**“ R7 „...**nemusí být dle mě nutně profesionálně vystudovaní sociální pracovníci a podobně, ale povinné vzdělávání průběžně určitě... více supervizí pro pěstouny a aby byly pravidelné...větší síť odborníků... více psychologů, psychoterapeutů e eventuelně více vhodných pobytových zařízení...**“ „...**záleží na kvalitě příprav...pěstounství není jen profese...vhodnější je doprovázení konkrétní rodiny, konkrétní dítě...**“

Někteří respondenti si myslí, že by mělo být počáteční školení i u příbuzenských pěstounů. „...**u normálních pěstounů je to v pohodě, ale příbuzní snad žádným školením neprochází a to mi přijde škoda...potýkají se podle mě se stejnými problémy jako my...**“

Někteří si na školení, kterými musí procházet, stěžují. R4 „...časovou náročností...musíme oba s manželem procházet zvlášť časový rámec na naše vzdělání...uvítala bych, kdyby školení a vzdělávání pěstounů bylo více o praktických zkušenostech...více informací získám v rámci obce...než od odborníka, který zná pouze teoretické koncepty...uvítala bych schůzky s dalšími pěstouny, se kterými se mohu podělit o své poznatky...“

Zhodnocení sociálních pracovníků

Otázka č. 1: Jaká je Vaše spolupráce se sociálními pracovníky?

R1: „Obecně mohu říci, že spíše dobrá, jen vnímám, že jsou přetížené.“

R2: „Kvalitní a dobrá, když něco potřebuji, tak jdu si pro radu bez ostychu a vyjdou mi vstříc. Mám na své sociální pracovnice štěstí, jak jsem říkal vychází mi hodně vstříc a pomáhají mi, ale jak jsem slyšel od jiných pěstounů, tak to není všude. Ale zase z druhé strany si musíme uvědomit, jací jsou ti pěstouni.“

R3: „Dobrá, vždycky jsem měla/měli štěstí.“

R4: „V této době již dobré, díky mému vzdělání rozumím já jim a oni mě. Spolupráce na podněty je intenzivní a konkrétně směřována na vyřešení potřeby, kterou v daný okamžik mám.“

R5: „Mám své dvě se kterými jsem no pořád v kontaktu, ale ani jedna není z města. A paní ověřovatelka, co mi posílá dávky s tou jsem taky v kontaktu. Zbytek mi jen nasliboval pomoc, a když jsem potřebovala tak nic.“

R6: „Já myslím, že si celkem rozumíme, vždy se mi snaží vyjít vstříc, když něco potřebuji, i když mají hodně práce.“

R7: „Spíše dobrá, nicméně často vnímám zahlcenost agendou a málo času na klienty.“

R8: „Já myslím, že dobrá.“

R9: „Sama mám vzdělání sociálního pracovníka a čtyři semestry SPOD. Možná jsem proto vůči nim více kritická, ale má zkušenost je taková, že to co si nezajistím sama nebo mi neřeknou zkušenější pěstouni, tak to mi sociální pracovník neřekne nebo nenabídne.“

V poslední části své práce jsem se zaměřila na sociální pracovníky, kteří pomáhají pěstounům. Hned na začátku této části jsem se respondentů ptala, jaká je jejich spolupráce se sociálními pracovníky.

Většina respondentů se shodla na tom, že práce jejich sociálních pracovníků je dobrá, i když jsou často přetížení. R1 „...*spíše dobrá... jen vnímám, že jsou přetížení...*“ R2 „...*kvalitní a dobrá...*“ R3 „...*dobrá...*“ R4 „...*v této době již dobré...*“ R6 „...*vždy se mi snaží vyjít vstříc...mají hodně práce...*“ R7 „...*spíše dobrá...vnímám zahlcenost agendou a málo času na klienty...*“ R8 „...*dobrá...*“

Zbytek respondentů si není úplně jist a myslí si, že si seženou více informací a pomoci jinde. R5 „...*ani jedna není z města...zbytek mi jen nasliboval pomoc, a když jsem potřebovala tak nic...*“ R9 „...*co si nezajistím sama nebo mi neřeknou zkušenější pěstouni, tak o mi sociální pracovník neřekne nebo nenabídne...*“

Otázka č. 2: V čem Vám nejvíce pomohli, v čem Vám jsou případně nejvíce na obtíž?

R1: „*Zatím mi nikdy neuškodili. Byli mi oporou v době čekání na dítě, pomohli nám, aby se k nám dítě dostalo co nejdříve, vždy nás podpořili vůči soudům. Mohli jsme s nimi také sdílet své případné starosti a pomohli i při komunikaci s původní rodinou.*“

R2: „*Pomohli mi se synem a jeho problémy s učením. Před pěti lety jsem si osvojił ještě dcerku, té je osm a taky mi velice pomohli do začátků, jsou to sourozenci, takže spolu vyrůstají.*“

R3: „*Hlavně při soudních tahanicích.*“

R4: „*S návykem na chod tohoto systému pěstounské péče. Také ve vytvoření zázemí pro navázání kontaktu s biologickou matkou, která se se synem scházet chtěla, ale většinou těsně před schůzkou vše zrušila.*“

R5: „*S dodržováním termínu pro zprávy, pomohly mi je sepsat ze začátku, také mi pomohly s vyřízením pěstounské péče, později na doporučení OSPOD poručnícké péče, kontakt s pracovníci ÚP, které mě odmítali, že na žádné dávky nemám nárok, zařízení dávek, pomoc při hledání vhodného bydlení, bylo toho hodně a pořád je cosi. Na obtíž byla pracovnice SAS, kterou mi doporučil OSPOD na spolupráci, bože ta byla dotěrná. Pamatuju, jak mi ta moje sociální pracovnice pomohla s dávkami, s odměnou, převzetím, ale taky s příspěvkem na dítě včetně důchodu na děcka a ta ze SAS nic. A jak zjistila, že už*

to je vše zajištěné, tak chodila každý týden a ne ptát se na děcka, ale že už došly peníze. Taky mi to tehdy počítala kolik dostanu a tím že jsem byla z ubytovny tak mi hned radila jak a co a kde mám platit. Fakt neskutečně vlezlá. S tou svojí jsem to řešila a obula se do té ze SASky, nakonec se stáhla, kdo ví jak by to pokračovalo. “

R7: *„Nejvíce mi pomohli v pochopení toho, jak systém funguje, například kdy nebo kdo se může obrátit na soud a podobně nebo třeba jak pořádat o pas dítěti. Když jsou na obtíž? Někdy mám pocit, že nás hází do jednoho pytle s příbuzenskými, že si o nás pěstounech myslí, že neříkáme o dětech pravdu, že je moc omlouváme, že problémy zametáme pod koberec. Myslím si, že to je spíše problém v příbuzenské péči, kde zákonitě starší prarodiče už určité záležitosti neřeší a podobně. Také se často setkávám s názorem a to i u sociálních pracovníků a dalších úředníků, že jsme pěstouny pro peníze. “*

R8: *„Nejvíce jsou mi nápomocni asi v právních otázkách. “*

R9: *„Více méně spíš se je snažím úkolovat, co mi mají zařídit. Například nyní chci, aby mi zařídili nový pas pro dítě, protože si jej již jako pěstoun, i když mám plnou moc jednoho z rodičů na tento konkrétní úkon, nemůžu vyřídit sama. Vadí mi četnost návštěv. Jsme zároveň pracující pěstouni a každý volný čas odpoledne je nám vzácný, rovněž je to těžké někdy skloubit s kroužky dětí a domácími povinnostmi. Hodně času trávíme učením s dětmi, protože to dětem ve škole moc nejde a pak nám ten čas chybí. “*

Další důležitou otázku, kterou jsem respondentům pokládala, byla, s čím jim sociální pracovníci nejvíce pomohli a v čem jsou případně nejvíce na obtíž.

Nejvíce se respondenti shodli na tom, že jim sociální pracovníci spíše pomáhají. Pomáhají s dítětem, se soudy, se systémem nebo třeba s původní rodinou. R1 *„...zatím mi nikdy neuškodili...byli mi oporou v době čekání na dítě, pomohli nám, aby se k nám dítě dostalo co nejdříve, vždy nás podpořili vůči soudům...mohli jsme sdílet své případné starosti...pomohli i při komunikaci s původní rodinou...“* R2 *„...se synem a jeho problémy s učením... taky mi velice pomohli do začátků...“* R3 *„...při soudních tahanicích...“* R4 *„...s návykem na chod tohoto systému...vytvoření zázemí pro navázání kontaktu s biologickou matkou...“* R5 *„...s dodržováním termínu pro zprávy, pomohly mi je sepsat ze začátku, také mi pomohly s vyřízením pěstounské péče, později na doporučení OSPOD poručnické péče, kontakt s pracovníci ÚP, které mě odmítali, že na žádné dávky nemám nárok, zařízení dávek, pomoc při hledání vhodného bydlení,*

bylo toho hodně a pořád je...mi ta moje sociální pracovnice pomohla s dávkami, s odměnou, převzetím, ale taky s příspěvkem na dítě včetně důchodu na děcka...“
R7 *„...jak systém funguje, například kdy nebo kdo se může obrátit na soud...třeba jak pořádat o pas dítěti...“* R8 *„...v právních otázkách...“* R9 *„...snažím se je úkolovat...například nyní chci, aby mi zařídili nový pas pro dítě, protože si jej jako pěstoun, i když mam plnou moc jednoho z rodičů na tento konkrétní úkon, nemůžu vyřídit sama...“*

Někdy respondentům vadí názory sociálních pracovníků. R7 *„...hází nás do jednoho pytle s příbuzenskými, že si o nás pěstounech myslí, že neříkáme o dětech pravdu, že je moc omlouváme, že problémy zametáme pod koberec...také se často setkávám s názorem a to i u sociálních pracovníků, že jsme pěstouny pro peníze...“*

Otázka č. 3: Jak často se setkáváte se sociálními pracovníky?

R1: *„S pracovníky OSPOD jednou za šest měsíců, s klíčovou pracovnící doprovázející organizace každé dva měsíce.“*

R2: *„Vždy když mám nějaký problém, tak můžu kdykoliv zavolat a oni mi poradí. Jinak se s nimi setkávám asi jednou za šest měsíců.“*

R3: *„Když je to potřeba, občas se ozvou i oni, jestli něco nepotřebujeme nebo nás jednou za čas navštíví.“*

R4: *„jednou za tři měsíce, při řešení nějakých problémů častěji.“*

R5: *„S jednou co 14 dnů, s další tak jednou za dva měsíce.“*

R6: *„Záleží podle potřeby. Cca jednou za šest měsíců se sociální pracovníci, s pracovnící v doprovázející organizací jednou za dva měsíce.“*

R7: *„Jako pěstoun minimálně jednou za půl roku a občas telefonáty. S naší doprovodkou jednou za dva měsíce. Jako zaměstnanec téměř každodenně.“*

R8: *„Jednou za půl roku.“*

R9: *„Každý druhý měsíc se sociální pracovníci podporující organizace a jednou za půl roku se sociální pracovníci z OSPOD.“*

Dále jsem se respondentů ptala, jak často se stýkají se svými sociálními pracovníky. Ve většině případů to je stejné. Mají dva pracovníky, kteří se o ně starají a setkávají se s pracovníci OSPOD jednou za šest měsíců. S klíčovou pracovnící doprovázející organizace jednou za dva měsíce. R1 „...s pracovníky OSPOD jednou za šest měsíců, s klíčovou pracovnící doprovázející organizace každé dva měsíce...“ R2 „...když mám nějaký problém...můžu zavolat...jinak asi jednou za šest měsíců...“ R3 „...když je to potřeba, občas se ozvou i oni, jestli něco nepotřebujeme nebo nás jedno za čas navštíví...“ R4 „...jednou za tři měsíce, při řešení nějakých problémů častěji...“ R5 „...s jednou co 14 dní, s další tak jednou za dva měsíce...“ R6 „...záleží podle potřeby...cca jednou za šest měsíců se sociální pracovníci, s pracovníci v doprovázející organizace jednou za dva měsíce...“ R7 „...minimálně jednou za půl roku a občas telefonáty...s naší doprovodkou jednou za dva měsíce...“ R8 „...jednou za půl roku...“ R9 „...každý druhý měsíc se sociální pracovníci podporující organizace a jednou za půl roku se sociální pracovníci z OSPOD...“

Otázka č. 4: O čem spolu nejvíce mluvíte? A proč?

R1: „Mluvíme o škole, jak se dětem daří mezi kamarády a jak a zda se vidají s původní rodinou. Protože to jsou oblasti v současné době důležité.“

R2: „Svého kluka mám od narození, tak jsem si prošel celým jeho životem. A každý rok jeho života přináší to své a my pěstouni se musíme přizpůsobit k tomu, co život přináší a už mu je 15 let. Bojujeme spolu každý den a sociální pracovníci mi s tím velice pomohli. I příchod jeho sestry nebyl jednoduchý, protože kluk žárlil. Bylo mu devět let a taky jsme to zvládli, díky pracovnícům, které radili co a jak. Bez nich by to bylo mnohem horší“.

R3: „O dětech, protože máme děti. Ne, řešíme s ní všechno, stejně otevřeně jako s klíčákem. Fakt jsme trefili na skvělou paní. Od problémů s dětma až po zahrádku všechno.“

R4: „Především řešíme dopady na dceru, která se již nechce scházet s biologickou mámou, která na ní má skutečný čas jednou za půl roku a to na hodinu, také možnosti studia, kdy dcera má již 14 let a připravujeme se na výběr povolání, nějaké studijní problémy a popřípadě co se zrovna namane.“

R5: „Převážně, jak se děcka mají, co nového u mě, jak můžou pomoci s volným časem, také mi teď pomohly s nadačními příspěvky Havlovi na základní umělecká škola pro vnučku, hraje na klavír. Také ze začátku to byly jiné nadace, kterým jsem taky vděčná. Taky mi pomohly najít práci a ze začátku nás podporovali jídlem, to bylo fakt náročné, když jsme žili jen z živobytí a bydlení, z příspěvku na živobytí, doplateku na bydlení systému hmotné nouze. A proč? Především už je to za ty roky zvyk, a navíc vím, že mi dokážou pomoc a že se na mě a děcka nevykašlou.“

R7: „Řešíme problémy přijatých dětí a další postup.“

R8: „O dětech, mají to v popisu práce.“

R9: „O problémech v učení s dětmi, s tím mi ale nepomohli. Dále jsme s nimi řešili, že když biologický rodič o děti nejeví zájem, proč je pořád na prvním místě. Například naše děti se chtěly jmenovat stejně jako my, jejich rodiče o ně nejeví zájem, ale tento požadavek nám byl zamítnut už u sociálních pracovníků z OSPODu, trend EU je biologická rodina, takto nám to zdůvodnili, ať se prak prej děti v dospělosti rozhodnou. Ale tu potřebu mají děti nyní, podepisují se na sešity ve škole naším jménem, někdy se i představují naším jménem, protože mají potřebu být stejní jako my, my jsme jejich rodiče. Velice špatně reagují, když třeba na úřadě nebo u lékaře musím říct, že je máme v pěstounské péči, to pak tiše šeptají... mami, neříkej jim, že nejsme vaši..., ale my musíme, protože nemáme žádné pravomoce a vše řeším plnou mocí, tedy až na ten cestovní pas. Kde pak je potřeba dítěte, někde hodně vzadu za potřebou biologického rodiče.“

V poslední otázce, jsem se respondentů ptala, o čem se nejvíce baví se svými sociálními pracovníky. Všichni se shodli, že nejvíce spolu řeší děti a jejich problémy například ve škole, s jejich biologickými rodiči nebo o pravomocích pěstounů. R1 „...mluvíme o škole...zda se vídají s původní rodinou...“ R2 „...svého kluka mám od narození...jsem si prošel celým jeho životem...musíme se přizpůsobit k tomu, co život přináší...příchod jeho sestry nebyl jednoduchý, protože kluk žártil...bez nich by to bylo mnohem horší...“ R3 „...o dětech...řešíme s ní všechno, stejně otevřeně jako s klíčákem...“ R4 „...dopady na dceru, která se již nechce scházet s biologickou mámou...připravujeme se na výběr povolání, nějaké studijní problémy...“ R5 „...jak se děcka mají, co nového u mě, jak můžou pomoci s volným časem, také mi teď pomohly s nadačními příspěvky...taky mi pomohly najít práci...vím, že mi dokážou pomoc a že

se na mě a děcka nevykašlou...“ R7 „...problémy přijatých dětí...“ R8 „...o dětech, mají to v popisu práce...“ R9 „...o problémech v učení s dětmi, s tím mi ale nepomohli...biologický rodič o děti nejeví zájem...trend EU je biologická rodina...nemáme žádné pravomoce a vše řešíme plnou mocí...kde pak je potřeba dítěte, někde hodně vzadu za potřebou biologického rodiče...“

6. 1 Závěry výzkumného šetření

V empirické části jsem se zabývala tím, jak pěstouni hodnotí současný systém náhradní rodinné péče a jeho změny, které vznikly po novelizaci zákona sociálně právní ochraně dětí v roce 2013. V této kapitole shrnuji informace, které jsem od pěstounů pomocí polostrukturovaného interview.

Práci jsem si rozdělila na čtyři části. Úvodní otázky, které mi pomohly pěstouny zařadit, dále zhodnocení změn současného systému náhradní rodinné péče, zhodnocení pěstounské péče na přechodnou dobu a zhodnocení spolupráce se sociálními pracovníky.

V první části jsem se ptala na pěstouna samotného. Zda pěstoun žije v manželství, jestli má vlastní děti, jaké je jeho vzdělání, jak dlouho je pěstounem a kolik dětí má ve své péči. Získala jsem rozhovor od devíti pěstounů, kteří mi byli velice nápomocní.

V druhé části jsem s pěstouny hodnotila systém náhradní rodinné péče. Ptala jsem na jeho klady a zápory. Na to, jaká ze změn je nejvíce zásadní, jak je tyto změny ovlivnily či zda by na současném systému náhradní rodinné péče něco změnili. Dle rozhovorů jsem zjistila, že více než polovina respondentů si myslí, že současný systém funguje dobře, ale je třeba na něm dále pracovat a vyvíjet ho. Pěstouni vidí největší klad ve větší podpoře, která se jim dostává. Podpora má více pohledů. Je to větší financování, díky kterým můžou lépe fungovat, ale také i lepší doprovázení organizacemi. Dále jsou pěstouni rádi, že vznikem pěstounské péče na přechodnou dobu zamezili většímu umístování dětí do ústavní péče, ale jak někteří říkají, stále se na tom musí pracovat, aby to bylo ještě lepší. Jako největší zápor nového systému je dle většiny respondentů, příprava žadatelů a v povinném vzdělávání, které je nutí si brát dovolenou či volno a vzdělávat se často něčemu, co není až tak potřebné. Stěžují si, že příprava a vzdělávání není jednotná a že si to upravují kraje podle sebe. Dále by chtěli lepší odbornost pracovníků, kteří mají pěstouny či žadatele na starosti, ocenili by více vlastních zkušeností s pěstounstvím. Také

by trochu upravili systém, který by chtěli mít více provázaný, aby nebyl tak složitý a aby byl rychlejší v rozhodování. Dle většiny pěstounů, kterých jsem se dotazovala, byla změna systému náhradní rodinné péče velice potřebná a postavila pěstounskou péči na profesionálnější úroveň. Jak jsem již psala výše, je třeba na systému stále pracovat a celý jej dotáhnout. Jako nejzásadnější změna, která byla potřeba, je lepší podpora pěstounům a celý přístup k nim. Dále také vznik pěstounské péče na přechodnou dobu, dále pak možnost se více setkávat s dalšími odborníky. Nejvíce ovlivnilo respondenty více možností, kterých se jim momentálně dostává. Získali podporu v doprovázející organizaci a získali více financí.

Ve třetí části jsem s pěstouny hodnotila pěstounskou péči na přechodnou dobu. Ptala jsem se na to, co si o tomto institutu myslí, jaká v něm spatřují pozitiva a negativa a zda si vůbec myslí, že je tento institut potřebný. Ptala jsem se také na jejich názor ohledně profesionálních pěstounů, zda si dokážou představit, že by byli profesionálními pěstouny či zda si myslí, že je současné nastavení kvalifikace a vzdělávání pěstounů dostatečné. Při otázce na tento institut mi více než polovina respondentů odpověděla, že jsou rádi, že je tady taková možnost pro děti, o které se nemůže postarat biologická rodina. Jako největší pozitiva vidí v tom, že dítě, které přijde do pěstounské péče na přechodnou dobu, má více možností a někoho, kdo stará o jeho potřeby a předchází tak jeho traumatizování či deprivaci. Jako negativa vidí to, že to není zcela vyřešené. Děti nejsou vždy hned předávány do trvalé rodiny a také to, že prožívají velký stres při odloučení se stávající rodinou. Přesto si většina pěstounů myslí, že je tento nový institut velmi potřebný a napomáhá dětem, aby psychicky a fyzicky nestrádaly tak, jak by strádaly v ústavní výchově. Profesionální pěstouny, moji respondenti, berou jako záslužné lidi, kteří jsou potřební. Profesionální pěstouni musí být dle respondentů hodně zdatní ve vypjatých situacích, protože musí být velice stresové opouštět dítě, na které si zvykli. Většina mých respondentů si však nedokáže představit, že by se z nich stali pěstouny na přechodnou dobu, protože by dítě již nedokázali opustit. Nové vzdělávání je dle respondentů spíše dostačující a upravili by jen něco málo. Dle respondentů je důležité jak vzdělávání, tak i to, že pěstoun musí být hlavně člověk.

V poslední, čtvrté části jsem s pěstouny hodnotila sociální pracovníky, kteří jim pomáhají v jejich práci pěstouna. Ptala jsem se na jejich spolupráci, v čem jim nejvíce pomohli, jak často se setkávají či o čem spolu nejvíce mluví. Většina respondentů se shodla na tom, že mají dobré vztahy se svými sociálními pracovníky a že jim skoro ve všem pomůžou, i když se jim zdají často přetížené. Nejvíce jim sociální pracovníci

pomáhají s dětmi a jejich problémy, se soudy a papírováním, se systémem a také s biologickou rodinou dítěte. Se svými sociálními pracovníky se setkávají různě, nejčastěji to je tak, že mají dva pracovníky, kteří je mají na starosti. Jedná se o pracovníky OSPOD a pracovníky doprovázející organizace. S jedním se setkávají jednou za půl roku a s druhým jednou za dva měsíce. Nejvíce spolu řeší hlavně děti, biologické rodiny a také pravomoci pěstounů, které by mohly být větší.

Závěr

Rodina je pro dítě to nejlepší možné prostředí, kde se naučí všechno potřebné pro budoucí život. Proto by dítěti, které nemůže vyrůstat ve své vlastní rodině, mělo být umožněno vyrůstat v rodině jiné, kde se o něj někdo postará, bude ho mít rád a dostane všechno, co potřebuje pro svůj vývoj. Mělo by mít možnost vyrůst v náhradním rodinném prostředí.

V mé diplomové práci „Nové trendy v pěstounské péči“ jsem se proto zabývala problematikou náhradní rodinné péče, více pak problematikou pěstounské péče a novelizací zákona o sociálně právní ochraně dětí v roce 2013 a změnou systému náhradní rodinné péče. Jako hlavní cíl jsem si stanovila zjistit a následně popsat názory pěstounů na změny v současném systému pěstounské péče, co je největším problémem v těchto změnách, zda je dostatečné vzdělávání pěstounů v současném systému či jaký je přístup sociálních pracovníků k pěstounům.

Má práce poskytla informace o změnách, o problémech, o vzdělávání i o přístupu sociálních pracovníků. Když se tedy vrátím k výzkumným otázkám, myslím, že byly všechny dostatečně zodpovězené. Podle mého se dá říct, že pěstouni jsou se změnami současného systému náhradní rodinné péče celkem spokojeni, i když by tam našli nějaké chyby, které by bylo potřeba změnit. Pěstouni, kteří se stali mými respondenty, dokážou v současném systému najít klady i zápory, se kterými by se dalo lépe pracovat. Ať už se jedná o zrychlení soudních procesů či zlepšení a propojení celého systému. Velkým kladem dle mých respondentů je vznik pěstounské péče na přechodnou dobu, díky které je stále méně dětí v ústavní výchově.

Myslím, že změna systému náhradní rodinné péče byla vhodná a správná, protože možnost vyrůstat v rodině je pro dítě určitě lepší, než vyrůstat v ústavní výchově. I když je tu stále dost věcí, které by se měly zlepšit, změnit či odstranit. Dále si myslím, že by veřejnost měla být více informovaná o pěstounské péči a tím by se jistě docílilo toho, že dojde k nárůstu nových pěstounů, kteří pak umístí více dětí do svých rodin a dali jim více možností, než by získali v ústavní výchově.

Seznam použité literatury

Prameny:

DELANEY, R.J. *Fostering changes: Treating attachment-disordered foster children*. Oklahoma City, OK : Wood 'N' Barnes Pub., 1998. ISBN: 978-1885473196

HAWKINS, R.P., BREILING, J. *Therapeutic foster care: Critical Issues*. Washington, D.C.: Child Welfare League of America, 1989. ISBN: 978-0878683550

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4

PAZLAROVA, Hana. *Pěstounská péče*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1020-7

ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978- 80-7367-318-5

ZEZULOVA, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9

Elektronické zdroje:

BUBLEOVÁ, V. Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka. *Nadace Sirius* [online]. 2014. [cit. 12.2.2017]. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/files/File/zakladni_informace/ZI_o_pestounske_peci_a_peci_porucnika_2014.pdf

Čí je dítě? [online]. Zákon o SPOD, díl čtvrtý: *Dávky pěstounské péče*. [cit. 12.2.2017]. Dostupné z: <http://www.cijedite.cz/?nav=archiv-aktuality/ostatni/226-zakon-o-spod,-dil-ctvrty-.html>

Integrovaný portál MPSV [online]. Praha: Dávky pěstounské péče [cit. 12.2.2017]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/pestounska_pece

Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. Praha: Formy náhradní rodinné péče [cit. 12.2.2017]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14501#2>

Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. Praha: Proces zprostředkování [cit. 12.2.2017]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14502https://www.rpp.cz/inpage/predani-ditete-a-podpora-prebirajici-rodiny/>

Pěstounská péče na přechodnou dobu [online]. Praha: Jak probíhá předání dítěte z PPPD? [cit. 12.2.2017]. Dostupné z: <https://www.rpp.cz/inpage/predani-ditete-a-podpora-prebirajici-rodiny/>

Pěstounská péče na přechodnou dobu [online]. Praha: Jak probíhá předání dítěte z PPPD? [cit. 12.2.2017]. Dostupné z: <https://www.rpp.cz/inpage/predani-ditete-a-podpora-prebirajici-rodiny/>

Pěstounská péče na přechodnou dobu [online]. Praha: Jak vypadá pohotovost PPPD? [cit. 12.2.2017]. Dostupné z: <https://www.rpp.cz/inpage/pohotovost-rpp/>

Pěstounská péče na přechodnou dobu [online]. Praha: Průběh PPPD [cit. 12.2.2017]. Dostupné z: <https://www.rpp.cz/inpage/prubeh-pppd/>

Pěstounská péče na přechodnou dobu [online]. Praha: Převzetí dítěte do PPPD [cit. 12.2.2017]. Dostupné z: <https://www.rpp.cz/inpage/prevzeti-ditete-do-pppd/>

Pěstounská péče na přechodnou dobu [online]. Praha: Příprava na PPPD [cit. 12.2.2017]. Dostupné z: <https://www.rpp.cz/inpage/jak-se-pripravit-na-rpp-255/>

Středisko náhradní rodinné péče [online]. Praha: Cesta dítěte do náhradní rodinné péče [cit. 12.2.2017]. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/cesta_ditete_do_nahradni_rodinne_pece

Středisko náhradní rodinné péče [online]. Praha: Co nového přináší novela zákona o sociálně-právní ochraně [cit. 12.2.2017]. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/co_noveho_prinasi_novela_zakona_o_socialne_pravni_ochrane

Seznam tabulek a grafů

Tab. 1: Příspěvek na úhradu potřeb dítěte.....	13
Tab. 2: Výše odměny pěstouna činí za kalendářní měsíc	15
Graf č. 1: Záznam odpovědí na otázku č. 1.....	50
Graf č. 2: Záznam odpovědí na otázku č. 4.....	59
Graf č. 3: Záznam odpovědí na otázku č. 7.....	65
Graf č. 4: Záznam odpovědí na otázku č. 3.....	71
Graf č. 5: Záznam odpovědí na otázku č. 6.....	75

Přílohy

Příloha č. 1 : Otázky použité v diplomové práci

I. Úvodní otázky

1. Mohl/a byste mi na začátek říct něco o sobě? Uvést váš věk, rodinný stav, vlastní děti, vzdělání, jak dlouho jste pěstounem?

II. Hodnocení změn v systému NRP

1. Jak hodnotíte současný systém náhradní rodinné péče?

Nejdříve Likertovou škálou a následně ústně zhodnotit proč jste hodnotili, tak jak jste hodnotili.

(Likertova škála) Velmi dobře – dobře – ani dobře, ani špatně – špatně – velmi špatně

2. Jaké jsou podle vás jeho klady?

3. A jaké jsou jeho zápory?

4. Byla podle vás změna systému v roce 2013 potřebná?

(Doplňující otázky: Proč si myslíte, že ano. Proč si myslíte, že ne?)

Nejdříve Likertovou škálou a následně ústně zhodnotit proč jste hodnotili, tak jak jste hodnotili.

(Likertova škála) Určitě ano – spíše ano – nevím - spíše ne – určitě ne

5. Která/é ze změn v systému náhradní rodinné péče jsou podle vás nejvíce zásadní?

(Doplňující otázka: Proč zrovna tato změna?)

6. Jak Vás tyto změny ovlivnily?

7. Změnila byste v současném systému něco? Čím by se dal podle vás zlepšit?

(Doplňující otázky: Proč byste změnila zrovna tohle? Proč byste neměnila?)

Nejdříve Likertovou škálou a následně ústně zhodnotit proč jste hodnotili, tak jak jste hodnotili.

(Likertova škála) Určitě ano – spíše ano – nevím - spíše ne – určitě ne

III. Zhodnocení pěstounské péče na přechodnou dobu

1. Co si myslíte o institutu PPPD (Pěstounské péče na přechodnou dobu)?

2. Jaká v něm spatřujete pozitiva a negativa?

3. Myslíte si, že byl tento institut potřebný?

(Doplňující otázka: Proč ano? A proč ne?)

Nejdříve Likertovou škálou a následně ústně zhodnotit proč jste hodnotili, tak jak jste hodnotili.

(Likertova škála) Určitě ano – spíše ano – nevím - spíše ne – určitě ne

4. Jaký máte názor na profesionální pěstouny?

5. Dokážete si sám/a představit, že byste měl/a dítě v PPPD?

6. Jaké by podle Vás měla být kvalifikace, vzdělání pěstounů? Co si myslíte o současných požadavcích, jsou dostatečné?

Nejdříve Likertovou škálou a následně ústně zhodnotit proč jste hodnotili, tak jak jste hodnotili.

(Likertova škála) Určitě ano – spíše ano – nevím - spíše ne – určitě ne

IV. Zhodnocení sociálních pracovníků

1. Jaká je Vaše spolupráce se sociálními pracovníky?

2. V čem Vám nejvíce pomohli, v čem Vám jsou případně nejvíce na obtíž?

3. Jak často se setkáváte se sociálními pracovníky?

4. O čem spolu nejvíce mluvíte? A proč?

Abstrakt

Svou diplomovou práci jsem psala na téma „Nové trendy v pěstounské péči“. Cílem mé práce bylo zjistit názory pěstounů na změnu systému náhradní rodinné péče, která vznikla novelizací zákona o sociálně právní ochraně dětí v roce 2013.

V teoretické části jsem se zabývala změnami, které v novelizaci nastaly, charakterizovala jsem různé formy náhradní rodinné péče, popisovala jsem přípravu pěstounů a žadatelů.

V praktické části jsem popisovala průzkum, který po vyhodnocení poukázal na problematiku pěstounské péče po novelizaci v roce 2013 z pohledu oslovených pěstounů. Tímto šetřením byly získané informace ohledně spokojenosti se změnami současného systému náhradní rodinné péče, informace ohledně potřebnosti pěstounské péče na přechodnou dobu i informace ohledně spolupráce se sociálními pracovníky.

Abstract

I wrote my thesis on „The New Trends in Foster Care“. My work aimed to find out the opinions of foster parents on the change of the alternative family care system which was formed by the amendment of the Act on social and legal protection of children in 2013.

In the theoretical part, I was dealing with the changes that occurred in the amendment, I characterized various forms of alternative family care and I described the preparation of foster parents and applicants.

In the practical part, I described a survey which, after the evaluation, pointed out to the issue of foster care after its amendment in 2013, from the point of view of foster parents. By this survey the information on satisfaction with changes to the current alternative family care system, on the need for foster care for a transitional period, and also information on co-operation with social workers was received.